శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మణేనమః-

కవితాకామినీకేళికర్ణపూరవిహారలీలావినోదిత

శ్రీజయదేవకవిపుంగవవిరచితం

ప్రాకృతాదిభాషావటాంతర్గతశౌరసేనీమాత్రయుక్తం

సచ్ఛాయం

ప్రసన్నరాఘవాఖ్యమిదంనాటకం

వావిళ్ల॥ రామస్వామిశాస్త్రిణా

లేఖనప్రమాదాదిజనితదోషరహితంపరిష్కృత్య

ఆదిసరస్వతీనిలయాఖ్యస్వీయ

ముద్రాక్షరశాలాయాంముద్రయిత్వా

ప్రకటీకృతంసద్విజయతేతరామ్-

ప్రజోత్పత్తిసంవ॥

౧౮౭౧సం॥

చెన్నపురి-

శ్రీరస్తు.

శ్రీనివాసాయనమః.

ప్రసన్నరాఘవాఖ్యనాటకే - సవ్యాఖ్యే -

ప్రథమోంకః.

ప॥ చత్వారఃప్రథయంతువిద్రుమలతాతామ్రాంగులిశ్రేణయః
శ్రేయశ్శోణసరోజకోరకరుచస్తేశార్ఙ్గిణఃపాణయః
ఫాలేష్వబ్జభువోలిఖంతియుగపద్యేపుణ్యవర్ణావళీః
కస్తూరీమకరీఃపయోధరయుగేగండద్వయేచశ్రియః ॥౧॥

అపిచ॥ ఆకల్పంమురజిన్ముఖేందుబహుళోన్మీలన్మరున్మాధురీ
ధీరోదాత్తమనోహరస్సుఖయతుశ్రీపాంచజన్యధ్వనిః
లీలాలంఘితమేఘనాదవిభవో యఃకుంభకర్ణవ్యథా
దాయీదానవదంతినాందశముఖందిక్చక్రమాక్రందతి॥౨॥

అన్యచ్చ॥ నాభీపద్మవసచ్చతుర్ముఖముఖోద్గీర్ణస్తవాకర్ణన
ప్రోన్మీలత్కమనీయలోచనకలాఖేలన్ముఖేందుద్యుతిః
సక్రోధంమధుకైటభానకరుణస్నేహంసుతామంబుధే
స్సాకూతప్రణయంసరోజవసతింపశ్యన్హరిఃపాతునః ॥3॥

నాంద్యంతేసూత్రధారః పురోవలోక్య సహర్షం.

అయే కథమమీనిజవదనశారదారవిందనర్తితగిరీంద్రనందినీనయనఖంజనస్యసకలమునిజనహృదయరంజనస్యవికటజటాపటలోత్సంగరంగత్తాండవితగంగాతరంగనికరస్యమందాకినీహారిచందనలాలాటికాయమానమకుటోపనతనూతనసుధాకరస్య కరుణాకరస్య త్రిభువననళిననిర్మాణనిమగ్నాలబిసాంకురస్యభగవతశ్శంకరస్య యాత్రాయాంసంమిళితాఏవపారిషదాః తదహమనుపగమ్యనిజకలా విలోకనప్రసాదనార్థమభ్యర్థయే తావత్ విమృశ్య- అథవాకిమభ్యర్థనయా-యతః.

ప॥ ఆకారేణైవ చతురా
స్తర్కయంతి పరేంగితమ్।
గర్భస్థం కేతకీపుష్ప
మామోదేనేవ షట్పదాః ॥౪॥

విలోక్య సహర్షం నూనమయమేతదనుసంధానాదేవ సామాజి కసమాజోదీరితజయవాదాభివర్ణితే సభామేరంగతరంగః॥ ప్రవిశ్య నటః॥ భో భావ మస్మాకీనసభ్యవంతమిదముదీరయంతి పారిషదాః- యత్రిభలధర తరాజపుత్ర్యోర్థే ॥

సూత్రధారః - కర్ణౌ పిధాయ

హా అసమంజసమసమంజసం-భవతు న్నేవం తావదాకర్ణయామి॥ నటః ॥ భావ అధునా మయైవ భవత్సకాశాదాకర్ణనీయం కిమిదమసమం జసమితి॥ సూత్ర ॥ సత్యమేవ యత్ర లజ్జ్యాయసి నందతి మయి కనీయసి రా జపదము సన్యస్యతే-అహం హి భరతమాత్రేణాపి - మమ పునరగ్రజన్మాగు ణారామ నామా రాజపదభాజనమ్॥ నటః॥ కీదృగ్గుణస్సగుణారామః॥ సూత్ర॥ నను నామ్నైవ దత్తముత్తరం ॥ నటః॥ విహస్య-కథం నామ్నైవ గుణాధిగమః-

సూత్ర-

అథకిం॥ గుణగ్రామా విసంవాది
నామైవహి మహాత్మనామ్
యథా సువర్ణ శ్రీఖండ
రత్నాకర సుధాకరాః ॥ ౫॥

అపిచ- కిమిదం గుణారామేనా మ్నైవ గుణాధిగమః కథమిత్యపహాస్యతే - యతః ఖలు జనక నామధేయస్య రాజ్ఞస్సదసి హరచాపారోపణం నామ రూపక మభినీయ పరితుష్టేన తేన రాజ్ఞా సమర్పితాం రంగవిద్యాధర ఇతి ఖ్యాతిం దద యితాం మమ నటసహసాపితవాన్ ॥ నటః ॥ స పునరధునా కం దేశమానందయతి.

సూత్ర॥ దక్షిణాపథం - కేనాపి దాక్షిణాత్యేన నటాపశదేన మదీయ మేవేదం గుణారామనామేతి వదతాస్య రంగ విద్యాధర ఇతి ఖ్యాతిరపహృ తా- తదాకర్ణ్య గుణారామస్తమేవ దిశం చలితః - అధునా కుత్రత్యస్తా త్వితి - యత్ర లసుత ... మాన్యాగాయకేనసహ మైత్రీం విధాయ దాక్షిణా

త్యస్య వాహినీపతేస్సదసి రంగసంగర ముపక్రాంతవానితి॥ నటః॥

అహో మహానయముపక్రమః॥ సూత్ర॥ నాత్రాశ్చర్యముదితం హి.

యతః॥ క్షితిం మృణాళ కమనీయ భుజా మనిద్ర
చంద్రాననాం స్మిత సరోరుహ చారునేత్రామ్
జ్యోత్స్నాసితా మపహృతాం దయితామివస్వాం
లబ్ధుం సకః పునరుపక్రమ మాతనోతి॥ ౬॥

తత్కథయతావత్సందేశరహస్యం పారిషదానాం॥ నటః॥ ఇదమేవ-యత్కి లభవతాభినీయమానం విలోకయామః.

ప॥ ప్రత్యంగ మంజరిత సర్వరసావతార
న్నవోల్లస త్కుసుమ రాజి విరాజి బంధమ్
ఘుమోఽతరాంశు రివ వక్రతయాపి రమ్య
న్నాట్యప్రబంధ మతిమంజుళ సంవిభాసమ్॥ ౭॥

సూత్రః- విమృశ్య సహర్షం

మారిష! విజ్ఞాతాసి! కిన్నామాసౌ నాట్యప్రబంధ ఇతి- పునర్విమృశ్య- విహస్యచ - ఆ యే కథమహం నిజశిరశ్శేఖరశయాళుమహినీలోత్పలచ్ఛదంర త్నాకరచపలవీచిమాలాపరిసరే విచారయామి. యదస్యనామధేయమస్య తో నిరూపయామి. సన్విదమిహైవ శ్లోకే సప్తాక్షరాప్తుసజ్జిత క్రమవిధా నే సలిఖితే స్ఫుటమస్తి ప్రసన్నరాఘవనామేతి॥ స॥

శ్లోకం పఠిత్వా-విమృశ్య-సహర్ష విస్మయం.

అహో దివ్యాః కవికుముదవికాసచంద్రికాయాః సరస్వత్యాః ప్రసాద మహిమా - యదనుభావాదేవం విధాః కవీనాం విచిత్ర మధురా స్సూక్తయస్సముల్లసంతి.

సూత్ర॥ ఏవమేతత్-అనైకహి కవినా సూక్తం

ప॥ వాణీ త్వత్పదపద్మ రేణుకణికా
యా స్వాంతభూమిం సతామ్
సంప్రాప్తా కవితాలతాపరిణతా
సైవేయ ముజ్జృంభతే॥ ౮॥

త్వత్కర్ణోఽపి చిరాయ యత్కిసలయం సూక్తావదాతం శిరఃకంపథ ఇతి

తత్పారిజాతకలికాగుచ్ఛనిధత్తైపదం-

విమృశ్య- మమపునఃకవికమలసద్మనివల్మీకజన్మనిమునౌ మనఃకౌతుకితం - యస్యైకమపివదనాంబుజమాసాద్య చతుర్ముఖముఖసరోజవసతిహారవినోదనముద్భవతి భారతీనామ రాజహంసీ॥ ఏవమేతత్ - త్రిభువనాభోగపిహి.

ప॥ ధ్వాన్తధ్వంసవతంసకీర్తిరమణీరంగప్రసంగస్వన
ద్వాదిత్రప్రథమధ్వనిర్విజయతే వల్మీకజన్మా మునిః
పీత్వాయద్వదనేందుమండలగళత్కావ్యామృతాబ్ధింకవి
వ్యాకల్పంకవినూతనాంబుదమయీ కాదంబినీవర్తతే॥ ౯॥

విమృశ్య- మమతు రామచంద్రఏవ చిత్తచకోరమానందయతి- యత్కీర్తిరాకాచంద్రికాచుంబితోయం వాల్మీకిరపిసారస్వతసాగరస్సముల్లసతిస్మ

సూ॥ ఉచితమేతత్ -

ప॥ చంద్రేచ రామచంద్రే చ
కాంతానాంచ దృగంచలే
నీలోత్పల సుహృత్త్వాంతే
కస్యానా మోదతేమనః ॥ ౧౦ ॥

అపిచ-భూః

ప॥ ఝటితిజగతీమాగచ్ఛంత్యాః పితామహవిష్టపా
న్మహతిపథియోదేవ్యావాచశ్శ్రమస్సమజాయత
అపికథమసౌముంచేదేనంనచేదవగాహతే
రఘుపతిగుణగ్రామశ్లాఘాసుధామయదీర్ఘికామ్ ॥ ౧౧॥

నటః - కథంపునరమీకవయస్సర్వేపి రామమేవసుమిత్రారామం మధువ్రతాళివానుసరయన్తి.

సూ- విహస్య

ప॥ స్వసూక్తీనాంపాత్రం రఘుతిలకమేకం కలయతాం
కవీనాంకోదోషస్స తు గుణగణానామవగుణః
యదేతైర్నిశ్శేషైరపరగుణలుబ్ధైరివజగ
త్యసావేకశ్చక్రే సతతసుఖసంవాసవసతిః॥ ౧౨॥

అపిచ- భో॥ బీజం యస్య చిరార్జితం సుచరితం ప్రజ్ఞానవీనాంకురః
కాండః పండితమండలీపరిచయః కావ్యం నవః పల్లవః
సూక్తిః పుష్పపరంపరా పరిణతిస్సోయం కవిత్వద్రుమః
కిం వంధ్యః క్రియతే వినా రఘుకులోత్తంసప్రశంసాఫలమ్ ॥౧౩॥

కః పునరనేన ప్రబంధేన కవితాకామినీకేళికర్ణపూరవిహారలీలామను భవతి॥

సూ- సప్రణయకోపం - అయే -

ప- విలాసో యద్వాచామసమరసనిష్యందమధురః
కురంగాక్షీబింబాధరమధురభావం గమయతి
కవీంద్రః కౌండిన్యస్స తవ జయదేవశ్శ్రవణయో-
రయాసీదాతిథ్యం న కిమిహ మహాదేవతనయః ॥౧౪॥

అపిచ॥ లక్ష్మణస్యేవ యస్యాస్య
సుమిత్రాగర్భజన్మనః
రామచంద్రపదాంభోజే
భ్రమద్భృంగాయతే మనః ॥౧౫॥

నటః॥ కథమవిదితచంద్రచరిత్రస్య చకోరస్య సరణిమనుసృతోస్మి నన్వహమనేనైవ కవినా నిజకృతిపుస్తకం సమర్ప్య సాదరమిదముక్తోస్మి - రక్షణీయమిదం సూక్తిచోరేభ్య ఇతి సోపి మయా సవినయమిదముక్తః.

ప- కర్ణే నిధాయ చ విధాయ చ కంఠపీఠే
ధృత్వా చ మూర్ధని కరే హృదయే చ కృత్వా
చోరాపహారచకితేన చిరం మయైవ
త్వత్సూక్తిమౌక్తికగణః పరిపాలనీయః ॥ ౧౬॥

సూ॥ అయే కేయమలీకశంకా తస్య కవేః -

ప- సులలితపదనాముదారవృత్తాం
కృతిమథవా యువతిం పరస్య హృత్వా
తటమపి పరమర్ణవస్య గత్వా
వద కతరస్సుఖభాజనం జనస్స్యాత్ ॥ ౧౭ ॥

నటః - నన్వయం ప్రమాణప్రవణోపి శ్రూయతే - తదహమిహాచంద్రికాచం

దాతపరయోరివ కవితాకౌతుకత్వయోరేకాధికరణవృత్తితామాలోక్య కౌతుకి తోఽస్మి.

సూ - కిమిహ కౌతుకం

న॥ ఏషాం కోమలకావ్యకౌశలకలాలీలావతీ భారతీ
తేషాం కర్కశతర్కవక్రభణితోద్గారేఽపి కిం హీయతే
యైః కాంతాకుచమండలే కరరుహాః సానందమారోపితాః
తైః కిం మత్తకరీంద్రకుంభశిఖరే నారోపణీయాః శరాః॥ ౧౮

నటీ - భావ అమీ నిజకవితాతత్పరైర్నోదయంతి త్వాం పారిషదాః కథమస్యాస్య కవితయా వినోదయిష్యంతే ॥

సూ॥ ఉపపన్నమిదం - సర్వైరేవోక్తం -

న॥ అపి వదనసరోజం యాంతి తోషం గిరాం సైన్యకీర్త్యైః
పరభణితిషు తోషం యాంతి సంతః కియంతః
నిజఘనమకరందస్యందపూర్ణాలవాలః
కలశసలిలసేకం నేహతే కిం రసాలః॥ ౧౯ ॥

న॥ అమ్బాబా అన్యగిరాం సరళతా కోమలతా చ॥ సూ॥ క్వచిద్వక్రతాపి సతా చ॥ న॥ నకౌతుకం - కథమేతయోరపి కవిషు యోజితా॥ సూ॥ అథకిం - అనేనైవ కీర్తితం॥

న॥ సౌందర్యం తనయే దినామమందమతిభిర్వక్త్రైః కవీనాం గిరః
ప్రాయం తేన వనీగసైన్యకగద్యశాం వక్రాః కటాక్షచ్ఛటాః
గాఢైర్వగ్రస్తబింబాం సతామపి సకలం నేహ తేన వక్రతాం
ఘతైకింసహ గకీటకేళి రేవకణ్ఠం శ్లామైందవీమ్॥ ౨౦॥

అపి చ॥ అమృతపిండఘోషాయ దామయం నయాం సిపయోధరః
కిరణకాంతిప్రాయా రాజ్యాభిస్పటికావనా
రజనీపటలవామానీయం కేతుం కరతిమాంప్రస
స్పుటతమమృతస్యందోద్గారాగిరః ప్రతిభావతామ్॥ ౨౧॥

న॥ నూనమస్యకవేః కిమపి ప్రమోదమేదురమంతఃకరణం - యదేవం వి
ధాన్సధారితలాం సూక్త్యయన్సమల్లసంతి॥ సూ॥

న॥ యస్యాశ్చోరచికురనికరః కర్ణపూరో మయూరో
భాసో హాసః కవికులగురుః కాలిదాసో విలాసః

ఈషోఢా హాషోఢా హృదయవసతిః పంచబాణస్సబాణః
కేషాం నైషా కథయ కవితా కామినీ కౌతుకాయ ॥ ౨౨ ॥
అపిచ ॥ న బ్రహ్మవిద్యా నచ రాజ్యలక్ష్మీ
స్తథా యథేయం కవితా కవీనామ్
లోకోత్తరే పుంసి నివేశ్యమానా
పుత్రీవ హర్షం హృదయే తనోతి ॥ ౨౩ ॥

నేపథ్యే - సాధు భోః కుశీలవోత్తంస సాధు ॥ సూ ॥

నూనమయం యాజ్ఞవల్క్యాన్తేవాసీ దాల్భ్యాయన ఇత ఏవాభివర్తతే - అస్యాగృహీతవ్రతస్యానవలోకనీయయువతీయుగ్మస్య పురతస్స్థాతుమనుచితమావయోః - తదపసరావ ఇతి నిష్క్రాన్తౌ.

— ప్రస్తావనా —

తతః ప్రవిశతి దాల్భ్యాయనః ॥ దా ॥ తమేవ శ్లోకం పఠిత్వా న బ్రహ్మవిద్యేతి - ఏవమేవైతత్ ॥ తథాహి - రాజాయం జనకోఽపి సకలలోకలోచనారవిందమార్తాండః స్వచిత్తప్రదప్రకాండః స్వకన్యామర్పయితుకామః కామమస్మద్గురూపదిష్టాయాం బ్రహ్మవిద్యాయాం సుతరాం గతాయాం రాజ్యలక్ష్మ్యాం చ శిథిలాదరస్సంవృత్తః కర్ణం దత్వా కథమయమాకాశే వీణాధ్వనిః విమృశ్య నూనమస్మద్గురుమభ్యాగచ్ఛతా సమీరణసంఘట్టనక్వణితవల్లకీగుణేన దేవర్షిణా నారదేన భవితవ్యం - ఊర్ధ్వమవలోక్య హంత శబ్దసామ్యాత్ ప్రతారితోఽస్మి - నన్విదం మధురాలాపి మధుకరద్వయం - పునః కర్ణం దత్వా సహర్షం - అహో భగవతో యోగీశ్వరస్య ప్రసాదమహిమా - యస్మాదహమేవంవిధానామపి వచనానాం బోధమధురాం సిద్ధిమాసాదితవానస్మి - తదాకర్ణయామి - తావదిమౌ తావాలపతః - కర్ణం దత్వా ఏకః కిమాహ ॥ సఖే కలాలాపః కుత ఆగతోఽపి పృష్టవ్యోఽసి ॥ అపరః కిమాహ ॥ వయస్య మధుప్రియ మహోత్సవం తత్ర వికస్వరాదత్యుత్కర మాళిమాళిమందారనీపూరవనాత్ ॥ దాల్భ్యాయనః ॥ అహో అసియోఽశ్వపతురాలాపః తత్రాగమితానామత్రాచ - పునః కర్ణం దత్వా - అస్తి నూతనః కోఽపి వృత్తాంతః - కిమాహ కలాలాపః - అస్తి రిహావితిలపితకనకమలయూః మాలానుపనీయ ప్రణమ్య ప్రసన్నమనస్పృత మయూఖమాలి మిద

మాహ సహస్రబాహుర్బలినందనో బాణః దేవ

ప॥ లంకేశదోర్బలవిలాసకృతావలేపా
త్కైలాసశైలశిఖరాదపి భూరిసారమ్
కించిత్కిమస్తి భువనత్రితయేపి యత్ర
దోర్దండమండలమిదం సఫలీకరోమి ॥౨౪॥

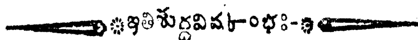
ఉక్తంచ దేవేన-

ప॥ అస్తి మహాకార్ముకం దివ్యం న్యస్తం జనకభూభుజః
యస్య బాణానలాత్త్రిపురః ప్రాప్తః పతంగతామ్॥౨౫॥

తదాకర్ణ్య నిజభుజమండలమాలోకయన్ జగామ బాణః- అహమపి కౌతుకాదిహాగతః- తత్కథయ యథ వాగ్భవసః ఖతస్సమాగతః- కీదృక్చ తత్ర వృత్తాంతః- కణ్ఠందత్వా - కిమాహ మధుప్రియః- అయమాగతోహం సంక్రందననందనవనాత్ - ఆకర్ణితంచ తత్ర మయా కస్యచిన్నిశాచరస్య గదితమిదం - రేరే వనపాలాః కథమనభ్యర్చితచంద్రచూడపదవనిశాచరచక్రవర్తిని విలూనప్రసూనమిదం నందనవనం- ఉక్తంచ తైః - అయే లంకేశ్వరానుచర శ్రూయతామేతత్ - అద్య హి జనకతనయా స్వయంవరలోకనకౌతుకిత సకల సురలోక విమాన మండల మండనాయ మహీయస్సుమోపయోగః - తదాకర్ణ్యైవ తేనైవ మేవ వృత్తాంతం లంకేశ్వరాయ కుసుమోపాయనీకరోమీతి నిర్గతం - మయాపి కౌతుకాదిహాగతం - దాల్భ్యయసః - సహాసః- కౌతుకం- అహో లోకిమపి సంవృత్తాంతరహస్యం మధుకరయోర్ముఖాదుపాత్తం మయా - విమృశ్య - హంత మహతోయమనర్థస్యాంకురోద్భవః- కుతః - యదయం బాణరావణయోః కర్ణభువి విశ్రాంతస్సీతాస్వయంవరవృత్తాంతః- నిరూప్య - అథవాలమిహ విషాదేన - భ్రమరోపితా అపి భ్రమరోక్తయస్సంభవంతి - పునర్విచింత్య - సఖులు భ్రమరమాత్రకావేత్తా - తథాహి -

ప॥ అమందరససిక్యంద
సుందరీ దాకభావసా
స్రవణా సంగిభానేత్రా
వంశికా నివ రాజసే॥౨౬॥

నేపథ్యే॥ముని స్సాధు తకిలాతవానసి-వందినా వేవ ఖల్వావాం-సానాది
గన్తాగతస్యపతిగుణగణవణనాయజనకరాజేననియుక్తౌ॥ దాల్భ్యాయనః॥
స్వగతం - అహోకౌతుకితం- యస్మదీయంభ్రమరద్వయేనపల్లవితంవచ
నంవందిద్వయేనఫలితం-తన్నూనంసంప్రవసీతాస్వయంవరావసరః
తదహంభ్రమరవృత్తాంతంగురవేనివేదయామీతినిష్క్రాన్తః॥

ఇతిశుద్ధవిష్కంభః-

తతఃప్రవిశతివందిద్వయం॥ఏకః॥నత్వానూపురకపశ్య-౨

ప॥ స్వాంస్వాందిశంశ్రితవతాంనివహేనరాజ్ఞాం
మంచావళీవలయమాకలితంవిభాతి
సీతాస్వయంవరవిలోకనకౌతుకేన
పుంజీకృతాకృతి దిశామివచక్రవాళమ్॥౨౭॥

నూపురకః॥ వఅనమజీరఅపెంఖపెంఖ - ఇదోగఇదదనేణసిణంధనలా
అణంమిదెసుమిదెసు - అసీణాఘణఘుసిణకిదగరా ఆరాఅణోఅమలఫలి
హాహాసాఅసిహరావలబిణోకణఅసీహోవిఅసోహది - అవిఅ - అముం
థదుంథసా అరలహరిసిహరచుబిణాణవోంగథతణసా అరంపడి బిబావిఅ
రాఅవి॥ భావతా॥ వయస్యమంజీరకపశ్యపశ్య - ఇతోగజేంద్రదళ
నస్నిగ్ధశలాకానిర్మితేషు మంచేషు సీహాఘనఘుసృణకృతాంగరాగారాజా
నః-అమలస్ఫటికప్రాసాదశిఖరావలంబినఃకనకసిమ్హాఇవశోభంతే-అపిచ-అ
ముగ్ధదుగ్ధసాగరలహరీ శిఖరచుంబినోనవోద్గచ్ఛన్నిశాకరప్రతిబింబాఇవరా
జంతే॥మంజీరకః పశ్య,౨

ప॥ నటతినటకరాగ్రవ్యగ్రసూత్రావలగ్నా
ద్విపదశనశలాకామంచపాంచాలికేయమ్
త్రిపురమథనచాపారోపణాత్యంతతాసీ
మతిరథనవతీవత్స్మే ధృతాంచిత్తవృత్తిః॥౨౮॥

నూపురకః॥ పలసకోఇమోహరచావారోవణమణోరహరహాసవనిత లంఘవిలసితపులఅమడఉళ్ళావళీమడిదణిఅభుఅనహాఆరసాహిజా అలవేంఛది॥ ఛా॥ వయస్యకోయం హారకాపారోపణ మనోరథ రథనవనంతలక్ష్మీవిలసత్పులకముక్తావళీమండితంనిజభుజసహాకారసాధ్యయంగళంపశ్యతి॥ము-కః॥ సఏవనిజయశఃపరిమళవినోదితచారణచంచరీకచయకోలాహలవాచాలితదిక్చక్రః కౌశికకుంతలాలంకారో మల్లికాపీడో నామ॥ నూపురకః॥ ఇమో ఉణకో దూరావసారిదరణ అకరణం పఅడిదణిఅత్తావగుణకసణకిణం పఅహమడణభుఅకందలీ పేంఛతోచింతఅ॥ ఛా॥ అయంపునఃకః దూరాపసారితకనకకంకణప్రకటితనిజచాపగుణకషణకిణప్రభామండనభుజకందలీపశ్యన్నాత్మని॥ మం॥ అయమసౌపశ్చిమదిగంగనాలలాటతటమండనసిందూరతిలకః॥ నూ॥ ఇమోఉణకోవీరసిరిసిహిఖపలంబాభుఅగమకరవాలకలఅతోచింతఅది॥ ఛా॥ అయంపునఃకఃవీరశ్రీశిఖండకలితాభుజంగమంకరవాలంకలయన్నాస్తే॥ మం॥ సోయంనిజప్రతాపప్రభాపటలపాటలితముఖయాచలసితంబముండలశీఖాంతిమండనోవీరబాహుర్నామనృపతిః॥ నూ॥ ఇమో ఉణకో అవిరళపుళఅవిసమలకవోలంఫలతవిదఉదల సరిసణి వేసమిసేణ పఅడిదపరకాకసకణ్ణోరిఆణఇదముణర పూరాభరాఅహుతి॥ ఛా॥ అయంపునఃకః అవిరళపులకవిషమకపోలస్థలనిదకిదకరల సదృశనివేశమిషేణ ప్రకటితపరమపరాక్రమకర్ణపూరాయితమనోరథపూరోరాజతే॥ మం॥ సోయమసమసమరసమరోహ్యణోఘుకరణోమత్స్యరాజః॥ నూ॥ ఏసోఉణకోమలఅఅరసరసవళిదణిఅభుఅపరిసవిదభుఅంగాబ్భాఓఅక్కీసిరి సిమసుమసు ఉమారమారిఉసరాసణంకంఠఅంతో చింతఅది॥ ఛా॥ ఏషపునఃకః మలయజరససవళితనిజభుజకటితభుజంగరాజభోగ శ్రీః శిరీషకుసుమసుకుమారంరమారిపుశరాసనంతకంఠయన్నాస్తే॥ మం॥ సోయంవిమలముక్తావళమండితవికట

వక్షస్స్థలీతుంగతరభుజతరంగస్సింధురాజః- ప్రసన్నకౌతుకం- సఖేదృశ్యం తామమీ.

వ॥ చండీశకార్ముకవికర్షణకౌతుకోత్థ
రోమాంచితద్విగుణపీవరబాహుదండాః
సీతావిలోకనముఖోత్సుకకాంతిపాత్ర
విస్త్రీత్వమానహృదయాః పరితో నరేంద్రాః॥-౯॥

సూ॥ కణాంతత్వా- వలిసత్సోంఙ్గమో కలగహీరమన లోకలకలో॥ ఛా॥ వయస్యకోయంకలగభీరమాంసలకలకలః॥ సం॥

వ॥ నూనమేవ హరకార్ముకార్జితానాం
పుంసాం చ తాం ప్రమదవారిగజానామ్
పాకశాసనశరాసనభాజాం
జృంభతే జలముచామివ రావః॥ ౧౦॥

అయోధ్యాధిపతీ సీతమేవశీతకరకులాతిలకం భవతః - పునః సర్వత్ర- అయోధ్యాదివముద్భతసైన్యం తాంచేవ రంగమండపం కోదండరత్నం-

వ॥ జ్యాసూత్రీకృతభోగరసకాంతభారగ్లానిమత్స్యాత్రిమణి
నిశ్వాసానలదూరితం ప్రకటితజ్యోతిర్నాకల్పితం యయా
నిదగ్ధత్రితయం పురాం సనిసన్నద్యాతిన్నాసాం హానినా
వ్యాపాదైకపరోబభూవతదలం యద్బాణబాణాసనం॥ ౧౧॥

సూ॥ అయోధ్యాధిపతిపూజితాని బాణాసనాని- జంభకం అభిజ్ఞం చలతింఖిబాణభావ భావిదోసురక్షిగలు లాకిలా ఎంవ మహా మహా ణో॥ ఛా॥ అయోధ్యాధిపత్రిపురసంతాపసంబాణాసనం- యత్ర కనకమయాపతాకాం చలంతీష్టబాణభావం భావితస్త్రైగరుడాసనపవమథుమథనః॥

మం॥ పరిక్రమ్య- రాహీంసః-

వ॥ ఆకర్ణాత్తం త్రిపురమథనోద్దండకోదండదండం
హాస్త్వముగ్ద్వలయతిలకకోపియఃకమలాతిహా
తస్యాయాం తీపరిసరభువం రాజపుత్రీ ప్రధవిత్రీ

కూజతాం కాంచీముఖరజఘనా శ్రోత్రనేత్రోత్సవాయ॥౩౨॥

విలోక్య॥ అహో కథముచ్ఛలితమేవ సముదాయసంచరణముఖరితకాంచీకలకలసం ఘట్టనమన్యాగారాగారనిస్త్రింశకుండలేన రాజమండలేన - విహస్య -

ప॥ పశ్య పశ్య సుభటైః స్ఫుటభావం
భక్తిరేవ గమితా న తు శక్తిః
అంజలిర్విరచితో న తు ముష్టి
ర్హార ఏవ నమితో న తు చాపః॥౩౩॥

సూ॥ హసన్ - సంస్కృతమాశ్రిత్య - అయే కథమేష మహారంభ ఏవ సంరం భశ్శాల్మలీనాలకుసుమోద్గమ ఇవ సంవృత్తః। తథాహి.

ప॥ దూరాదాలోక్య కేచిత్ప్రణయదితిరథ సాధ్వేగమాలింగ్య కేచి
త్స్పందం సంస్పృశ్య కేచిత్కరకమలయుగే గాఢమాలింగ్య కేచిత్
దోర్భ్యామాబధ్య కేచిద్భుజయుగళబలం సర్వమాలోక్య కేచి
ద్భూపాశ్చండీశచాపం త్రిదశగిరిగురుం తత్క్షణాయంతో నమంతి॥౩౪॥

సవిషాదం-

ప॥ ఆద్వీపాత్పరతోఽప్యమీ నృపతయస్సర్వే సమభ్యాగతాః
కన్యేయం కలధౌతకోమలరుచిః కీర్తిశ్చ లాభాస్పదమ్
నాకృష్టం నచ వా ధృతం న నమితం స్థానాచ్చ నోచ్చాలితం
కేనాపీదమహో మహాధనుః కిమధునా నిర్వీరముర్వీతలమ్॥౩౫॥

నేపథ్యే॥ అహో అయమళీకవైతాళికః చాపమాత్రకేప్యనమయితవ్యే నిర్వీరముర్వీతలం వ్యపదిశతి॥ సూ॥ సభయం-వత్స కంస ఇమో మహీమండలచంచలతరాహవగహవకం రవకంకసోకరం ధునోసునోయది॥ ఛా॥ వయస్య కస్యాయం మహీతలచలదాగ్రిహా రథచక్రరవకరాళః కంఠధ్వనిశ్శ్రూయతే॥ మం॥ నఖిమయాస్యవిదితోయం - తదేనమేవ పృచ్ఛామి - పరిక్రమ్య - అయే కఃఖలు ధన్వీ - యస్యైకలవోపి న త్రినోమమాపి న విఖ్యాతః - ప్రవిశ్య పురుషః - సాటోపం పరిక్రమ్య - సక్రోధం - అయే కతిపయగ్రామవాటికాపర్యటన దుర్విదగ్ధవైతాళిక కథం మామపి న శక్యబోధ్యః - సాశంకమాత్మగతం - అ

ఘోషణం వరణోద్యమేవ విపరీతముపక్రాంతోఽస్మి- భవత్వేతదేవ నిర్వాహయామి - ప్రకాశం - కథం మామపి దశదిగ్విలాసినీకర్ణపూరీకృత కీర్తిపల్లవం త్రిభువనవీరనామధేయం రూపమందాక ఇవ సాగరమభిఖ్యాతమాలపసి- తత్కథయ తావత్కుత్ర కర్ణాంతనివేశనీయగుణం ధనుః కన్యారత్నం చ॥ మంజీరకః॥ ఇదం తావద్ధనుః- కన్యారత్నంతు పరమనాలోకయిష్యసి॥ పురుషః॥ ధిఙ్మూర్ఖ కథం రాశినక్షత్రపాఠకానామపి గోష్ఠీం న దృష్టవానసి- తేపి కన్యామేవ ప్రథమం ప్రకాశయంతి- పశ్చాద్ధనుః॥ మం -స్వ - కథమసౌ వాచాటతామేవ ప్రకటయతి భవత్వనయైవ తావదేనం నివారయామి॥ ప్ర॥ విహస్య- అయే ఏతావతి వీరమండలే భవానేవ నక్షత్రవిద్యాకుశలః॥ పురు॥ ఆః కథం నక్షత్రవిద్యాకుశలః॥ మం॥ కథంకారమన్యథా వినైవ చాపారోపణం కన్యావిలోకనాయోత్కంఠసే॥ పు॥ మమాపి చాపారోపణే సంశయః॥ మం॥ అథకిం- యద్యేవం సంభవతి ·

ప॥ వినైవాంభోవాహం బహుళరుచిభిస్తాంబరతలా
తటిల్లేఖా హేమద్యుతివితతిరమ్యా విలసతి
వినైవ స్వర్గంగాం నభసి రభసోన్నిద్రశిఖర
పరీవర్తైస్సాకం స్ఫురతి సవనీలోత్పలవనమ్॥ ౩౬॥

పు॥ పురోవలోక్య - స్వగతం - కథమస్మత్ప్రతిజ్ఞాభంగాయ విధినా విపరీతం సృష్టినైపుణ్యం ప్రతీతం సన్నియమ - వినైవాంభోవాహమితి శ్లోకం పఠిత్వా - విమృశ్య- అథవా క ఏష విధిరపి మత్ప్రతిజ్ఞాభంగాయ·

ప॥ మయి క్షీరోదస్వన్నిభృత మురజన్నాభినలినీం
నిజక్రీడావాపీ జలకమలినీం కతుకామనసి
పరిభ్రాంశ్శాశంకీ మధుర మధునాలాపి చతురై
శ్చతుర్భిస్సైవర్వక్త్రైః ప్రకసనయపరోధాదయమపి॥ ౩౭॥

నిపుణం నిరూప్య॥ అయే సాదృశ్యాత్ప్రతారితోఽస్మి- తథాహి.

ప॥ తటిల్లేఖా నేయం విలసతి పరం సౌధశిఖరే
ఘనం త్యాః కస్యాశ్చిత్కనక రుచిరా గాత్రలతికా
అపీదం నోస్మిల్లత్కువలయవనం మీనతరళం
పరం తస్యా ఏవ స్ఫురతి నయనాలోకలలితమ్॥ ౩౮॥

నూసంతదితత్సీతాభిధానంకన్యారత్నం-నిర్వర్ణ్యాహ.

ప|| రాజీవజీవసిముధాసు సుధాకరత్వం
యస్యాస్స్వయః పదనఖస్య కృతో ముఖస్య
అగ్రేదృశో మృగదృశః కతరః కురంగ
త్వంఖంజనత్వమసికిం జనరంజనాయ ||౩౯||

పునస్సవిస్మయం.

ప|| ఏకం దుగ్ధమయం పయోధిమసృజద్వాయం యమంభోజభూః
శైలస్యోపి పయస్యరేకమసృజత్త్వష్టాతితీవ్రంతపః
ఏషాతుస్ఫుటమద్య కైతకదళ ప్రత్యంతభాసాదృశః
కోణేనైవసృజత్యహో దిశిదిశిక్షీరార్ణవానాంశతమ్||౪౦||

మం || సఖెనూపురక కస్యాశ్చిత్కరతలాదుపపాదాయుక్తమేతదంతఃపురి
కాజనస్స కౌతుకమాలోకతే || నూపురకః || అహంతుం జాణెమి - గురుభవణా
దో ఆఅదాఏలి దేఉరపరిచారిఆఏ పిహాఏ ఏహం ధణో కహిం అదింతపవు పెంఛది||
ఛా || అహంతర్కయామి - గురుభవనాదాగతాయా అంతః
పురపరిచారికాయాశ్చంద్రికాయా హస్తతో గృహీత్వా చిత్రపటం పశ్యతి||

మం|| త్వయాదృష్టశ్చిత్రపటః|| నూ || అహ ఇ|| ఛా||అథకిం|| మం|| తత్రకథ
య కింతత్ర లిఖితమస్తి|| నూ||ఘంటుదాణి ఆదావ|| అంణో అకోమిణో లుంపల
సామలకోమలగోణిసంకరం మోకం ణఫ్రాకిదహారచావచంకో చంకవంటిక
మారఓ||ఛా||ఘత్ర్యదారికాతావత్ అన్యశ్చకోపి నీలోత్పలశ్యామలకోమా
మలాంగః నిసర్గరమ్యాకృతిః కంఠాపాదీకృతహారచాపచక్రః చక్రవర్తికుమార
కః || మం || అహహ అతిముగ్ధోయం బాలజనః - యదయం కతోగ ప్రతిజ్ఞాపి
రాజ్ఞీ కిశోరవయసం జామాతరమాశంసతి|| పునస్సాకూతం||అపినామ జానా
సి కేనేదం లిఖితం పత్రమితి|| నూ||జాణామి ణ- కిం ఉ అవదో జంణవంకం నదు
దీఆఏ ధంమఆరిణీఏ || ఛా|| జానామ్యేనం భగవతో యాజ్ఞవల్క్యస్య
ద్వితీయయా ధర్మచారిణ్యా|| మం||ఇదానీమంకురితఏవ మనోరథః|| నూ||
హంకవిఅ || ఛా || కథమివ || మం || దేవీమైత్రేయీ కాలత్రయదర్శినీ సిద్ధ

యోగినీనాళీకమాలిఖతి ॥ సూ ॥ నిశ్వస్య - సంవ సంభావిఅది-జఇఇమోణి సంగకంకసోఇదోఓసరది ॥ భా ॥ సర్వం సంభావ్యతె-యద్యయం నిసర్గకర్కశః ఇతః అపసరతి ॥ మం ॥ ఆః కతమఖిల్వయం ఎనమపసారయామితి పరిక్రమ్య-అయేకిమితస్తతః విలోకసె - నకిమిదంధసః-తదిహైవదీయతాం దృష్టిః ॥ పు ॥ ఆః కిముచ్యతే దృష్టిరితి - నన్వయం ముష్టిరేవదీయతె-ససంరంభం సంపరిక్రమ్య శేఖరధ్రింశమభినీయ సవిషాదమాలోకతె॥ మం॥

ప॥ అయేలంకేశ విస్రస్త
శేఖరాలోకనేనతె
సమయో యాతి తత్తూణకాం
గృహాణ హార కార్ముకమ్॥ ౪౧॥

పు॥ స్వగతం-కథమనేనవిదితోస్మి - అథవాఘుణాక్షరన్యాయాసంగతం శబ్దసామ్యమేతత్ ॥ ప్రకా ॥

ప॥ సావహేలకమనీయముదస్య
క్రీడయైవవినిబధ్యచహార్కీవమ్
కృష్టమేవహారకార్ముకమేత
ద్దృశ్యతామసమతాంహృదయంచ॥ ౪౨॥

పరిక్రమ్య-స్వగ- అయేఅనేనప్రతికూలశకునశంకనాహారచాపారోపణాయకీలితఇవమేదోర్వలానః-తదలమనేన॥ ప్ర॥ అయేధనురితి వక్రప్రవపంథాః-తత్పరలైసైవకరవాలధారావథేనసీతామానయామి॥ మం॥ అయేకథమతిప్రగల్భసె-నవిలోకసెకిం-

ప॥ రోషారుణీకృత విలోచనకాంతిభిన్న
భ్రూభంగభీషణమఘుటితభ్రుకుటీవిటంకమ్
ఉత్తాళిలోలకరవాలలతాకరాళ
దోర్దండచండచరితం సరఘీరచక్రిమ్॥ ౪౩॥

పురు॥ కృపాణముత్పాట్య-పరితోవిలోక్య-పశ్య

ప॥ నిర్భిన్నవైరికరికుంభతటీవిముక్త
ముక్తాఫల ప్రకరతారకితాంబరశ్రీః

యః కాళరాత్రిరివ ధాతిరణే నవవ
శరరస్పృహా మకృపాకృపణః కృపాణః॥ ౪౪॥

అత్రా శ్లేకణాండత్వా-కింబ్రూధ॥ ౨॥

ప॥ ఏకైకథంబహుతరైస్స్పృథ్వైకరోమ
సంగ్రామడంబరమితిత్యజ రెవిషాదమ్।
యం మన్యసే సుజయమత్ర సహైవ తేన
చేతో విధేహి నమరే నమరేక్షరైవ॥ ౪౫॥

అత్రాభ్యాధృష్టత్వామనువ్యకీటావాం-తదేనాన్నిజమూర్త్యాశ్తావ
త్ర్సమూతిత్రిస్ప్రాంతః॥ నెపథ్యే॥

ప॥ మందాకినీకనకపద్మబిసాంకురాణాం
కించోగ్రదిగ్గజలసద్దశనాంకురాణామ్
ఉన్మూలనైరలమనీంబిరశైశవం యైః
తేమేనిజామమభుజాః ప్రకటీభవంతి॥ ౪౬॥

తతః ప్రవిశతి నిజమూర్త్యా దశాననః । సూ॥ వలనపెం
ఖ॥ ౨॥ అధింఅ॥ ౨॥ ఏకత్రానదిమాణునం నదనమంధఅఖి॥
భా॥ వయస్యపశ్య॥ ౨॥ ఆశ్చర్యం॥ ౨॥ ఏకస్యాపిమానుషస్యదశమస్తకాని॥
మం॥ సఖేనైవమానుషః॥ కింతురాక్షసరాజః॥ సూ॥ సక్రానం॥ తాపరింతా
అదుమివఅసో। ణరంఖనమెంతోపంవసంముహ పడిదమాణునధం ఖెద్రికి
ఉణరంఖనరాఓంతి॥ భా॥ తస్మాత్పరిత్రాయత్రాం మాం వయస్యః-
ననురాక్షసమాత్రపవనం ముఖ పతితం మానువం భక్షతి- కింపునా రాక్ష
సరాజఇతి॥ మం॥ విహస్య - సఖెలంకాతరతయా - సకల
వీరబృందనందనీయాహి వందిజాతిః - తత్రాధయం భువనైకవీరశ్చక్ర
వర్తీ నిశాచరాణామస్మద్విధేషు విపరీతం వర్త్యతే॥ సూ॥ తా ఇమణీస
కోవంఖింన-పరిక్రమ్య - అత్రాకితిఏంతిఅమెంతఆఇమంథ ఆఇవహీ
అత- కితివాఏంరంఖిఅజవరాఇధింతి అజంథకంధఖిణవిమణీఅది॥

భా॥ తస్మాదనంనిశ్శంకోవర్తే-అచాహాకయిత్యాతావన్మాత్రకాణాయ స్త్రీకామ్యాక్యాంతే - కిమితివాపకంఠరహితాత్ పరాధీనత్వాత్ యత్రకు తా)పినవిమూచ్యంతే॥రావణః॥సక్రోధం - అః పాపరే అస్థానే శిరశ్ఛేదనా వేదయన్నమంగళముద్భావయసిమే - తదేవ కేవలం సైక్తాళికఇతిజీవసి॥ మం॥విహస్య-అరేయదశకంఠకథమస్థానేమస్తకచ్ఛేదోఽమంగళాయభవతః॥ రా॥అథకిం-ననురే-

ప॥ విద్యాధరప్రణయినీకరపల్లవాగ్ర
లీలావిముక్తకుసుమప్రకరావకీర్ణా
శ్రీచంద్రచూడచరణాచరణేవశామం
ఛిన్నోపిమస్తకగణోమమమంగళాయ॥౪౭॥

నూ॥ జఇఏరిసోవితుమంతాకింఇధణిఅరూవంగోవిఅచోరోవిఅప విట్ఠో॥భా॥ యదీదృశోపిత్వంతస్మాత్కిమిత్యత్రనిజరూపంగోపయిత్వా చోరఇవప్రవిష్టః॥ రా॥ధిఙ్మూర్ఖ

ప॥ యేచంద్రచూడాచలచాలనైక
చాతుర్యచిన్తామణయోభుజామే
తైరేవభూయిష్ఠతరప్రవృత్త
చాపాధిరోపాయకథంనలజ్జే॥౪౮॥

తదలమనేనకథయతావత్కుత్రజానకీ॥ మం॥ అపవార్య-సఖేనూపుర కాప్రతీకారోయమనర్థః-పునస్సవిషాదం-

ప॥ యస్యాస్స్వయంకులగురుర్భగవాన్యాజ్ఞవల్క్యః
తాతస్సఏషజనకోజననీధరిత్రీ
సాపిత్వముద్యతదురీద్విధివైశసేన
వత్సేనిశాచరకరాంకగతాభవిత్రీ॥౪౯॥

నూ॥ వఅసమాకాహారో హాహాహా-అంతిఅహ్మెంతేబంతిఅమడకోవి ణంకి-జోఇమంసఅణుఇదంపవుంటంససమ హాహాహాదీ॥ భా॥ వయ

స్యమానాకాతరో భవ - ఏతావన్మాత్రే క్షత్రియమణ్డలే కోపినాస్తి - యో స్యాను
చితప్రవృత్తస్య నిరంకుశో భవతి॥ మంజీరకః॥ నిశ్వస్య - కో హాకులితస్య దశకం
ధరస్య బుభుక్షితస్య బాహుబాహుకాతరః పిర్యాత్ కః క్షత్రియోధిమఖో భవ
తి॥ నూ॥ సహాసం - జీవితమాత్రం సహంకారేణ బాహుబాహుకదవింశతిం
తో॥ భా॥ జీవితాన్తే - అనయా ప్రాప్తస్య హారి రాజా హా కృతపదస్య పుత్రః॥ మం॥
విహస్య - ధిక్ స్వల్పకథం పుణ్యపిశాచమదకస్యకరో రకణ్ఠాధారాజలనిమ
గ్నం కాతరః సీతాస్యమానాలోకనే॥ నూ॥ అరే అలీకపణ్డిత కపటవఞ్చక వితర్క
ఉంభావేసి॥ అత్ర యోపరతో - జోవింపురతః భుజనసానోన్నదీ॥ భా॥ అరే
అలీకపణ్డితకథం ప్రత్యక్షేపి కర్మ ముద్భావయసి - నన్వయం పురతః - యో
విస్ఫారద్భుజదండో ద్దృశ్యతే॥ మం॥ నూనమయం బాణాసురో భవి
ష్యతి - సాతంకమాత్మగతం - తదిదమసమ్భావనీయం క్షత్రమండలీ తం - విమృశ్య - అ
థవా భవితవ్య మేవమాపతితం భవిష్యతి - ప్రవిశ్య బాణాసురః - సాటోపపరి
క్రమ్య - చిరాదర్శ్య -

ప॥ కైలాసశైలశిఖరాదభిహారి సాగరం
బాణాసనం భగవతో వ్యవధస్వ జన్య
అలంబ్య పున్య నిర్భర శంకరవల్లభేన
స్ఫీతం భుజద్రుమవనం సఫలీకరోమి॥ ౫॥

రా॥ అనాకర్ణిత కేన - అయి అద్యాపి నానీయతే సీతా॥ బాణః॥ విలోక్య -
స్వ - కథమిహాదశకంధరోపి - భవతు ప్రకాశం - అహో ఏతావదీదృశం దశ
కేనాపి నారోపితమిదం ధనుః॥ మం॥ నారోపణీయం చ॥ రా॥ అనాలోకితకేన -
తదయం మయ్యాపి శ్రమోనివృత్తః సీతామానయతి॥ బా॥ విహస్య - యదితావదీ
దృశీ విరలీలా - కథం చాపమనారోప్య వా నీయతే సీతా - అహో యమలీక వా
చాలకః॥ ౦

ప॥ ఉద్దండచండిమచలద్భుజదండదండ
హేలాచలాచలహరాచలచారుకీర్తేః
కీదృక్కశస్త్రితబాలమృణాళకాండ

కోదండకమఠాంకదర్థనయానయా మే॥ ౫౧॥

బా॥ సోయమశక్తిపర్యాయః॥ రా॥ రే అః కథం దశవదనస్యాశక్తిసం
భావనా॥ బా॥ విహస్య - అనేకబహువదనతా నామబహుప్రలాపితాయాః
కారణం - విక్రమస్య భుజశాలితైవ॥ రా॥ రే కథం పలాలజాలనిస్సారేణ నిజ
భుజసారేణ వీరంమన్యోసి॥ బా॥ కథం పలాలజాలనిస్సారో మే భుజసారః॥
అత్రైవహి॥

ప॥ పితుః పాదాంభోజప్రణతిరథ సోత్యన్తహృదయః
ప్రయాతః పాతాళం నకతికతి వారానకరవమ్
సహస్రైర్బాహూనాం క్షితివలయమాసజ్య శకలం
గళద్భారోద్వేలాం ఫణఫలకమాలాం ఫణిపతేః॥ ౫౨॥

రా॥ రే బలితనయ చలితనయోసి - యదేవమలీకవిక్రమవర్ణనయా న
స్యవిక్రమస్యాలంకారపదేనైనమాత్మానం విడంబయసి॥ బా॥ భవాన్పునః
కథం సత్యవిక్రమః॥ రా॥

ప॥ దోష్ణాం సమేధిదిశవాసనవీరలక్ష్మీ
ప్రాసాదవిభ్రమధృతాం పదకింగరిష్టామ్
యశ్చంద్రశేఖరగిరాకరపల్లవాంక
పర్యంకశాయినివధూః కలశప్రతిష్ఠామ్॥ ౫౩॥

బా॥ కిమనేన ముధా వాగ్విగ్రహేణ - నన్వేవయోః భుజసారతారత
మ్యపరీక్షయాం ధనురిదమేవ తులా భవిష్యతి॥ రా॥ తథాస్తు॥ ౦॥ ౨
యోనరపతిరైక సమర్పణీయజానకీ పరిణయమనోరథః [illegible]
తః పదవీ॥ బా॥

ప॥ తుహినకిరణచూడోచ్చండచాపాధిరోపే
నమయజనకపుత్రీపాణిపద్మగ్రహాయ
అపితుబహుశరావ్యాపానిర్వ్యూహమాలా
బలపరిమళలీలాకౌతుకాలోకనాయ॥ ౫౪॥

రా॥ ఉన్మీలితేనశిఖరేణ హరాచలస్య

ప్రాగేవమే భుజబలస్య కృతా పరీక్షా
ఏషాపి దక్షదుహితుః కుచకుంభకేళి
కౌతూహలాద్గిరిశకార్ముకకర్షదీక్షా॥౪౪॥

సపక్ష్యే॥ ప॥ అసురసురనిశాచరోరగాణా
మపినరకిన్నరసిద్ధచారణానామ్
నమయతియదికోపిచాపమేత
న్మమదుహితుస్సకరగ్రహంకరోతు ॥౪౫॥

రా॥ సహాసంపరిక్రమ్య-కరావాలోకయన్॥

ప॥ రేరేకరాః స్ఫురతచంద్రకలాకిరీట
చాపాధిరోపయశసాధవళాంత్రిలోకీమ్
అంగీకురుధ్వమచిరాచ్చవిదేహపుత్రీ
వక్షోజకుంకుమరసైః పరిపాటలత్వమ్॥౪౬॥

ధనుషికరావాలోక్య-సవ్య- కథంనచలత్యపి॥ ప్ర॥ అయేబలినందనత్వ మేవతావదగ్రే ధనురిదమారోపయ - అస్మాకమపినూతనాగతత్వేనమాన్యోసి॥ బా॥ తథాభవత్వితిపరిక్రమ్య -ధనుషిభుజమండలమారోపయతి॥ రా॥ సవ్య-అయిహృదయ అలంకాతరతయా-అయంతావత్ప్రతరః - కుంఠీకృతదశకంఠవిక్రమే శితికంఠకార్ముకే॥

ప॥ అన్యోపికోపియదిచాపమిదంవికృష్య
సీతాకరగ్రహవిధింవిదధీతధీరః
లంకాంనయామిచగిరాననయామిచైతాం
ద్రాగానయామిచవశంజనకేంద్రపుత్రీమ్॥౪౭॥

మం॥ నిహాసం-సఖేనూపురకపశ్య-

ప॥ బాణస్యదోర్విటపశిఖరైః పరిపీడ్యమానం
నేదంధనుశ్చలతికించిదహోమహాశైః
కామాతురస్యవచసామివసన్నిధానై
శ్శశ్వద్ధృతంప్రకృతిచారుమనస్వినీనామ్॥౪౮॥

రా॥ నిషాదమాత్రగతం - కథమియం సీతానునయప్రత్యాశంసినీ మదుపశ్రుతిః॥ ప్రహ॥ అయి బాణ అపి తావగ్భవతి తే పలాలజాలవన్నిష్ప్రాణో భుజసారః॥ బా॥ సక్రోధం - అయే నయపరాఙ్ముఖ దశముఖ కథమిదం భుజవనమాలోకయన్నపి కటుభాషణమున్ముంచసి॥ రా॥ విహస్య - క్షమ నేనకరిష్యసే॥ బా॥ యత్కృతం హైహయరాజేన॥ రా॥ ఆః పాప ఏవ తేనిదానీం హాతి భుజవనమస్త్రప్రతాపానలః॥ బా॥ ఏష తే శమయతి ప్రతాపానలముత్తుంగచాపలతాసంగతమదీయబాహుబలాహకావళీనిర్ముక్తనారాచధారాసారః॥ రా॥

ప॥ రే బాణ ముంచ మయి బాణశతాని పంచ
నన్వస్తి మే కరతలే కరవాలవల్లీ॥ ౪౯॥

హృదయమభిలక్ష్య

ప॥ రే పంచబాణ విసృజ త్వమపి స్వబాణా
న్నన్వేతి సాయుధవతి లోకలలామవల్లీ॥ ౫౦॥

సూ॥ అయే బాణరావణాకహ అంతర్గాఏంవ అంతాంధువతాంలంబి
హ॥ భా॥ అయే బాణరావణౌ కథమాత్మనైవాత్మానం స్తువంతౌ నలజ్జేథే॥
రా॥ ఆః కథమాత్మశ్లాఘనీయో దశకంఠః॥

ప॥ మందోదరీకుటిలకోమలకేశభార
మందారదామమకరందరసం పిబంతః
వీణానినాదమధురధ్వనిముద్గిరంతో
మద్విక్రమం మధుకరా అపి కీర్తయంతి॥ ౫౧॥

బా॥ కథమయం సురతరుకుసుమదామకమనీయకామినీజనోపభోగసౌభాగ్యలీలయా నిజవిక్రమం విభావయతి - తదిదానీం॥

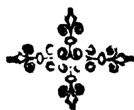
ప॥ అమీ మామేవోద్దండాస్తులితసురశైలైకశిఖరా
స్త్వరాసాహం సాహంకృతికలితదంభోళితరళమ్
పరాభూయాసైస్వైరం త్రిదశవనమున్మూల్యసకలం
నిజక్రీడారామం సురతరువనోజ్ఞం విదధతి॥ ౫౨॥

ఇతి నిష్క్రాంతః॥ రా॥ కథమయం గతః - గచ్ఛతు - అహంతు॥

ప॥ అనాహృత్యహరాత్ప్రీతాం
నస్వతోఽగంతుముత్సహే
నశృణోమియదిహ్రార
హాక్రందముపేక్షసే॥౬౩॥

మం॥ స్వ-పత్నీజానకీ అధునా దైవేనరక్షణీయాసి॥ రా॥ కణకందత్స్వా-కహృయయా క్రందిష్యా్రియతే - స్వరేణ మారీచకృతరయామి-నూనమసేనకస్యచిద్వోరపతాంగస్య సారాచపేక్షితేనగగన మవలంబ్యగచ్ఛతాధపతివ్యం-తదెనమేవతావదాశ్వాసయామీతినిష్క్రాంతః॥ సూ॥ ఏవఅనడిం ళిలత్రమంసీహాం థాదోఽవళఘంసమయకోదామంధహారిణేవి అకుంధరిదాస్సిదా॥ ఛం॥ పయస్యదిష్టాయస్యహస్తాత్ వ్యాఘ్రస్యముఖాత్ ముగ్ధహరిణేవాస్పృతాసీతా॥ మం॥ ఏవమేతత్ - తదిదంవృత్తాంతమయంగత్వంరాజ్ఞేనివేదయామీతినిష్క్రాంతాస్సర్వే.

ఇతి ప్రథమోఽంకః-

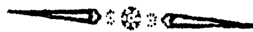
శ్రీరస్తు.

శ్రీనివాసాయ నమః-

ప్రసన్నరాఘవ నాటక - సవ్యాఖ్యే-
ద్వితీయాంక ప్రారంభః-

తతః ప్రవిశతి తాపసః ఇ పురోవలోక్య-అహో అయమనేకప కలభానుగమనికామశ్యామలశాద్వలలతావితానమనోరమారామగ మనీయస్సన్నివేశః ప్రదేశః శ్రీమిథిలాయా ఇతి మే చేతః-పురోవలోక్య-కథమయమ దూరాదేవ భిక్షుః-ఉచ్చైః-భో భిక్షో కుతః ప్రవిశ్య భిక్షుః - అపి తావత్కుశలం తాపసస్య॥ తాపసః॥ అథ భవాన్ విశేషతోఽభివత్సరాగమేన-శ్రుతస్య ప్రాణాయ.- భిక్షో కేటవస్మిహాపర్యటనేన క్రాంతో భవాన్- తదిహ మిథిలాయాం పంచ రాత్రం విశ్రమ్యతాం - ప్రసంగాదయం నృపతిశ్చాపి గమ్యతాం॥ భిక్షుః॥ కిమనేన నిశాగమనస్తోకం రాజ్ఞా నికామేన॥ తా॥ న హి - ఇ అయం బ్రహ్మ ద్యాదినోదశీనృసీరధ్వజః॥ భిక్షుః॥ సకౌతుకం-సత్యం రాజా బ్రహ్మవిద్యావ యం॥ తా॥ సత్యం దేవస్య కస్య తస్యైత్య భో - త్ర- దేవస్యైతి కంఠన్యాజ్ఞా॥ భిక్షుః॥ విహస్య-జ్ఞాతం - ఇ రాక్షసః ఖలు భవాన్-స తు తాపసః॥ తా॥ తత్ర థయతో భవాన్॥ భిక్షుః॥ అహమపి భవాదృశ ఏవ॥ తా॥ అహం హి సర్వమం త్రిమకుటమాణిక్యమాల్యవతా తాటకాం ప్రతి ప్రహితః- శ్రుతం హి కేన యత్రికాలరాజానమయోధ్యాపతిముపేత్య కౌశికసూనుమునినా నిజమఖరక్ష ణాయ తదీయా రామలక్ష్మణనామానౌ కుమారౌ యాచితౌ - కేన చావశ్యం మానసీమోహమునిర్త్రివిజనసదస్సద్యోదపి దయితతమ స్తనయద్వయం సమర్పి తం తస్య॥ భి॥ తతః ఇ॥ తా॥ తతః పరితుష్టేన కౌశికమునినా హారితోషికం దివ్యం తాటంకయుగళముపనీతం - భిక్షుః - ఉక్తం చ దివ్యం తాటంకయుగళం-

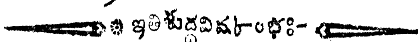
ప॥ తదిదంవీరజననీ
శ్రీవర్ణోచితమిత్యసౌ
అంతఃస్ఫురంతీరత్నానాం
వర్ణమాలైవశంకతి॥౧॥

తేనహి కానల్యాణయోఃనివేశనీయమితి - రాజకుమారద్వయాను గతేననిజాశ్రమపదం ప్రతిగతంమునినా॥ భిక్షుః॥ అచ్చూడామణినామంత రేవ వర్ణాస్స్ఫురంతీత్యసంభావనీయమేతత్ - విమృశ్య - అథవానకలాశ్చ ర్యనిధేస్తస్యమునేఃకిమసంభావనీయంనామవిచింత్యపతః పునరాకర్ణితం మాల్యవతా॥ తా॥

ప॥ వార్తాచకౌతుకకరీవిమలాచవిద్యా
లోకోత్తరఃపరిమళశ్చకురంగనాభేః
తైలస్యబిందురివవారిణిదుర్నివార
మేతత్త్రయంప్రసరతిస్వయమేవలోకే॥౨॥

తత్రాపిబహుతరప్రశంధివిధాయీచమాల్యవాన్॥ భిక్షుః॥ తతః॥ తా॥ తదాకర్ణ్య - తత్రాటంక యుగళంలంకేశ్వరజననీకర్ణోచితమితివిచిం త్యతదాహరణప్రేరణాయ తాటకాంప్రతి పూర్వమేవకోపి ప్రహితః. అధునా తాటకా హస్తాత్తాటంకానయనాయ తాటకావనమహం ప్రహి తః॥ భి॥ తత్కథంమిథిలోపకంఠవనంప్రవిష్టోసి॥ తా॥ శ్రుతంహి మయామి థిలాయామాయాతోలంకేశ్వరఇతి - ఉక్తంచమాల్యవతా - మిథిలావృ త్తాంతోపినిరూపణీయఇతి - తేనప్రథమంమిథిలోపకంఠమాయాతోస్మి - తత్కథయభవాన్స్వనిదేశతమః॥ భి॥ అహంహిసప్రవయాఃకిలమాల్యవతాతా టకాంప్రతిప్రథమమేవప్రహితః- మిథిలాగమనకారణంతునిమానమా నయోః॥ తాపసః॥ సహర్షం-తత్కథయతావత్ సతాటంకంతాటకావన మధురా॥ భి॥ విహస్య-నఖేనతాటకమితితావత్పృచ్ఛ॥ తా॥ సాతంకం-క్వ పునరిదానీంతాటకా॥ భి॥ పురీంప్రవిష్టా॥ తా॥ తత్కిందశరథస్య॥ భి॥ నహి నహ్యంతకస్య॥ తా॥ కేనపునఃప్రతిహారాయితమంతకపురీప్రవేశే॥ తా॥

తాటకాయాః॥ భి॥ రామబాణేన॥ తా॥ అయమేకః పునరయం రామః - విశ్వ
శ్వ-సూనాం సఏవ యః కిల విశ్వామిత్ర పరిసర ప్రణయినోః దశరథస్య కుమా
రయోరగ్రజః॥ భి॥ అథకిం॥ తా॥ తత్కిం క్వ పునరిదానీం తాటకాసుతౌ సుబా
హుమారీచౌ॥ భి॥ సుబాహుస్తావ దేవ వాసుగతః - మారీచోఽపి శిఖిక్రీడోచిత
.రామనారాచహతేసదూరముత్క్షిప్య జీవన్నేవ ముక్తః॥ తా॥ తత్కిం నివేదిత
మిదం కేనాపి దశకంధరస్య॥ భి॥ అథకిం-మారీచేనైవ హి నారాచానిర్నీయ
మానేన కఠోరమాక్రంద తా మిథిలాంగతస్య లంకేశ్వరస్య నివేదిత మేతత్॥
తా॥ తతః కిం ప్రతిపన్నం ప్రకృతికోపనేన కోణపరాజేన॥ భి॥ న ఖలు సీతా
వదనేందుశీతలం లంకేశ్వరచేతసి నావతీర్ణ ఏవ కోపసంతాపః॥ తా॥ తత్కి
మధునా విశ్వామిత్రాశ్రమ ఏవ రామలక్ష్మణౌ॥ భి॥ నహి-శ్రుతం హి మ
యా తాభ్యాం సహ మిథిలాం ప్రతి ప్రస్థిత ఇతి విశ్వామిత్రః-నేపథ్యాభిముఖ
మవలోక్య-సాతంకం-అహో మహాన్ ప్రమాదః- నన్వయం సంప్రాప్త
పరామనామా సానుజః పలాశనివహదాహదావానలః - తదపసరణమేవ
శరణమావయోరితి నిష్క్రాంతే॥

ఇతి శుద్ధవిష్కంభః-

తతః ప్రవిశతస్తౌ రామలక్ష్మణౌ॥ రా॥ వత్స లక్ష్మణ పశ్య రామణీయకమా
రామస్య॥ ల॥ ఆర్య నిసర్గ దేవరమణీయో యమారామః- అధునా తు విశేష
తో వసంతలక్ష్మీ సమాగమేన॥ రామః॥ వత్స ఏవ మేవైతత్ - అవతీర్ణైవ హి
వసంతలక్ష్మీః-తథాహి-

ప॥ ఇహ మధుపవధూనాం పీతవల్లీ మధూనాం
విలసతి కమనీయః కాకలీసంప్రదాయః
ఇహ నటతి సలీలం మంజరీ వంజుళస్య
ప్రతిపదముపదిష్టా దక్షిణేనానిలేన॥ ౩॥

అపిచ॥ ప॥ మలయశిఖరాదాకైలాసం మనోభవశాసనా
ద్భువనవలయం జేతుం వాంఛన్ వనస్తనబ్రాగణః
విహితవసతిం కైలాసాగ్రే భుజంగధరం హరం

మనసివిమృశన్భూతక్కాంక్షే ప్రయాతిశనైశ్శనైః॥౪॥

ల॥ అహంపునరిత్థం తర్కయామి-

ప॥ పథిపథిలతాలోలాక్షీభిః స్రవన్మధుశీకరం

కుసుమనికరం వర్షంతీభిః సకౌతుకమర్చితః

మధుకరవధూగీతాసక్తంకురంగకమాస్థితః

ప్రసరతివనేమందంమందంవసన్తసమీరణః॥౫॥

రామః॥ వత్సాలమనేన - అధునాహి యావదయంభగవాన్విశ్వామిత్రః తత్రభవతో యాజ్ఞవల్క్యస్యసమాగమసుఖమనుభవతి - తావదేవ తదీయసాయంతనదేవతార్చనోచితాని కుసుమాన్యపచినోతుభవాన్॥

ల॥ బాఢమితివిటపాన్తరితః కుసుమాపచయంనాటయతి॥ రా॥ పరిక్రమ్య-కథమితశ్చండికాయతనం- అఞ్జలింబధ్వా-

ప॥ మాతఃకృపాతరఙ్గిణి

వికసన్నయనామృతోర్మిశీకరిణి

తరుణసితకిరణచూడా

మణిరమణిత్వాంనమస్యామి॥౬॥

అహో బాలోద్యానమదూరతఏవ మదకలకలహంసస్తోత్రం సితసరోజరాజిరాజితాసరసీసరసీకరోతిమేచేతః-సకౌతుకం-అయేకథమయంనళినవనవిహారిణీంసహచరీంవిహాయరాజహంసపోతశ్చ్యుతవిటపాన్తరాళమనుసరతి-కణకణందత్వా - అయేకఏషమదనమహారాజవిహారమదకరికనకశృఙ్ఖలారణితానుకారీహృదయహారీచకలకలస్సముల్లసతి- నిపుణంనిరూప్యధ్రువమిదంమంజీరశింజితం-యేనాయమాకృష్యతేరాజహంసపోతః- తన్నూనమిమాంకయాపివనపాలచలచ్చరణరణన్నూపురయాపురాంగనయాచణ్డికాయతనంసమాగచ్ఛన్త్యాభవితవ్యం- తదలమస్మాకమితోవిలోకనేన-పరస్త్రీశజాల్మ-విశజోబాయురఘూణామితిపరాఙ్ముఖస్తిష్ఠతి-నేపథ్యే-భర్తృదారికేఇతఇతః॥ రా॥కథమియంరాజకన్యా- తదాలోకయామితావత్ విలోక్య సకౌతుకం-

ప॥ కేయం శాణోపలవిరచితోల్లేఖహేమైకరేఖా
రంగైరంగైః కనకకదళీకందళీగర్భగౌరైః
హారిద్రాంబుస్నపనసహచరం కాంతిపూరం వమద్భిః
కామక్రీడాభవనవలభీదీపికేవావిరస్తి॥౭॥

తతః ప్రవిశతి సీతా సఖీ చ॥ సీతా॥ హళా పేంఖ అంజళిం మఉంజాణ గహీ దచావేణవ సి దనహ దేణవం మహేణఅ లకిద ఖిఅపడిహాది॥ ఛా॥ సఖి పశ్య అద్యేదముద్యానం గృహీతచాపేన వసంతసహితేన మన్మథేనాలంకృతమివ ప్రతిభాతి॥ సఖీ॥ అనవద్యాంగి ఏవమేవైతత్॥ రా॥ సవాఽనవద్యాంగీతి వక్తవ్యం - తథాహి - స్ఫుటమస్యాః -

ప॥ బంధూకబంధురధరస్మితకేతకాభం
చక్షుర్మధూకకలికామధురః కపోలః
దంతావళిర్ద్విజతదాడిమబీజరాజి
రాస్యం పునర్వికచపంకజదత్తదాస్యమ్॥౮॥

పునర్నిర్వర్ణ్య - అహో ముగ్ధాపీయం తత్తత్కమనీయపదార్థపరిశీలనాదిత్యచాతురీమంగైరంగీకరోతి -

ప॥ పదాభ్యామున్నిద్రాం మథరయతి శోణాంబుజరుచిం
కరాభ్యామాధత్తే నవకిసలయానామరుణతామ్
ప్రవాళస్యచ్ఛాయాం దశనవసనాగ్రేణ పిబతి
స్మితజ్యోత్స్నాపూరైరపహసతి కాంతిం హిమరుచేః॥౯॥

సఖీ॥ భర్తృదారికే ఇదమగ్రే చండికాయతనం సీ॥ అంజలిం బధ్వా - అఇ దేవి ససిమఉడదేహంధవాసిణి తిహువణపురసువాసిణి ణమో దే॥ ఛా॥ అయి దేవి శశిముకుటదేహార్ధవాసిని త్రిభువనపురసువాసిని నమస్తే॥ సఖీ॥ విహస్య - నముచితైవ హే ప్రణామపరిపాటీ॥ సీ॥ సప్రణయకోపం - అలం అళీఅ జంపిదేణ॥ ఛా॥ అలం అళీకజల్పితేన॥ సీ॥ అంజలిం బధ్వా - అయి దేవి -

ప॥ కాంతమిందుమణిధామకోమతె

కోమలేందుమకుటాంగశాయిని
ఇందుచారుముచిరేణ విందతా
మిందుసుందరముఖీసఖీ మమ॥౧౦॥

రా॥ కథమస్యాః పరిణయకౌతుకీ సఖీజనః- విచింత్య-ఉచితమేవైతత్ వయస్సంధౌ ఖల్వియం వర్తతే-తథాహి-

ప॥ అపక్రాంతం బాల్యం తరుణిమని చాగంతుమనసి
ప్రయాతే ముగ్ధత్వే చతురిమణి చాశ్లేషరసికే
సకే నాపి స్పృష్టం యదిహ వయసా వ మహ పరమం
తదేతత్త్వం చేష్టే జనయతి వపురిందీవరదృశః॥౧౧॥

స॥ అయి దేవి సత్వరమేవ పూరయ మే మనోరథం - యావదియం నవ మహానాయతే ॥ సీ॥ కిం తిమిసం మహాత్రం సి ॥ ఛా॥ కిమితి దు మహానాయిస్యే॥ ల॥ అయి రాజహంసకన్యకే కిమితి దు మహానాయసే అయం తే చూతవిటపాంతరితః కాంతః॥ సఖీ॥ సహాసం-స్వగతం- అయి హృదయ వర్ధస్వ-సుఖోపశ్రుతిర్న స్వియం ॥ సీ॥ సకౌతుకం-కం సఖి మకరికలహం క రసిందసిణం థమహంరమసల వలణఅకంణీలది-తాంఏహి జీరూపేహ॥ ఛా॥ కస్యైతత్ కలభకంఠకణ్ఠస్నిగ్ధమధురమాంసలం వచనమాకర్ణ్యతే - తస్మాదేహి నిరూపయావః-ఇతి పరిక్రామతః॥ రా॥ సవిషాదం- హంత కథమంతరితైవహా లతయా లతాంగీ-లతాం ప్రతి-

ప॥ స్తనవిజిత స్తబక శ్రీ
రధరాధరిత ప్రవాళనవలక్ష్మీః
అయి లతికే తిరయంతీ
తరళదృశం నావలంబసే లజ్జామ్॥౧౨॥

పునస్సవిషాదం -

ప॥ శ్యామచ్ఛవి నాయిమనంతరాత్తే
పాండుర్ఘనంతీకదళీదళానామ్

కలవచాంద్రీసవనీరదానాం
చకోరవన్మాం ముదితంకరోతి॥౧౩॥

కదళీంప్రతి-

ప॥ హేబాలహేమకదళీద్రుమమూహసేత్వ
మూరుశ్రియంకలయితుంతరళాయతాక్ష్యాః
ఏనాంవిలంబయవిలాసవతీంచిరంహి
స్త్రీణాంకలాఃపరిచితాస్త్వరతాంప్రయాంతి॥౧౪॥

సీ॥ సకౌతుకం-హళాకోఇమోతలుణసిహోంపిభంమఙీదకంణోకణఅవంణాణుం
ధంతణవిముంకలోఅణవిఅలోకుమరోదీసది॥ జంభమహాణిఅవంచలంతణాణి
చోంళిదహింఅఅ॥ ఛా॥ సఖికోయంతరుణశిఖిపిఞ్ఛమండితకర్ణఃకనకవర్ణాంగము
గ్ధత్వవిముక్తలోచనవికారఃకుమారోదృశ్యతే - యత్ర మమనిజవత్సలత్వని
చోళితంహృదయం॥ ల॥ అయేకేయంనిర్వికారమధురమూర్తిఃఅతివత్స...
దృశ్యతే-అస్యాంహిమేజనన్యామివశీతలాచిత్తవృత్తిః॥ సీ॥ సకౌతుకం-హ
ళాఇమంకుమారంఅపెంఖంతీఏమహవంఛాఉంఅటు ళాచింతఆరుహది॥ ఛా॥ స
ఖిఏనంకుమారంపశ్యన్త్యామమవత్సయిచ్ఛాచిత్తమారోహతి॥ స॥ విహస్య
నూనమయమపికస్యచిద్వత్సశబ్దలాలనీయో భవిష్యతి - యంవిలోకయం
త్యామేత్వమపిచిత్తమారోక్ష్యసి॥ సీ॥ అఇపరిహాసనీశీలఅలంఇమిణా - పుంఛ
దావకోఇమోంతి॥ ఛా॥ అయిపరిహాసశీలేఅలమనేన-పృచ్ఛతావత్కోయ
మితి॥ స॥ పరిక్రమ్య-అయేకఃఖలుభవాన్-యస్త్వమేకపదముగ్ధవయాఅపి
స్వైరమపరిశీలితాన్విపినవీథికాసువిహరసి॥ ల॥ ధిఙ్మూర్ఖేకథముగ్రజేన
పరిగీరవతీనారామచంద్రేణనాథవంతమసిమామేకాకినముపదిశసి॥ స॥

అథవాకుసుమితస్తావన్మేమనోరథశాఖీ॥ సీ॥ కిందాణింఏంధఅమ్హాణంపురిపల
వంటెమ్హ॥ ఛా॥ కిమిదానీమత్రాస్మాకంపురఇవవర్తిష్యతే-ఇతిపరిక్రమ్యాఅప
క్రమ్యచ॥ హళాఏంకవిమ్హారిదంణంపెంఖణంజోతలుణసహంఆరోపసో- జణో

వానతీలదాపనగమలహిలనదిమహాలబాఓ|| ఛా|| సఖిఏకం విస్మృతం దర్శనీయః ఖలు సహకార ఏషః- యస్య వాసంతీలతయా సంగమమభిలషంతే మహాంబాః|| స|| సకౌతుకమాత్మగతం- అహో కీదృశాన్యమూని లజ్జాకుతూహలహేలాలాలితాని వయస్సంధిమధురాణి వనితాజనలలితాని|| ప్ర|| తావదాగచ్ఛ పశ్యావ ఇతి పరిక్రామతః|| రా|| విలోక్య-సహర్షం-

ప|| మస్మనఃకైరవానంద
శరత్పార్వణశర్వరీ
అహో ఇయమితో నూనం
పునరప్యభివర్తతే ||౧౫||

నిర్వర్ణ్య చ-తథాహి-

ప|| దీహత్త్వస్యాదృష్టిర్వికచనవనీలోత్పలతులా
ముఖండస్యాభిఖ్యాం వదనమదమిందోః కలయతు
కుచౌకించిన్మీలత్కమలతులనాంకందళయతాం
తమశ్శోభాంచిత్రంచికురనికురుంబం తనుతరు తే||౧౬||

విమృశ్య-కథమియం రసాలవిలోకనకౌతుకాదిత ఏవాభివర్తతే- తదపసరామి తావత్ -అపసృత్య లతాగృహే నిలీయతే|| సీ|| సరభసముపసృత్య- హాళా ఇమో రసాలో|| ఛా|| సఖ్యయం రసాలః - సలీలం రసాలలతాం పరిమృశంతీ- హాళా ఏదేహి కర అకురసివాలి హాదేహి కోమల దళేహి తంకెమి - ఇకిలకోణవివిలంఘేణఇలఅవాంఢేణసభావిదం తి- అహావణిఅచావలదాళ దెణసఅఏంవవం మహేణ|| ఛా|| సఖ్యేత్తైః కిరజాంకురశిఖాలిఖితైః కోమలదళైస్తర్కయామి-యత్కిల కేనాపి విదగ్ధేనఇయం నిజహస్తేనసంభావితేతి- అథవా నిజచాపలతాశంకితేన స్వయమేవ మస్మద్భేస|| రా|| అయిల

తాజ్ఞి అహంపునరిదంతరలయామి.

ప॥ మత్వా దావంశశిముఖనిజం ముష్టినా పుష్పధన్వా
తన్వీమేతాంతవతనులతాం మధ్యదేశే దధార
యస్మాదత్రత్రిభువనవశీకారముద్రాసుకారా
స్తిస్రో భాంతి త్రివళికపటావంగుళీసంధిరేఖాః॥ ౧౭॥

న॥ ఉపసృత్య-ఇయం సా వాసంతికా-నకౌతుకం-భర్తృదారికే- ఇతః పశ్య-

ప॥ వాసంతీరసబిందుం
సుందరమిందిందిరాఇహాచరంతి
చిరమందిరమరవిందం
మందం మందం పరిహరంతి॥౧౮॥ నమనం సస్పృతహా స్కృతమ్

సీతా॥ ఎంవం ణేదం-వాసంతీ త్యాదిపఠతి॥ సఖి॥ అహో మనోహరతా లతాయాః॥ రామః॥ అః పునః కిమిదం లతావర్ణ్యతే-నన్వియమేవ.

ప॥ నిమగ్నత్వశైశవదశా శిశిరానవీన
సంప్రాప్తయౌవనవసంత మనోరమశ్రీః
ఉన్మీలితస్తనవస్తబకాని కామ
మేణీదృశస్తనులతా తనుతే ముదం నః॥౧౯॥

న॥ విహస్య-పశ్య - ఇయమసౌ వాసంతీలతాన్వయమేవ బాలరసాల మాలింగితుం పురస్తాదేతి॥ సీ॥ నప్రణయకోపం - దాణీతుమం అళీఅభాసిణీఏ పాసపరిహారిఅఅం ణతోగమిస్సం॥ రా॥ ఇదానీంతవాళీకభాషిణ్యాః పార్శ్వం పరిహృత్యాన్యత్ర గమిష్యామి॥ రా॥ నివర్ణ్య-

ప॥ అమలమృగ్నాళకాండకమనీయకపోలరుచ
స్తరళనళినీలసళినీప్రతిమల్లదృశః
దినేదశోకశోకకరకాంతిభృతస్సుతనో

మదాదలలితానిమేవిలసితానిహరంతిమనః॥౨౦॥

సీ॥సకౌతుకం-స్వ.

ప॥ దళతపెసలుంపలంపలాసదామసామలో

మహేససోంమసెహరంఫురంతసోమ్మకోమలో

లదాఘరంమికో ఇమోఅనంగరూపఖండణో

విలోఅణాణదెఇమెసుహంసిహండమండణో॥౨౧

ఛా॥ప॥దళత్పేశలోత్పల పలాశదామశ్యామలః

మహేశసౌమ్యశేఖరస్ఫురత్సోమకోమలః

లతాగృహేకోయమనంగరూపఖండనః

విలోచనయోర్దదాతిమేసుఖంశిఖండమండనః॥౨౧॥

సఖీ॥ఉపసృత్య - భర్తృదారికేకుసుమలతావిలోకనకౌతుకాద్విరతా సి॥సీ॥అనాకర్ణితకంనాటయతి ॥స॥ కథమియమస్యచిత్రాక్ష్యపునశ్చిత్రమస్యాః-రామంవిలోక్యసాకూతం-అయేఇదమస్యాశ్చిత్తగజాలానం-నివర్ణ్య-ఉచితమేవైతత్-తథాహి-

ప॥ అనేనముగ్ధాకృతినానునాథం

నితాంతకాంతేనకుమారకేణ

లతావనంకామమిదంచకాస్తి

జటావనంశీతరుచేవశంభోః॥౨౩॥

సీతాంహస్తేగృహీత్వా- అయికథమపగీర్యతే సఖీజనః- అథవా ఉచితమిదం-

ప॥ అయమధునాహిభవత్యా

మద్వచనాకర్ణనాల్లతావలయమ్

సరభసముపాగతాయా

నివసతికింమానసిజో మనసి॥౨౪॥

సీ॥స్వ-కహంఇమాఎజాణిదమ్హి॥భా॥ కథమనయాజ్ఞాతాస్మి॥ఇతిసలజ్జమ
ధోముఖీతిష్ఠతి॥రా॥

ప॥ ఉత్తరంగయకురంగలోచనే
లోచనైకమలగర్వమోచనే
అస్తుసుందరకళిందనందినీ
వీచిడంబరవిడంబమంబరమ్॥౨౫॥

స॥స్వ-కథమియంలజ్జతే-తదన్యతోనయామీతి॥ప్ర॥ కథముద్వ్యాపితవ
హృదయంనముంచతిప్రణయకోపః॥సీ॥స్వ-కహంఇమాఎకోవముందిసిఅభణి
దం ణఉణంఇదం॥ప్ర॥హాశ్లాకహంతే కుంపింసి-కేవలంఅంణచింతదాఎఅస భా
విదాసి॥భా॥కథమనయాకోపముద్దిశ్యభణితం - నపునరిదం-సఖికథం తేకు
ప్యే కేవలమన్యచిత్తతయా సంభావితాసి - సఖిపత్రిపునరధునాదత్తచి
త్తాసి॥సీ॥ఆరామంమి॥భా॥ఆరామే-సఖిఅహోచతురాభవతి - యదా
కారప్రకటనైనైవస్ఫుటమాకారగుప్తింకృతవతి॥సీ॥లజ్జాంనాటయతి - అల
మస్మద్విధేవిశ్వాసినిజనేహృదయపిధానేననను విదితమేవమయా॥

ప॥ అతత్రికేసఖిశిఖండమండనే
పుండరీకరమణీయలోచనే
శ్యామతామరసదామకోమలె
రామనామనిమనోమనోభవె॥౨౬॥

సీ॥హాశ్లా పెచ్ఛ

ప॥ మయణవహూణేఉరరవ
రమణిజ్జంకీంఐకీంపిజంపతో
మాంఅదముఉళమహురసే
మహురమహూసామహుఅరోధమణి॥౨౭॥

స్వగతం-

ప॥ అఇపివహ లోఅణాఇం పియ

యణవఅణారవిందమఅరందం

అఇతరళాహిం విహారహాపుణో

కహిం తుమ్హే ఊణకహిం అఇమో॥

ఛా॥ సఖి పశ్య ౨

ప॥ మదనవధూనూపురరవ రమణీయం కిమపి కిమపి జల్పన్

మాకందముకుళమధురసమధురము చో మధుకరోభ్రమతి॥ ౨౮॥

అయి పిబతం లోచనే ప్రియ జనవదనారవిందమకరందమ్

అద్యేతర శైవిహారతం పునః కుత్ర యువాం పునః కుత్ర చాయమ్॥ ౨౯

ఇతి సలీలం రామమాలోకతే ॥ రా॥ నిర్వర్ణ్య॥

ప॥ సర్వస్వం నవయౌవనస్య భవనం భోగస్య భాగ్యం దృశాం

సౌభాగ్యం మదవిభ్రమస్య జగతస్సారం ఫలం జన్మనః

ఆకూతం కుసుమాయుధస్య హృదయం రాగస్య తత్త్వం రతే

శ్శృంగారస్య రహస్యముత్పలదృశ స్తత్కించిదాలోకితమ్॥ ౩౦॥

సీ॥ స్వగతం-పునస్తామేవ గాథాం పఠతి-సఖి ధర్త్రృదారికే॥

ప॥ అయమనుసరతి సితేతర

సరసీరుహకళికాకౌతుకోపేతః

తవ లోచనయోః పరిసర

మసరయోరను పేలమళిపోతః॥ ౩౧॥

సీ॥ స్వ- అఇ లోఅణాఇవం ధైహ-౨ ఇమాఇసు ౨౨౨౨ సుదీఏ॥ ఛా॥ అయి

లోచనే వర్ధేథాం -అనయా సఖ్యోపశ్రుత్యా- ఇతి పునరపి కటాక్షేణ రామ

మాలోకయతే॥ రా॥ సోత్కంఠం-

ప॥ అమృతమయపయోధి క్షీబకల్లోలలోలైః

స్నపయతితరళాక్షీ యత్ర మాం నేత్రపాతైః

అపిభవతి సనాయం సస్మహాలా తరణిః స్తో వా

మధురమధురమిశ్రా స్సృష్టరూపావిధాతుః॥ ౩౨॥

ప్ర॥ చెటీ-భంటిదారిఉఅణంతమ్మి థ్వాం టి ణిహి-జకిలవంఛాజాణఇ ఝంతిఘర అ ఆణిఅవిచిం తాహరణేహి అలకరఅదుం తి-జేణ తాఎముహక మల అ విలోఇఅసీఅలలో అణాథ వేహంతి॥సీ॥కహావంఛలంతణదుంధాఓ మహాఅబాఓ॥చె॥అదిముంధాఓఇంతిభణిజ్య॥సీ॥కహాఉణ అదిముంధా ఓ మహాఅంబాఓ॥చె॥తాఉణఅతిముంధాఓ-జకిలనినంగలా వం ణలో అణ చదలెహావితుమణో వంథలథీ అథలెణఅల కరిదఇం ఛందిః॥ ణ॥

ప॥ నహితుహ ముహారెహాచద బి బెనణేహా
దసణకిరణలంఛిఅంఛ జోణ్హాసరింఛీ
కువల అదళసేణీ కధరాబంధవేణీ
ధవళతరళమింథీదుంధధారంవదింఠీ॥

తా అ లఇమిణాగంభామదావ॥ చ్ఛా॥ భర్తృదారికే అజ్ఞప్తాస్మ భట్టినీభిః యతిచ్ఛలవత్యానాసకీయమటతిగృహామానీయ విచిత్రాభరణైరలం క్రియ తామితి-యేనతస్యాఃముఖకమలం విలోక్యశీతలలోచనా భవామఇతి - క థంవత్సలత్వాత్ ముగ్ధామమాంబాః- అతిముగ్ధాఇతిభణనీయం - కథంపున రతిముగ్ధామమాంబాః- తాఃపునరతిముగ్ధాః- యతిచ్ఛలనినగళాలావణ్యాం లోచనచంద్రరేఖామపితాంనైపథ్యలక్ష్మ్యలక్షణేనాలంకర్తుమిచ్ఛంతీ-సను॥

ప॥ నఖితవముఖరేఖాచంద్రబింబనస్నేహా
దశనకిరణరశ్మిరచ్ఛజ్యోత్స్నాసదృశీ
కువలయదళశ్రేణీకంధరా బద్ధవేణీ
ధవళతరళమృష్టాదుగ్ధధారేవదృష్టిః॥ ౩౩॥

తస్మాదలమనేనగర్వాభమస్తావత్ - ఇతినిష్క్రాంతాస్త్రిస్రః॥ రా॥ నవ పాదమాత్మగతం-హంతసయనపథమతిక్రాంతైవ-పునస్స్ప్రత్యాశం॥

ప॥ అప్యావిరస్తిభూయోపి

మమలోచనయోరియమ్

దివసాంతహృతానక్తం

చంద్రికేవచకోరయోః॥ ౩౪॥

ల॥ఆర్యఇయమావిరస్తి॥రామః॥స్వ - తతథం ప్రత్యావృత్తా-విలో॰క్య-సహాసం ఉచ్చైః-వత్సకేయమావిరస్తి॥ల॥

ప॥ బాలస్యకేళివిజితస్మరచాపయష్టేః

అతన్వతీరుచిమతీవసుధాకరస్య

రాగోద్ధతాస్ఫుటముదంచితతారకేయం

సంధ్యావిరస్తిసహకాపిపతింవరేవ॥ ౩౫॥

రా॥స్వ॥ అనయాతావత్సఖోపశ్రుత్యా-కిమప్యాశ్వాసితోస్మి॥ ప్ర॥ వత్సఎవమెతత్ -అధునాహి॥

ప॥ కృత్వాప్రబుద్ధకమలాముఖిలాంత్రిలోకీ

మంభోనిధిర్విశతిగర్భమసావిదానీమ్

అంతశ్శయానహరినాభిసరోజబోధ

కౌతూహలీవభగవానరవిందబంధుః॥ ౩౬॥

స్సకౌతుకం - వత్సాయమితో విలోక్యతాం - ఈషదుల్లసితతమస్త మకరనికురుంబచుంబితనిశానితంబినీవదనచందనలాలాటికా సస్తుషారభానుః॥ ల॥విలోక్యనివర్ణ్య॥

ప॥ ఏతత్కోకకుటుంబినీజనమనశ్శల్యంచకోరాంగనా

చంచూకోటికవాటయోర్ఘటితయోరుద్ఘాటినీకుంచికా

దగ్ధస్యాపినవాంకురఃస్మరతరోరాదార్గసాంప్రేయసాం

మానోద్దామగజాంకుశంవిజయతేనవ్యంసుధాంశోర్వపుః॥ ౩౭॥

విలోక్య-నివర్ణ్య-సహాసం-

ప॥ కల్లోలక్షిప్తపంకంత్రిపురహరశిరస్స్రవంతీమృణాళం

కర్పూరక్షోదబంధంకుసుమశరవధూశీధుభృంగారనాళమ్

ఏతద్దుగ్ధాబ్ధిబంధోగగనకమలినీపత్రపానీయబిందో

రంతఃప్రాంతం న కేషాం కిసలయతి జగన్మండనం ఖండ ఇందోః॥ ౩౮॥

సమంతాదవలోక్య సహర్షం-అహో హేదానీం-

పః॥ ప్రాచీమూలంబమానే ఘనతిమిరచయే బాంధవే బంధకీనాం

కించ ప్రాప్తే ప్రతీచీం శశికరనికరే వైరిణి స్వైరిణీనామ్

అర్ధశ్యామోపలార్ధస్ఫటికమివ దిశా మంతరాళం విధత్తే

కాళిందీజహ్నుకన్యామిళదమలజలస్యందసందోహమైత్రీమ్॥

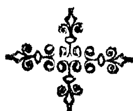
తేన హి సత్వరమేవ దేవతార్చనోపచితైః కుసుమైః కుశికనన్దనముపాసీవహి॥

ఇతి నిష్క్రాంతౌ.

ద్వితీయోంకస్సమాప్తః

శ్రీరస్తు-

శ్రీనివాసాయనమః-

ప్రసన్నరాఘవాఖ్యనాటకే-సవ్యాఖ్యే-
తృతీయాంకప్రారంభః-

నిర్విఘ్నమస్తు ॥ తతః ప్రవిశతి వామనకః ॥ ఆత్మానముపలోక్య - అహ్మాణం అంగాణం మెత్తుంగత్తణం- అవిణామణ ఇమెహిం సిరసంపసారిదెహిం అంగెహిం గంభత్తణముపదూవారసాహాసిహరంగిణ్హిదుం జేది- తేణకుంజీభవిఅగమిం సి-తథాకరోతి ॥ ఛా ॥ అహో అంగానాం మెతుంగత్వం- అపివా మనఏభిస్సరసప్రసారితైరంగైర్గన్తృతామయాద్వారశాఖాశిఖరంకింసధక్ష్యతె- తేనకుబ్జీభూయగమిష్యామి- ప్రవిశ్య కుబ్జకః- విహస్య- అఇవామణఅ దాణిం సఅలగుణసంపణ్ణోసి తుమం జదో పుఢమం వామణో- దాణిం ఉణకుంజత్తణం పత్తో ॥ ఛా ॥ అయి వామన కౌదానీం సకలగుణసంపూర్ణోసి త్వం- యతః ప్రథమం వామనకః- ఇదానీం పునః కుబ్జత్వం ప్రాప్తః ॥ వా ॥ సక్రో ధం అఇ ముఉరువారహా అంతణోత్తణం జంతణ పరం మిఆరోవెసి- ణతుమఏం వహంమో- మఏ ఊణదువారసాహాసిహరంగసంకిదేణ అత్తాణం మిఖుం జంతణ ఆరోవిద ॥ ఛా ॥ అయి మూర్ఖ కథమాత్మనః కుబ్జత్వం పరస్మిన్నారోపయసి- నసుత్వమేవకుబ్జః- మయా పునర్ద్వారశాఖాశిఖరభంగశంకితేనాత్మని కుబ్జత్వమారోపితం ॥ కు ॥ అరే మదిసుంణకహావిహాంధి మెంతఏణతుహం అగవణదు

వారసాహోసిహరథం జేది- అవి కేణ తుహ కహిదం అహం వుంజోంతి॥ ఛా॥ అరేమ
తిశూన్యకథం వితస్తిమాత్రేణ తవాంగకేన ద్వారశాఖాశిఖరం భజ్యతే- అపి
కేన తవ కథిత మహం కుబ్జ ఇతి॥ వా॥ ణ ఇమిణం వపింతం తి దేణ తుహ మసంథవ
ణ॥ ఛా॥ నన్వనేనైవ తవ పృష్ఠస్థితేన మాంసస్తబకేన॥ కు॥ అరే ణింబుంధి
అ కిం ఇమో మసంథబఓ- అవి ఉణ సోహంగలంభీఏ ఉవహాణగడుఓ॥ ఛా॥ అరే
నిర్బుద్ధికకిమయం మాంసస్తబకః - అపి పునస్సౌభాగ్యలక్ష్మ్యా ఉపధానగడు
కః॥ వా॥ అరే నణే హనణే హాజంప- ఇమో అ మ్హారిసాణ అదేఉరవరిచార
ఆణ సోహంగ ఉంత త ఆ అంణి అకుంపిం సదిభంటా॥ ఛా॥ అరే శనైశ్శనైర్జ
ల్ప- అయమస్మాదృశానామంతఃపురపరిచారకాణాం సౌభాగ్యవృత్తాంత
మా కన్యకో పి వ్యతిభతా॥ కు॥ అలం భీరుం తణేణ దాణిం సమాహిభవణం ఖు
చింతది రాఆ॥ ఛా॥ అలం భీరుత్వేన దానీం సమాధిభవనే తిష్ఠతి రాజా॥ వా॥ ణ
హి అంజ హాకం సివి మహేసిణో ఆఅమణం పడిపాలఅంతో బాహిరమండవె
చింతది॥ ఛా॥ నహి అద్య కస్యాపి మహర్షేరాగమనం ప్రతిపాలయన్ బ
హిర్మండపే తిష్ఠతి॥ కు॥ కహం అంజ కో వి మహేసీ పాహుణో హవింసది॥ ఛా॥
కథమద్య కో పి మహర్షిః ప్రాహుణో భవిష్యతి॥ వా॥ అహం ఇ॥ ఛా॥ అథ కిం॥
కు॥ తా హా దాణిం అమ్హే- పుచ్ఛ ఎంవ కేణ వి మహేసిణా జంణవంకణా మహేప
ణసింఖి గో అంఖిణో మిలుదు హిరంతి దివగమేది- దాణి ఊణ ఇఖు

ణాఇంపలంఘోఅదేఉం ర ఏంవపరిహరింనది-తదోఅఃఇమోంఅమ్హాహాకరిస
దిఖవణోమణోఖఅకంపానపడహి॥ఛా॥తస్మాద్ధతావయం - ప్రథమమేవ
కేనాపిమహాషిణాయాజ్ఞవల్క్యానామధేయేనశిక్షితఃఅక్షినిమీలితోస్మి
తైఃరాత్రిందివంగమయతి - ఇదానీంపునరనేనవిప్రలబ్ధఃఅంతఃపురమేవ
పరిహరిష్యతి - తతశ్చకిమయమస్మాభిఃకరిష్యతికుపణోమునిరివకాపా
సపత్రైః॥వా॥అంథిపర-ఇమోంఅమ్హారాఏణోసిణోఉవదేసంథణఅఅంఛదిఅవి
ఉణహారచావవిలోఅణంథ॥ఛా॥అస్తిపరం- అయమస్మదాదిజఘేఃఉ
పదేశార్థంనాగచ్ఛతి - అపిపునహరచాపవిలోకనార్థం ॥ కు॥
విహస్య-హాలామధూసుసామలలోఅణాణకేరి నహరచావ విలోఅణస్సో
దుహంల - తాతంకేమిఇమోఖంతిఅబమ్హణోంతి॥ఛా॥ హాలామధూమ
శ్యామలలోచనానాంకీదృశంహరచాపవిలోకనకౌతూహలం - తస్మాత్త
రలయామ్యయంక్షత్రియబ్రాహ్మణఇతి॥వా॥కహంతణూవి అతుహ మదీ
వివకా-సంచమణోదోఖంతిఓఏంవఇమో॥ఛా॥కథంతనూరివతవమతిరపివక్రా
సత్యంజ్ఞాతఃక్షత్రియఏవాయం॥కు॥తాఏరిసంతంకేమి-చిరతవేసుఖింణోఇ
మోఉంబామదిణోత్రమ్హాణోరంజగహిదుఅఅంఛది॥ఛా॥తస్మాదీదృశంత
రలయామి-చిరంతపస్సుఖిన్నోయంబుభుక్షుతేస్మదాదిజఘేఃరాజ్యం
గృహీతుమాగచ్ఛతి॥వా॥స తపావ-ఎనిసఖాజంపఇఇమాచిర పరితోసి
దంసొబమ్హణానసే వాఅఏఖంతిఅంతణపరిహరిఅబమ్హణంతణపంతో ॥ ఛా॥
శాంతంపాపం - ఈదృశంమాజల్ప-అయంచిరపరితోషితస్యబ్రహ్మణః
వాగాంక్షత్రియత్వంపరిహృత్యబ్రాహ్మణత్వంప్రాప్తః॥కు॥కహంతణూ
విఅతుహమదీవివాసణో - జణకస్స వివాఅఏ అంబమాణోవిబమణో

సాపాదిత్రాంమహావాఅఏతుమువిబ్రహ్మణో సాపాహా॥ భా॥ కథంతస్యరీవత
వమతిరపివామనీ- యదికస్యాపివాచాంఽబ్రాహ్మణోపిబ్రాహ్మణోభవతి
తస్మాన్నమవాచాత్వమపిబ్రాహ్మణోభవ॥ వా॥ అరెబాలిసకవాభఅపి తం
సచదమ్మహాంసతుహాగోముహాంసఅఅంతరణంధి॥ భా॥ అరెబాలిశకథంభ
గవతశ్చతుముఖస్యతవగోముఖస్యచాంతరంనాస్తి॥ కు॥ జఇఇమాసం
చ ఎంవబ్రహ్మణో సవుంతోతాకిఇమంసచావంనవిలోఅణేణ॥ భా॥ య
ద్యయంసత్యమేవబ్రాహ్మణ స్సంవృత్తస్తావతిరమస్య చాంపస్యాపిలోకన
న॥ వా॥ అంధిఇమంసపారినంమి ఇదోఎంవగహిదవింజాదోంణిఖు [illegible]
రఆవంటది-తదోఎదాణ దనఇం నహరచావతిఅఅంభవి॥ భా॥ అస్త్య
స్యహాశ్వేఇతఏవగృహీతవిద్యాద్వాతృత్రియకుమారకావతేతే- తతఏ
తయోదశకాయిష్యామిహారచాపమిత్యాగచ్ఛతి॥ కు॥ తాకహం సుంధా సడ
ఇమో॥ భా॥ తస్మాత్రధంశుద్ధాశరయాయం॥ వా॥ అహం ఇ॥ భా॥ అథకిం॥ కు॥
తాక హేదు దావఇమంసి అళీఅదోసారోవణోమహంపావముంపణణాసం
తి॥ భా॥ తస్మాత్రధయతావదస్మిన్నళీకదోషారోపణేనమమపాపముత్ప
స్నంనవేతి॥ వా॥ మహాపా [illegible] ॥ భా॥ మహాపాపముత్పన్నం॥ [illegible]
జాణాసిత్రేథంమంసతంత- ణహాణే బధిజణేపరిహాసవఅణాఇ పావ కాల
ణాఇ సాపాతి॥ భా॥ సజానాసిరెథమన్యతత్వం - నఖలుసంబంధిజనేపరి
హాసవచనానిపాపకారణానిభవంతి॥ వా॥ విహాస్య - కహంఉణ ఇమోతుహ
స బధిజణో॥ భా॥ కథం [illegible] తవసంబంధిజనః॥ కు॥ ఇమంసన్నిదోం
ణికుమారఆఅవ్వాణవిదుపేస [illegible] కెమిఇంస బహ్మోహాబింసదింతి॥
భా॥ అస్యావిద్యాకుమారాఅస్మాకమాబ్రహ్మణా- తస్మాత్తర్కయామి

సంబంధోథ విద్యతీతి ॥ వా॥ విహస్య-కహం అమ్హాణం ఏదారిసం పుణ్ణం ॥ ఛా॥
కథమస్మాకమేతాదృశం పుణ్యం - నేపథ్యే-

ప॥ తాటంకినా విశిఖతాడితతాటకేన
రామేణ పద్మగమనీయవిలోచనేన
క్రీడాశిఖండకధరేణ సలక్ష్మణేన
సాకం మునిః కుశికసూనురితోఽయమేతి ॥౧॥

వా॥ సహర్షవిస్మయం - జా కిల సఅలలోఅభీసణా రక్ఖసీ తాడిఅ
త్తి సుణీఅది సా ఇమిణా తాడిదా - తేణ ఇమం సహరచాహారోవణం సహావిదత్తి-
తా ఏహి ఇమం కణ్ణం పెంజపెంజాస భట్టిణీణం సమప్పేమో ॥ ఛా॥ యా కిల స
కలలోకభీషణా రాక్షసీ తాటకేతి శ్రూయతే సానేన తాడితా తేనాస్య హ
రచాపారో[illegible]ణం సంభావితమితి - తస్మాదేహ్యేతత్ప్రణామ పేయపీయూషం
భట్టినీనాం సమర్పయావః ॥ ఇతి నిష్క్రాన్తౌ ॥ —※ ఇతి ప్రవేశకః ※—

తతః ప్రవిశతి రామలక్ష్మణాభ్యామనుగమ్యమానో విశ్వామిత్రః ॥ వి॥ వ
త్స రామభద్ర

ప॥ ఏతత్తరణాయ చక్రవాకహృదయాశ్వాసాయ తారాగణ
గ్లానాయ స్ఫురదిందుమండలపరీహాసాయ ధామ్నాం నిధిః
దిక్కాన్తాముఖచుంబనం భ్రమరసన్యాసాయ పంకేరుహో
ల్లాసాయ స్ఫుటవైరికైరవవనత్రాసాయ విద్యోతతే ॥౨॥

రా॥ అంజలిం బధ్వా-

ప॥ లాలయంతమరవిందవనాని
క్షాళయంతమభితో భువనాని
పాలయంతమథ కోకకులాని
జ్యోతిషాం పతిమహం కలయామి ॥౩॥

వి॥ స్వ- అపి తావన్మయోపనీయమానం వత్సం రామభద్రం అచిరాదేవ
సంభావయిష్యతి తనూజయా జనకరాజః ॥ ల॥ ఆర్య పశ్య-

ప॥ యావత్తోయనిధేః ప్రభాతసమయః పోద్ధృత్య లోకత్రయీ-
మాణిక్యం రవిబింబమంబరవణిగ్వీథీపథే న్యస్యతి
తావత్కౌతుకమివాన్యమూల్యముచితం పద్మాకరేణ స్వయం
లక్ష్మీలక్షవికాసపంకజకరన్యస్తా పురస్తాన్న్యస్యతే॥౪॥

వి॥ సహర్షమాత్మగతం - కథం వత్సలక్ష్మణో నైవ దత్తముత్తరం దేవతాధిష్ఠితాని హి ముగ్ధవచనాని॥ రా॥ భగవన్ సా భూమిరియం బహుసరవీరకరితురంగమతరంగితాపి రాజధానీ తపోవనభూమిరివ ప్రశాంతపావనీ భావ్యతే॥ వి॥ సన్నిధాం జనకః పాలయతి - యస్యాయం భగవాన్ యాజ్ఞవల్క్యః సరహస్యానాముపనిషదాముపదేష్టా॥ రా॥ యః ఖలు యోగీశ్వర ఇతి గీయతే॥ వి॥ వత్స స ఏవాసౌ-

ప॥ పాదోపజీవనాద్భానోః
ప్రసాదముపలభ్య యః
అభూద్యోగీశ్వరఖ్యాతేః
సద్మ పద్మమివ శ్రియః॥౫॥

నేపథ్యే॥ ప॥ పయోభిస్సిచ్యంతాం బహుళవిలసత్కుంకుమభరైః
ప్రసూనైః కీర్యంతాం పరిమళమిళల్లోలమధుపైః
చతుష్కైః పూర్యంతామమలవిలసన్మౌక్తికమయైః
మహాబాహారస్త్రీభిర్నగరపథరథ్యాంగణభువః॥౬॥

వి॥ నూనమయమస్మదాగమనసానందస్య శతానందస్య వాక్పరిస్పందః- విలోక్య- అహో అన్యైరథ సాతిశయః- యత్కృతమపి నగరపరిష్కారం పునరాదిశతి॥ ప్రవిశ్య శతానందః॥ భగవన్నభివాదయే॥ వి॥ వత్సాపరిమితతపః ప్రభావో భూయాః॥ శ॥ హే భగవన్నయమసౌ రాజా జనకో భవదాగమనం ప్రతిపాలయన్నాస్తే॥ వి॥ ఇదం గమ్యతే- ఇతి పరిక్రామతి॥ వి॥ విలోక్య- అయమసౌ రాజర్షిర్జనకః-

ప॥ అంగైరంగీకృతా యత్ర
షడ్భిస్సప్తభిరష్టభిః

త్రయీనరాజ్యలక్ష్మీశ్చ
యోగశ్రీశ్చవిరాజతే॥౭॥

తతఃప్రవిశత్యాసనస్థితఃకృతాంజలిర్జనకః ॥ జనకః ॥ విలోక్య-అయే-

ప॥ యఃకాంచనమివాత్మానం
నిక్షిప్యాగ్నౌతపోమయే
వర్ణోత్కర్షంగతస్సోయం
మునీంద్రోగాధినందనః॥౮॥

ఉపసృత్య-భగవన్నవసకలసంపల్లతాప్రరోహానూతనాగామీప్రణామః॥వి॥ వసుంధరాసునాసీరసీరధ్వజప్రతిరూపతపోరథాధ్యాసీనః సర్వదాయథోచితముపవిశంతి॥ జ॥ భగవన్నాసునాసీరపదేనదూరముపరీకృతోస్మి ॥ వి ॥ కథమివ - హరిచందనవనకరమధునాసునాసీరమప్యధరీకృత్య వర్తసే॥జ॥

ప॥ గాధినందననందనజన్మా
త్రాదృశస్సహరిచందనశాఖీ
యాదృశో మమ భవత్పదపద్మ
ద్వంద్వవందనవిధిస్సుఖహేతుః ॥౯॥

వి॥ అహో భవతఃప్రమోదాతిశయః-యేనసహజప్రమోదపర్యాప్తోప్యస్మత్సమాగమనజన్మనఃసుఖశీకరాన్బహుమన్యసె ॥ జ॥ భగవన్సామ్రాజ్యరాహూపరక్తచిత్తచంద్రమసా మస్మాకంకుతస్త్వయంసహజానందచంద్రికోద్భేదః ॥ వి ॥ మైవం ॥

ప॥ జ్యాశబ్దైకామునాకన్యన్యృశతిదశదిశఃకంఠమోంకారనాదః
తేజోభాతిప్రతాపాభిధమవనితలజ్యోతిరాత్మీయమంతః
రాజ్యంసింహాసనశ్రీశ్చమమపిపరమంవ్యక్తిపద్మాసనశ్రీ
ర్వ్యాహంతేయూయముహోతేనిమికులకుముదానందచంద్రానరేంద్రాః॥

శ ॥ఏవమేవైతత్ -

ప॥ వారాంగనాకరతరంగితచామరౌఘాః
శ్వేతాతపత్రశతపత్రిశిరాజహంసాః
క్రీడంతిరాజ్యసరసిస్వరసంచధీరాః
యోగీంద్రచంద్రసుగమేపథిసంచరంతః॥౧౧॥

ల॥ అపవార్య- ఆర్యఅయంరాజాకోబ్రహ్మవిద్యావినోదిన అతికౌతు
కంమే॥ రా॥ కిమిహకౌతుకం॥

ప॥ ఛత్రచ్ఛాయయాతిరయతినయద్యన్నసంస్ప్రష్టమయాస్మో
దృప్యద్గంధద్విపమదమషీపంకనామాకళంకః
లీలాలోలశ్చమయతినయచ్చామరాణాంసమీరః
స్ఫీతంజ్యోతిఃకిమపితదమీభూభుజఃశ్చింతయంతి॥౧౨॥

వి॥ శతానందసత్యమాత్థరాజహంసాఇతి- కేవలయోత్తంసాఏవఖల్వ
మీరాజహంసాః॥జనకః॥ ఏతదస్మత్రాటీసేషుశోభతే-సపునఃకతిపయ
గ్రామాటికాస్వామినిసీరధ్వజే॥ వి॥ అఃకిముచ్యతే

ప॥ అవనిమవనిపాలాస్సంభుశక్నోభయంతా
మవనిపతియశస్తుత్వాంవినానాపరస్య
జనకకనకగౌరింయత్ప్రసూతాతనూజాం
జగతిదుహితృమంతంభూభుజఃవంతంవిశెన॥౧౩॥

జ॥ భగవన్నూతనభువననిర్మాణనిపుణస్యభవతఃకియతీయమదభినవ
వచనభంగనిర్మాణనిపుణతా- నఖలుభవాన్-యన్య॥

ప॥ శలాకీకృత్యస్వాంద్దృశమనమకోపారుణరుచిం
సురశ్రేణిచిత్రంగగనతలభిత్తౌరచయతః
సుధాంశోర్భానోశ్చప్రథమరచితంబింబయుగళంసుధా
లాక్షాసాంద్రద్రవభరితపాత్రద్వయమభూత్॥౧౪॥

శ॥ ఏవమేవైతత్ - నఖల్వయంభగవాన్
ప॥ త్రిశంకోస్స్వర్లోకాదవనితలపాతంరచయితుం
శునాసీరశ్చాపాద్వికసితపదాగ్రవికసితః

యదీయో నాసస్త్రిగశనగరారంభరభస
స్ఫురస్త్రామేధక్ష్మాయుకుకులితకరాబ్జైమకులితః ॥౧౫॥

ల॥ అపవార్య ॥ ఏవంవిధమస్యానం తాపితత్రిభువనంతపోభిధానం తేజః ॥ రా॥ వత్సనవిదితం తే ॥

వ॥ రోషావధూతపురుహూతపదాభిభూతం
వేత్రిత్యత్రిశంకుమథరోషవిపాటలాక్షః
ఆకుట్మలీకృతకరాంబుజరాజరమ్యా
సంధ్యేవదృష్టిరమరైర్యదుపాసితాస్య ॥౧౬॥

వి॥ స్వగతం - అలమనేన ప్రస్తుతం తావత్సంవిదధీమహే ॥ ప్ర॥ రాజర్షే అపితావదస్య సుధానంద కంకన్యారత్నం విభూషయతి భవంతం ॥ జ॥ భవత్ప్రసాదాజ్జామాతృ పురస్కారమపి భూషయిష్యతి ॥ వి॥ అథకిం ॥ జ॥ విలోక్య - భగవన్ -

వ॥ సకలజనవిలోచనోత్సవానా
మయమయనంకలమః పునః కుమారః
హరితమణిమయస్య హారిణో యః
కలయతి కల్పతరోః ప్రమోహలీలాం ॥౧౭॥

శ॥ అయం వకః - యఃకిలాస్యైవ -

వ॥ నీలనీరజదళోజ్జ్వలగాత్రే
రంతికేస్ఫురతి కాంచనగౌరః
లోచనస్యసుదృశశ్శ్రివణాగ్రే
సన్నివిష్టఇవచంపకగుచ్ఛః ॥౧౮॥

వి॥ నామ్నాతావదిమౌ రామలక్ష్మణౌ ॥ జనకః ॥ అహో ప్రవణముళకపెయం పీయూషం - పునస్సకౌతుకం - భగవన్నిదమేతత్ -

వ॥ యథాహం నిస్సీమోత్సవసుభగభోగైకవకథా
పథాతీతస్త్యేతః ప్రణయినిరమెప్పుంసిపరమె
తథైవాస్మిన్ బాలేదళదమలనీలోత్పలదళ
ప్రభారామేరామే నయనపదవీమాగతవతి ॥౧౯॥

స్వగతం-ఉచితమిదం- సహైవసకలలోకలోచనానందకరశ్శీతకరశ్శంకర శిరశ్శయాల్లోకకలానిధిఃపరంతత్వం ॥ ప్ర ॥ రాజపుత్రసౌందర్యాతిశయస్యమహిమా॥శ॥

ప॥ ఏతయోరహముదారరూపయో
రుల్లసత్సహజసౌహృదశ్రియోః
శ్యామపీస్వజనతాంవిభావయే
కౌస్తుభామృతమయూఖయోరివ॥౧౦॥

జ॥నిర్వర్ణ్య

ప॥ ఏతయోర్మణిమనినకణిరమ్యయో
రుల్లసత్సహజసౌహృదశ్రియోః
అంతరస్ఫురతికోపిసన్నిభః
ప్రత్యగాత్మపరమాత్మనోరివ॥౧౧॥

వి ॥ అయెయోగీశ్వరశిష్యఈదృశేష్వభినవోదంతపీయూషవేశంతేషు భవతఏవమనోనిమజ్యతినస్వదినభావెపిపునరనయోవర్ణయమపిసాక్షిణః॥జ॥ తర్హిరాంభాత్రితరావేతౌ॥వి॥అథకిం॥శ॥

ప॥ నిజాంగకాంత్యాజితచంపకోత్పలౌ
సువర్ణనీలోపలకాంతికోమలౌ
అహార్యశౌముత్సవదానదక్షిణౌ
సులక్షణౌలక్ష్మణలక్ష్మణాగ్రజౌ॥౧౨॥

జ॥కఃపునరాభ్యాంపుత్రవతాంకిరీటమారోపితః॥వి॥

ప॥ కింశీతాంశుమరీచయఃకిముసుధాసారైస్తస్వైవనీచయః
కింవాకేతకసూనచయఃకిమథవాచంద్రోపలశ్రీచయః
ఇత్థంజాతకుతూహలాభిరభితస్సానందమాలోకితాః
కాంతాభిస్త్రిదివౌకసాం దిశిదిశిక్రీడంతియత్కీర్తయః॥౧౩॥

రా॥జనాంతికం - వత్సనూ[illegible]ంసకలగుణావదా[illegible]స్తాతఇవతావ భ్రాతరియతౌలక్ష్మణః॥అపినామభూయోపిప్రస్తోష్యతే॥పి॥అపిచ॥

ప॥ యస్యోద్యద్భుజదండచండిమచలత్కోదండలీలాయితే
నిష్పిష్టేదనుజేంద్రచంద్రవదనాభ్రూవల్లరీవిభ్రమే
లక్ష్మీమస్త్రవిపాటలద్యుతిమయీమాలంబతే కేవలం
పౌలోమీకరణాంకురవ్యతికరాదాఖండలీయంవపుః॥ ౨౪॥

కించ ॥ప॥ తపనకులశిరఃకిరీటకోటి
స్ఫురదరుణోపలపట్మలస్యతస్య
దశరథనృపతేరిమామృగాంక
ప్రతిమసుతేక్షణమఖాంబుజేతనూజౌ॥ ౨౫॥ జ॥

ప॥ యద్బాహావహతఃసరాక్రమభృతౌ ప్రత్యర్థిసీమంతినీ
చక్షుఃకజ్జలగాళిగాఢవధునాగర్వీణశ్యామికామ్
యద్గోదుర్గర్మదకర్మకార్ముకగుణప్రోత్తాలకోలాహలై
ర్వైరిస్త్రీకలమేఖలాకలకలాఃపీతాఇవాస్తంగతాః॥ ౨౬॥

అపిచ॥ప॥ యస్యేంద్రారిజయశ్రియానహారుఝిత్యాకృష్యమౌర్వీలతాం
సాధర్మ్యంభూవలయేనచాపవలయంగోమండలేబిభ్రతి
పౌలోమీకుచకుంభసీమనిరహః పశ్యన్నఖాంకంనవం
ధత్తేచేతసికేవలంనతుకరేకోదండమాఖండలః॥ ౨౭॥

సోహంమహామస్యచ్చ
ప॥ తస్యాపద్మవనబాంధవవంశో
త్తంసమాంసలమహామణిమౌళేః
శ్రీయశాంతినిభూతనవోత్తా
తాంవినాదశరథస్య ... ॥ ౨౮॥

వి॥ అధికిం॥ జ॥ తనయాంలోకనిశితావేవ అపిదృశౌ దశరథస్య॥ శ॥ దిశౌచ-
విశ్వే॥ విశ్వామిత్రస్త్రీణాం॥ జనకః॥ తతిహామస్యాపికుమారాదశరథస్యోత్సంగం
భ్రూరంజితః॥ వి॥ అథకిం- యాఖలుభరతశత్రుఘ్నౌ రామలక్ష్మణయోః ప్రతి
బింబావివ॥ శ॥ నూనమముబుయుక్ష్యేశ్యంగస్యచరుభాగధేయానాంవిలాసాః॥
జ॥దశరథభాగధేయానాంచ॥ వి॥ ఏవమేతత్ అవధిఃఖలుభాగ్యవతాంరా

జాదశరథః॥ జ॥ మాహాత్మ్యవతాం చ॥ వి॥ తత్రైవయం వక్తారః- భవతో మహిమ్ని భవంతావేవ సాక్షిణౌ॥ జ॥ కోహం దశరథస్య మహిమానమను చరితుం - కాసారఇవ సాగరస్య॥ విశ్వా॥ విహాస్య రాజర్షే శోభంత ఏవ వినయమధురాణామధరీకృతాత్మ మహిమానః సత్యవిధురా అపి వాచః॥ శ॥ ఏవమేవైతత్॥ విశ్వామిత్రః॥

ప॥ ఇక్ష్వాకోర్దశరథస్య హి రాజ్ఞా
రామమిందుమివ సుందరమూర్తిమ్
లోకలోచనవిగాహనశీలం
త్వం పునః కుముదినీమివ సీతామ్॥ ౨౯॥

ల॥ అపవార్య - అస్యాఇందుకుముదినీదృష్టాంతేన కిమపి సంభావితం భగవతా॥ రా॥ సప్రణయకోపం - అలమళీకజల్పితేన॥ జ॥ స్వగతం - కథమనయా వాక్ప్రణాళికయా కిమపి నిమిదలీపకులమంగళమభినందధాతి॥ విశ్వస్య - నూనం రథనవశం వదశ్యంకరశరాసనం నానునందధాతి - భవతు ప్రకాశం - భగవన్ అనేనైవ క్రమనీయేన వాగ్విలాసేన ద్వితీయేనైవ హరకార్ముకారోపణకౌతుకితోస్మి॥ వి॥ స్వ - కథమయం హరచాపారోపణముద్భావయతి - భవతు ప్రకాశం - రాజర్షే సాధు స్మారితోస్మి - అతీవ మే హరచాపాలోకనలోలుపం మనః - తేన తదానయనాయ నియుజ్యంతాం నియోగినః - అథవా కిమన్యైః - రామచంద్ర ధ్యాననిరూప్యతాం॥ వ॥ భగవన్ కిం న జానాసి -

ప॥ ఏతత్ప్రభూర్వి గాహంతు హీనగిరిమయ కాముకం యత్ర జజ్ఞే
మాహ్వినర్వికరాణాం పతిరుకధిసుతా నాయకస్నాయకశ్చ
దోర్దండైశ్చండ్రమాశే సజాతమపి యదభూదాసన్నతం కార్ముకాణాం
బాష్పాంభోవృష్టిమేచ త్రిపురమృగదృశాం మైశమైంద్రమాసీత్॥

వి॥ జానామి ఖలు.

ప॥ సేహాయాతిసమస్తఖేచరకరక్రీడాచలత్ప్రాంతర
శ్రేణీమారుతపానపీననిబిడజ్యాపన్నగాకర్షణా
గాఢాక్ష్మాణ్యం భగ [illegible] స్యం [illegible] త్రమ

స్తం త్యక్త్వా త్రిపురవైరిణాపి యదిదం శైలేంద్రసారం ధనుః ॥ ౩౧ ॥

జ॥ తత్ర ధనుర్భంగ [illegible] సమయే [illegible] టీకా [illegible] నయనాయని యూ [illegible] రామభద్రం ॥ వి॥ సకేవల [illegible] నయనాయచ ॥ రామం ప్రతి ॥ వత్స బద్ధ్యతాం పరికరః ॥ ఇదంచ ॥

ప॥ మారీచ మారీచపురం

సుబాహోరపి సాహసమ్

స్మృత్వా తాం లక్ష్మణ [illegible]

తాటకాతాడనం ధనుః ॥ ౩౨ ॥

జ॥ [illegible] ॥ వి॥ [illegible] భవతః - యోగ్య నైన -

ప॥ ప్రాప్య [illegible]

త్సం ప్రతాప [illegible] రాజ

అస్మ [illegible]

[illegible] ॥ ౩౩ ॥

జ॥ [illegible] - విశ్వశ్య - [illegible] చ - ధనుః -

ప॥ మారీచ [illegible]

[illegible]

[illegible] బాహూ బలావ [illegible]

[illegible] ॥ ౩౪ ॥

[illegible] - [illegible] రామ [illegible] ॥ జ॥ [illegible]

ప॥ [illegible] త్రపత్రి

[illegible]

[illegible] చంద్ర [illegible]

[illegible] ॥ ౩౫ ॥

[illegible]

పః రతిరివ జననేత్రానందినీ నందినీ తె
కుసుమశరభవాయం రూపసారః కుమారః
యది చ భవదపీనం ప్రాప్తమేతస్య హస్తం
కుసుమమయమివాస్యాత్సంభృతస్యం ప్రదానః॥ ౩౬॥

శః సప్రణయకోపం - రాజన్నిహమేత నితికర్తవ్యతామూఢశ్శిరః ప్రసాదపుర స్సరాలోచనయాసౌ - నన్వనువర్తన్యేనూనర్వచనం॥ వః ఇదమనువృత్తం - వత్స రామభద్ర బనస్థీయతాం గురుశాసనం॥ రాః పరికరంబధ్నాతి॥ (ప్రవిశ్య ప్రతిహారీ॥ ఇమం బిందం కిం అభిఘంటా - అంతిపురాదదేవ్యుముదేవం సదస గంధీకోపిబస్తాలోకం కి వ వి స టః॥ ఛా॥ ఎతన్నిజ్ఞావ్యతేనభర్తా- అస్తిద్వా రదేశేదివస్యాదక్ష ఇంద్రకోపిబ్రాహ్మణస్తే త న్నిర్ధాం ప్రవిశతు॥ జః ప్రవే శ్యతాం. ప్రతిహారీ నిర్గమ్య బ్రాహ్మణోనసహ ప్రవిశతి॥ జః బ్రాహ్మణస్వస్తి సాబా॥ రాజన్నైహమతిరాభ్యయః॥ జః స్వ- కథమన్యాదృశీయమశీః పరిహా టీ- భవతు॥ ప్ర॥ మహాన్రైశ్వశస్యతాం॥ బా॥ అలమూనవెనసం దేశహారిణా ల్వహం మస్మితదాకర్ణయ।

పః శీతాంశ్వర్కజ్వాలకూటమఘోంభస్సంలనాదీన్యశేషాం
నీత్వాశౌచయశోత్తుశామసంపాలోకత్రయాన్ భ్రాంమ్
చండీశం వరితైకదేవ కలనాదన్యాపిమస్వైకతే
హెమైదేహసజామదగ్న్యపరశుస్త్వామేతదాభాషతె॥ ౩౭॥

జః స్వ- అ శిలాగర్వాంకసాంకస్య కర్తా- భవతా వ్యక్తయాముఖః॥ బ్రా॥
కింతత్॥ బా॥

పః కస్మైచిద్దహాకర్కశం నరపతిశిశవే గ్రీష్మసాయుజ్య భస్య
వ్యావర్తయాత్వానియాస్మత్పురమథనధనుఃకక్షణాలావహాహాత్
నోదేదేశ్యాత్సహాయుస్త్రకలుమంజిపంకనం సౌభీనాయా
మస్మద్విస్తారిధారాంచలబహుళపయఃపూరదూరాపగాహః॥ ౩౮

జః తస్యాపిభవస్మశానపతిసందిశ్యతాంతస్య-

ప॥ త్వం మిత్రం మమ జామదగ్న్య పరశో తేనైతదాభాష్యసే
సంప్రత్యేవ యథా ప్రతిశ్రుతమియం కన్యా మయా దీయతే
తేనేహాన్వయమేత్య ధూర్జటిధనుర్భంగే యదోస్సంపదో
జామాతుః పురతస్త్వరాయ భవతా ధారాజలం త్యజ్యతాం॥ ౩౯॥

బ్రా॥ భవత్వితిసహర్షం నృత్యతి॥ జ॥ జనాంతికం - అంగిరస ఉపక్షిప్తప్రస్తావద యం జామదగ్న్యస్సనిజకోపానలస్యేవ స్ఫులింగః॥ శ॥ కిమేతావతా గంభీరభుజసారస్సైరవారామః ఖలు రామః॥ వి॥ అయే కథమేతే మణిమండితమౌళయః పరస్పరం సాంద్రదృశ్యంతే॥ జ॥

ప॥ చండీశకార్ముకనిరస్తభుజావలేపా
నానాదిగంతజగతీపతయః క్షితావిమా
అర్థ్యర్ఘసంమమక్షిమప్యనువర్తమానా
గృహ్ణంతి శాసనమిదం హి నరేంద్రపూజాన్॥ ౪౦॥

వి॥ వత్సరామ తదేషామేవ పురతః పశుపతికాంతకలాకిరీటకార్ముకారోపణేనసభీరాయాస్స్వ॥ రా॥ బాఢమితి పరిక్రమ్య నిష్క్రాంతః॥ జ॥ అంగిరస భవతాప్యపరిశీలితసన్నివేశస్య రామస్య ప్రత్యనంతరీభూయతాం - ఆదిశ్యతాం చ కంచుకీ - కమలదామన నాథహస్తాయాస్సీతాయాస్స్వయంవరాంగణావతరణాయ॥ శ॥ తథేతి నిష్క్రాంతః॥ ప్రవిశ్య కంచుకీ - అనుష్ఠిత ఏవాయం దేవాదేశః॥ వి॥ కథముద్గత ఏవ రామచంద్రయశశ్శశిపతాకాకేతుదండ ఇవ హరకోదండేన - పునస్సకౌతుకం - వత్సలక్ష్మణ పశ్య -

ప॥ రాఘవేణ శిశునాపి గరీయాన్
లీలయైవ నమితో హరచాపః
దూరముల్లసతి చాస్య సమంతా
దంబరే పికమితో గుణఘోషః॥ ౪౧॥

ల॥ ఏవమేతత్ - అధునా హి

ప॥ పూర్ణాన్యేవ పురారిచాపకపటచ్ఛన్నాచలగ్రామణీ
గూఢానేకగుహాగభీరకుహరస్ఫారప్రతిధ్వానిభిః

మౌర్వీఘాతభుజంగరాజవదనశ్రేణీవినిర్యద్విషః

ప్రారబ్ధార్యయశఃప్రశస్తిసహితైర్జ్యాఘాతఘోషైర్దిశః॥

జ॥ కిమిదముచ్యతే-దిశఃపూర్ణా ఇతి-ఏతత్ఖలు

ప॥ రామాస్ఫాలితచండీశ

చాపమౌర్వీధ్వనైస్స్వనైః

మమప్రతిజ్ఞయాసార్ధం

చిరాత్పూర్ణో మనోరథః॥ ౪౨॥

ప్రవిశ్య ప్రతిహారీ-కంచుకినం ప్రతి- అంజ వెంభకో దుహాంళం-సీదా రామేహిం మెళిఅవిూహరచాపారోవణం సమంగీకరిఅది॥ ఛా॥ అద్యపశ్య కౌతూహలం- సీతారామాభ్యాంమిళిత్వా పునఃహరచాపారోపణంసమఙ్గీకరిష్యతే॥ కం॥ సకౌతుకం-కథమివవిలోక్యవిమృశ్యవిహస్యచ- అయుక్తం-నన్వయమితః॥

ప॥ కరకిసలయలీలాచారుచండీశచాపే

దశరథతనయేనైవస్వైరమాకృష్యమాణే

రభసరసవిశేషైస్సీతయాపుంఖితోయం

కువలయదళదామశ్యామకాంతిఃకటాక్షః॥ ౪౩॥

ల॥ ససంభ్రమం-భగవన్ అత్యాహితమత్యాహితం-నన్వయమస్మి

ప॥ భిందన్నిద్రాంమురారేస్సకలభుజభృతాంస్థాపయన్శౌర్యదర్పం

భిందన్దిక్కుంభికర్ణాంచలచలనకలాంకంపయన్కూర్మరాజమ్

అకస్మాన్మాగధీకఃప్రళయజలధరధ్వాననిఃకారధీరష్టంకారః

కృష్యమాణత్రిపురహరధనుర్భంగఘోరావిరస్తి ॥ ౪౪॥

ప్రతిహారీ-అంజఅంవంభుదం

ప॥ త్రైలోక్యం లఘయంతోగిరిగహ్వరగుహాస్సంతతజగ్గతసింహం

ఘోరం మిళతరంగం ధ్వనదపదిరఉంగారపూరిజ్యమానా

బంహో దెధ్యమానోత్కటువిఅడకథం కారపంకారభీమో

అంభం హోలాజంతచండీశరథణుహుంకథం కారఓడుంగమేది॥౪౫॥

ఛా॥ అన్యఅత్యద్భుతమత్యద్భుతమ్॥

త్రైలోక్యంలంఘయద్గిరిగభీరగుహాసు ప్రజాగ్రత్సింహ

స్ఫారోన్నిద్రితఘంటధ్వనితప్రతిరవోద్గారపూర్యమాణో

బ్రహ్మాండే దథ్యమానోత్కటువికటకథాంకారగప్రాగల్భ్యభీమః

ఆహోలాధజ్యమానచండీశ్వరధనుకణాంతాంకారఉద్గమతి॥

శ॥ రాజషేకా అసీదవా ప్రసీదవా-ఇదంయథాదృష్టముపపన్నం తే-

ప॥ జ్యావల్లింలలితాంగుళీకిసలయైరాకర్ణమాకర్షతో

నభూత్రిభంగురతాంగతాగుశిరోగృహ్ణంథనుర్ధూర్జటేః

సంహారంకారతరంగితోధ్వనిరభూత్తంత్రస్యజీర్ణధ్వను

ష్టంకారస్యచకారతాంకరతరళం శబ్దాద్వితీయంజగత్ ॥౪౬॥

జ ॥ కథమేతావతీంఅతిభూమిమేవ గాహమానో వత్సో నసంభావితః ॥

శ॥ కథం కారం వారయామః

ప॥ యావత్తుంపుటబాంధవం చితకరశ్లోత్కానసాకృతిః

కౌసల్యార్పితమంగళప్రతిసరోవత్సస్యబాహోంతరే

కింబిద్బంచవితాన దేవవిదశచ్చండీశచాపోచ్ఛల

చ్ఛద్దైగాంగణానసగ్నమేతదఖిలం జాతంత్రిలోకీతలం ॥౪౭॥

కం॥ పశ్య-అహో కౌతుకం-

ప॥ క్రీడాభగ్నగిరీశచాపవలయం సీతాపిణాత్తాం వపుః

బిభ్రాణంకమలప్రజంజనిగృహం శృంగారవీరశ్రియోః

రామంప్రీతవశాదపాం చితముఖంభూమిరాభుజాంపశ్యతాం

చేతఃకోత్రిధవిపాదవిన్మయముదామూర్తిఃస్నపంతి॥౪౮॥

జ॥ అభ్యర్థనీతామస్మాభంభగవాన్ రామభద్రః-జానకీపాణిసంపుటనా

యా॥శకి మితి॥

స॥ సద్యోవిఘటమానేన

ధనుషైవ పినాకినః

సమసంఘటితౌ పాణీ

జానకీరామభద్రయోః॥ ౪౯॥

తేనహి కేవలం ఊర్మిళాలక్ష్మణయోః పాణిపీడనాధ్యవసీయః

వి॥ విహస్య - అస్త్వేతత్ -

స॥ హానౌ జనకపుత్రీణాం

గృహాణ్యభిరనుజైర్నిజైః

సహైవ రామస్సీతాయాః

పాణిపీడనమృచ్ఛతి॥ ౫౦॥

జ॥ సహర్షం - కథం మాండవీశ్రుతకీర్త్యోర్భ్యాం సహ భరతశత్రుఘ్న యోరపిసంబంధమభిసంధత్తే కిమపినిమికులమాంగల్యమభిమానయతిభగవాన్ - తదిదంధృతంభవదాజ్ఞాకుసుమం - రాజహంసవిమాహితంసంపాదయామఇతినిష్క్రాంతాస్సర్వే॥ ... ... ❀

ఇతితృతీయోంకస్సమాప్తః -

శ్రీరస్తు.

శ్రీనివాసాయనమః.

ప్రసన్నరాఘవాఖ్యే నాటకే - సవ్యాఖ్యానే

చతుర్థాంక ప్రారంభః.

నేపథ్యే॥ జామదగ్న్యస్సప్రతిక్షిప్రానీయతే.

ప॥ సుణిమఅంసుగళదీణో
జణఅంఅంగిదంసపిదరంజణఅ
చండాళేలోపిసంతో
జంసి ఓహ లా అమ్మో హాహా॥

ఛా॥ స॥ శ్రుత్వామదశ్రుసంగళదీనః
జనకనరేంద్రస్త్యమంశ వెవ్వలతి
చండాలోఽపిహ్రస్తః
యస్మిన్నిషణ్ణాగమోఘవతి॥౧॥

పునః నేపథ్యే - అరెరే క్షత్రియాః అపసరత లోకసహభ్రాంత్॥ సస్వయమితః॥

ప॥ దుర్వారోద్దామదండ ప్రకటితగజగటా సౌటదైత్యర్షి హైతై
రత్యాకీర్ణ క్షత్రకంఠవ్యాలరుధిరనదీస్స్నాతధారాంబుకృతామ్
తీర్త్వా నిర్వాప్య సహాయైః పునరపి భువనోత్తాపత్రయనూనయుక్తిః
గర్జన్నాస్తీక్షబాహుస్స్త్రిభువనవిజయీ జామదగ్న్యోస్మి మేతి॥౨॥

తతః ప్రవిశతి జామదగ్న్యః॥ ౨ ॥ ససంరంభం శిలహాయాధృష్టతాసీ
రథపజన్యా - యదఞాం దారాకాహారోపనాప్తనకవ్యాభాసం ప్రతిజానీతే - సక్రో
ధం నారఘుమహన్నన్య -

ప॥ అవనిపతిసహస్రకంఠమాలా
బహుళగళద్రుధిరౌఘధూతధారః
తదిదమజనకంజగద్విధత్తే
పరశురయం జమదగ్నినందనస్య॥౩॥

విమృశ్యసానుక్రోశం-

ప॥ ఉదితోజ్ఝానభుజవిపినె
జ్వలితస్తుంగమనృపతివంశేషు
నిమిషలకలమపలాలం
రోషానలకింపునస్స్వశసి॥౪॥

విచింత్య-అథవా- అలమస్యమనోరథోన్నీతజామాతృభుజబలావలేపదుర్లలితస్యదుర్వినయాపేక్షయా - అనేనహినందిష్టమస్మత్పూర్వాచార్యస్య-త్వంమిత్రమిత్యాదిపఠిత్వా-అహో అస్యధృష్టతా-కిమహంధారాజలంత్యాజ్యతామితి॥

ప॥ యస్యాద్యఙ్ఘ్రోరధారాంచలదళితపతద్బాహుశాఖాసహస్ర
ప్రోద్గచ్ఛద్రక్తధారానివహజతసవాసొష్మలదశాణ్డజాలః
త్వష్మోహాలకాంతర్వీర్యస్సరపురసుదృశాంపుష్పితాశోకశాఖి
ప్రీతింకృత్వాపిచిత్తైనిజపురసుదృశాంశోకశాఖిబభూవ॥౫॥

అపిచ-

ప॥ యేనాబద్ధ్యతసమదాంబునివహస్స్యంఖ్యేచలంకౌశ్వరః
తద్యస్మిన్నిరమజ్జదర్జునభుజక్షోణీరుహాంమండలమ్
తత్రస్త్రీనయనాంబుపూరకపటాక్షాంతియతైశ్శయః
తత్త్వాదృక్పరశుర్మహాయమధునాధారాజలంముంచతి॥౬॥

విలోక్యకథమయం శతానందశిష్యస్తావదుపాధ్యాయసహితఏవాభివర్తతే-ప్రవిశ్యతాంఉపాధ్యాయసనః-భగవన్నభివాదయే॥ జామ॥ ఆయుష్మాన్భవ-కథమయంతావదనివృత్తోభవదుపాధ్యాయయజ్వానస్యహరచాపారోపణశ్రద్ధా॥ తా॥ భగవన్హరచాపారోపణేనసహైవనివృత్తా॥జా॥ కిమాత్థహ

రచాపారోపణేనసహైవనివృత్తేతి॥ తాం॥ అథకిం॥ జా॥ స్ఫుటం తావత్క- థయకింవృత్తం॥ తాం॥

ప॥ కన్యాచిచ్ఛండిమోద్దండ
భుజదండనిపీడితమ్
భగవాన్ భృగుమార్తాండ
భగ్నంభర్గశరాసనమ్॥౭॥

జా॥ కన్యా॥ తాం॥

ప॥ సుబాహుమారీచపురస్సరా అమీ
నిశాచరాః శాశిఃయజ్ఞఘాతినః॥

వశిష్ఠితాయన్యా॥ జా॥ అలమలంజ్ఞాతః ఖలుఖలానామగ్రణీర్నిశాచర- గ్రామణీః ॥ తాం॥ న్వ- కథందశకంఠేనభగ్నంధనురితిజ్ఞాతంభగవతా-భ- వత్వేవం తావత్ ॥జా॥ సక్రోధం- పరశుముద్యమ్యాయమస్తా-

ప॥ నృపతిశతకుమారకంఠనాళీ
దళనకలాకుశలః పరశ్వధోమే
దశవదనకఠోరకంఠకాండ
క్రథనవినోదవిదగ్ధతాందధాతు॥౮॥

విమృశ్య-అథవా-

ప॥ యః కృత్వార్జునభూరుహోద్భుతభుజాశాఖాసహస్రచ్ఛిదాం
దంభోళిర్గిరికూటపాటనపటోః స్కాందీర్యతో లజ్జతే
తస్యైతస్యపరేతరాజసదనద్వారః కుఠారస్యమే
కాశ్లాఘాదశకంఠకంఠకదళీకాండావళీఖండనే॥౯॥

పునర్విచింత్య - అథవా - గాఢాగసిరక్షసినయుక్తముదాసితుం-తది- దానీం-

ప॥ దక్షిణస్యాంబుధేర్మధ్యే
కృత్వాశోంకణపుష్టమమ్
మద్బాణజన్మాదహనో

లంకాతంకాయజాయతామ్॥౧౦॥

ఇతిపరిక్రామతి॥ తాం॥ స్వ-దిష్ట్యాస్వస్తిమైత్రీయవలాయ॥ నేపథ్యే॥
అయోనియోగినః - కృతవివాహమంగళయోర్జానకీరామభద్రయోఃస్వ
స్తివాచనికాద్విజన్మానఆహూయంతాం॥ జా॥ అయిబ్రహ్మబంధో కథమలీక
మేవదశకంఠకీర్తిగాదానేనభవతాప్రతారితోస్మి-నన్వయమన్యఏవకోపిజనక
జామాతా॥ తా॥ భగవన్మమకీదృగపరాధః-అర్థోక్తఏవ హిభవతాభ్రాం
తంసంభ్రాంతంచ॥ జా॥ తత్రాగధయనిశ్శేషం॥ తాం॥

ప॥ సుబాహుమారీచపురస్సరాఅమీ
నిశాచరాఃకౌశికయజ్ఞఘాతినః
వశేక్షితాయస్యకరాగ్రవర్తినః
ప్రతాపలేశస్యగతాఃపరాభవమ్॥౧౧॥

జా॥ అయేకఏవమారీచదమనః॥ తాం॥

ప॥ యేఋశ్యశృంగచరుభాగభువఃకుమారాః
సంజజ్ఞిరేదశరథస్యవధూజనేన
తేషామయంనిరుపమఃప్రథమఃకుమారః
రామాభిధఃకుశికరాజతనూజశిష్యః॥౧౨॥ జా॥

ప॥ దూరగాశాస్సురసిద్ధకిన్నరవరైస్త్యక్తశ్రమంవక్త్రతాం
ప్రాప్తేయత్త్రివిధాతరీవతరసాశిష్యోపిదగ్ధాఃపురః
తద్భగ్నంయదిరాఘవేణశిశునాచండీపతేఃకార్ముకం॥ ౧౨॥

తా॥ నత్రాసనకౌతుకం-స్వగతేకిమిదంవక్ష్యతి॥ జా॥

ప॥ తన్మగ్నంశలమేవతత్రయరఘోమజ్జచ్ఛత్రిధారాంభసి॥౧౩॥

తాం॥ సంరంభోయంధగవాక్షతదేసంవృత్తాస్తంగురవేనివేదయామీతినిష్క్రా
న్తః॥ జా॥ విలోక్య-అభినవవివాహమంగళవేషతయాతర్కయామి-అయ్యమ
సౌసానుజస్సారాఘవఇతి॥ తతఃప్రవిశతో రామలక్ష్మణౌ॥ ల॥ విలోక్య-స్వగతం॥

ప॥ మౌర్వీంధనుస్తనురియంచబిభర్తిమౌంజీం
బాణాఃకుశాశ్చవిలసంతికరేసితాగ్రాః

 - సభ్రూభరౌ-

ధారోజ్జ్వలః పరశురేష కమండలుశ్చ
తదీరరశాంతరసయోః కిమయం వివర్తః॥౧౪॥

ప్ర॥ ఆర్యకిమిదమగ్రే బ్రహ్మక్షత్రవర్ణమయం చిత్రమివ దృశ్యతే॥ రా॥ వత్సకథం భగవంతం భార్గవమపి న జానాసి-నన్వయమసౌ-

ప॥ ఛేద్యం క్రౌంచమహీధరస్య శిఖరం దాయం ధరిత్రీతలం
ప్రత్యగ్రక్షితిఖండసాధనవిధిక్రీడావిధేయోంబుధిః
జేయస్తారకసూదనోయధికరక్రీడతుర-కారస్యచ
ఛేద్యం యస్యబభూవ హైహయపతేరుద్దామదోః కాననమ్॥౧౫॥

ల॥ తహిం విస్మయనీయశీలోయం॥ రా॥ విస్మయనీయశీలానాం శిఖామణిరితి వక్తవ్యం-అయంహి-

ప॥ ఏకస్వర్ణమహీధరాం క్షితిమిమాం హైమైకశృంగీం యథా
గామేకాం ప్రతిపాద్య కశ్యపమునే నానస్వాత్మనే శ్లాఘతే
కించక్రౌంచగిరిం గిరీశతనయవ్యావిద్ధశక్తిక్షతం
విధ్వాబాణగణైరుదాత్తహృదయో వైలక్ష్యమాలంబతే॥౧౬॥

జా॥ విలోక్య అథవా ముగ్ధః ఖల్వయం జనః- య ఏనం కామయతి వక్తవ్యో రామ ఇతి జల్పతి- విమృశ్య- అథవా- అహమేవ ముగ్ధః య ఏనమధరీకృత కామరూపసంపదం కామనమితాకరణాదధరయితుమిచ్ఛామి- నిర్వర్ణ్య॥

ప॥ సౌందర్యం మదనాదపి ప్రథయతి ప్రోథప్రకవణపురాం
భేత్తారం దనుజారిమప్యధరయత్యుద్దామదోః క్రీడితమ్
ముగ్ధత్వం మదనారిమౌళిశశినోఽప్యుత్తరం మహిమాలంబతే
మూర్తిర్నిస్తమసోరసైర్విరచితా శృంగారవీరాద్భుతైః॥౧౭॥

రామః॥ అపసృత్య- భగవన్నేష మే సానుజస్య ప్రణామః పరమోన్నతిరమణీయ పరిణామః॥ జా॥ వత్స నమగవిజయీ భూయాః॥ రా॥ భృగుకులశిరశ్శిఖండ అనుగృహీతోఽస్మి॥ జా॥ విమృశ్య- స్వ- రామచంద్రాభిరామేఽస్మిన యువతిశిశౌ కిం ప్రకుప్యామి మాత్రం॥ విభావ్య- సక్రోధం॥ హుంచాపంచండ్రిమాలైశ్వలిలమతిరసా విఘ్నబంధం జంభధ్వంజ॥ విచార్య- సానుక్రోశం॥ జా

లా వైధవ్యదీక్షాం జనకపతిసుతా నాహరత్ తీయం మదస్త్రైః - పునరాస్తాం
పం॥ అశ్మాంతో మే కుతారకథయ కిమధు రారేణు కాకం తత్తు॥ ప్ర॥ అయి రా
శరధాశియమాశీర్వాదవిశారదానదాచారాను సారిణీ మే వాగ్వృత్తిః శివత్వ
యి॥ రా॥ విహస్య - భగవత్ హృదయవృత్తిస్సూక్తిర్దృశి॥ జా॥

ప॥ చండీశకార్ముకవిమర్దవివర్ధమాన
దర్పాతిరేకనవిశేషవికాసభాజో॰
బాహూ ప్రసర్పతమహామధునామధునాసమాసై
రాహ్వాయయాముపరశుం రుధిరప్రవాహైః॥ ౧౮

రా॥ నిగ్రహానుగ్రహయోస్స్వజనోయం జనస్తే - కోపబీజం తజ్ఞాతుమి
చ్ఛామి॥ జా॥ అబాదర్పం ధతాయ దాత్మకృతం అస్మాభిరుక్తమపి నావ
ధారయసి దుర్వినయం - నను రే॥

ప॥ యేనోపదిష్టమద్యాపి
పురస్త్రీవిరహవ్రతమ్
నభగ్నం తత్త్వయా భగ్నం
జగద్గురుశరాసనమ్॥ ౧౯॥

రా॥ భగవన్ అలీకలోకవార్తయా నిరపరాధమయి కథముత్థం వర్తసె॥
జా॥ తత్కిం న స్వస్తి హరకార్ముకాయ॥ రా॥ నహి॥ జా॥ తత్కథం నిరపరాధో
సి॥ రామః॥

ప॥ మయా స్పృష్టం న వా స్పృష్టం
కార్ముకం పురవైరిణః
భగవన్ ఆత్మనైవేద
మభజ్యత కరోమి కిమ్॥ ౨౦॥

జా॥ చందనరసనదిగ్ధముఖం శీలీముఖం నిఖాయ హృదయం మే శీతలయసి,
కుఠారముద్యమ్య।

ప॥ హే రామ కామరిపుకార్ముకమర్మఘాత,
నంజాతపాతకతమైవ మహారాకధారాః

సీతాకరవ్యతికరప్రతిబంధబంధుః
కంఠంశిరావిశతినిష్ఠురణః కుఠారః॥ ౧౧॥ తత్త్వంవిరోధభవ॥ రా॥

ప॥ పారఃకంఠంవిశతుయదివాతీక్ష్ణధారఃకుఠారః
స్త్రీణాంనేత్రాణ్యధివసతుసకజ్జలంవాజలంవా
సంపశ్యామోధృతమిహసుఖంప్రేతభర్తుర్ముఖంవా
యద్వాతద్వాభవతునవయంబ్రాహ్మణేషుప్రవీరాః॥ ౧౨॥

జా॥ ఆఃకథంప్రణతిహతంబ్రాహ్మణమాత్రమన్యయిమామపిమ
న్యసే-సాక్షేపం-

ప॥ జానీషేననుజామదగ్న్యమపిరేయద్దీర్ఘదోఃకందళ
ద్వంద్వాస్కందితబాహునారణభువిస్కందేనమందౌజసా
నాసాత్రిక్షిద్భుజసంపదంమమకథంవక్త్రానుసారాదితి
క్రుద్ధేనోద్ధతమైథిలీశంకరకరస్యాస్త్రంవిధాతుశ్శిరః॥ ౧౩॥

ససంరంభం-కిమాత్థరే-నవయంబ్రాహ్మణేషుప్రవీరాఇతి- కథంతు
త్రియజాతిగర్వతోబ్రాహ్మణజాతింతృణాయమన్యసే-తదిదానీమనయో
ర్జాతోఃకతరాగరీయసీతిసంగ్రామతులైవనిర్ణేష్యతి-తత్సంగ్రామా
యసంనహ్యస్వ॥ రా॥

ప॥ భోబ్రహ్మన్భవతాంసమంనఘటితేసంగ్రామవార్తాపిన
స్సర్వేహీనబలావయంబలవతాంయూయంస్థితామూర్ధని

ల॥ సత్యమేతత్ -

ప॥ యస్మాదేకగుణంశరాసనమిదంసువ్యక్తముర్వీభుజాం
అస్మాకంభవతాంపునర్నవగుణంయజ్ఞోపవీతంబలమ్॥ ౧౪॥

రా॥ వత్సఅలమిమామానసీయమునాదుర్వినయవైదగ్ధ్యేన॥ జా॥ అన్య
శోద్యోమః॥

ప॥ హారైర్ముక్తకచాంశుకైఃపరివృతంప్రాచీనమేహంన్యపం
వాహంసీద్యదయఃకుఠారహతకస్తస్యైతదుజ్జృంభితమ్
యన్నారీకవచాన్వయప్రణయినాంక్షత్రాధమానామిమా

దుర్వాచః ప్రవిశన్తి మే శ్రవణయోర్ధిక్ క్షత్రగోత్రద్రుహామ్॥

రా॥ భగవన్నలమనుకూలకుండకఠోరక్షోపతయా॥ జా॥ కథమయం శ్రీ రకంఠః విషకంఠః ఖల్వయం॥ ల॥ విషకంఠశిష్యతయా విశేషతః క్షంతవ్యం- జా॥ అః విషకంఠనామసామ్యాద్భగవాన్ శితికంఠ ఇవ త్వమపి గురుర్మే॥ ల॥ వి హస్య - కథమన్యథావబోధః ఖేదయతి భవంతం - అన్యదేవ కిమప్యభిసం హితం మే-

ప॥ చూడాగ్రమధిరూఢేపి
బాలే ప్రాలేయరోచిషి
శితికంఠస్య కించిత్తే
భక్తైరోషాంకురః పదమ్॥ ౨౬॥

తేన తదంతేవాసి భవానలమయి క్షంతుమర్హతీతి॥ జా॥ స్వ- అహో వాక్పరిపాటీయం క్షత్రియవటోః- భవతు॥ ప్ర॥ తథా మయాపి క్షాంతం॥ రా॥ స్వ- జామదగ్న్యోపి క్షత్రియజాతౌ క్షమామలభతేతి మే కౌతుకం॥ జా॥ అయంతు మే న క్షమతే ప్రకృతికఠోరః కుఠారః.

ప॥ శీలం న వేత్తి కథమన్యనిశాతధారా
నిష్పిష్టరాజకవధస్య పరశ్వధస్య
కీలాలకీర్ణకచైః పరితో౽భిచింత్య
యోనద్విధాపి విదధత్పృథివీం త్రివర్ణాం॥ ౨౭॥

పునస్సంరంభం- అపిచ- కథమసౌ బాల ఇతి జానాతి జామదగ్న్యపరశుః॥

ప॥ యత్రాశ్రిమతినంగరాంకణభువం దుర్వారధారాంచల
క్షుణ్ణక్షత్రకిశోరకంఠరుధిరైర్ద్రేణుకాభూరభూత్
తాదృగ్బాలవరస్య యంత్రపరస్వలోకక స్యాకర
క్రీడాపుష్కరదామరేణుభిరయం ద్యారేవ రేణూత్కటా॥ ౨౮॥

ల॥ ఏతావత్సత్యం - యతిః లభవతః కుఠారధారావిలగనేన నీరేణుకా భూరభూదితి॥ జా॥ స్వ- కథమయం రేణుకావృత్తాంతేన మర్మ విఘటయతి- అరేఽబలుంత్వయి నిరపరాధపరశ్వధపాతేన కేవలమయం కఠోరభాషిణో భవ

తః-కంఠ ఏవ నిగృహ్యతే॥ నే॥ జామదగ్న్య-కథమతిప్రగల్భసే-తదిదం భవ ద్భాషణసాయకశరాసనమాధీయతే॥ జా॥ అ॥ ఆః కథమయం జామాతృస్నేహవా చాలో జనకః- ఉచ్చైః- అయే యోగీశ్వరశిష్య కిం భవతశ్శరాసనసేనపద్మాసనమా లంబ్యతాం-పునస్సోపహాసం-

ప॥ యుష్మాకం భోస్స్ఫుటితబహులస్నాయుస్తనుద్రాక్షకంఠా
మిథ్యోత్కంఠా నమితకిమితి శ్రోత్రియక్షత్రియాణామ్
తేన్యే చంచత్కరతలచలచ్చండనిస్త్రింశధారా
ధూతారాతిద్విపమదమహీపంకపూరాః ప్రవీరాః॥ ౨౯॥

తదలం భవతా-ఏతానేవ తావత్ క్షత్రియస్ఫులింగాన్నిర్వాపయామి॥ నేపథ్యే-జామదగ్న్య-కథం తథా శమనమృద్ధస్య జమదగ్నేస్తనయోపి శమ దుర్గతస్సంవృత్తోసి॥ జా॥ కథమయం శతానందః-ఉచ్చైః-అయే అహల్యానం దనకస్త్వత్పితురుపాత్తమిదం శమాభిధానం భవతా గౌతమాద్వా గోత్ర భిదో వా॥ నే॥ జామదగ్న్య-ఆః పాపక్షత్రియాపుత్ర నిజజననీఖండనార్పి తకుఠారకులాంగారక కథం తపస్వినామాంగిరసమపి కులం కళంకయసి॥ జా॥ కులపాంసన సహాంసులాపుత్ర కథం భృగూణామప్యగ్రే తపస్తాండవం మండ యసి॥ రా॥ భగవన్ ఖ్యాతమిదం భృగూణామంగిరసాం చ తపః- విశేషతో భ గ్నశివ్యస్యాత ఏవ విజ్ఞాపయామి॥

ప॥ తపశ్శాంతం చేతస్స్ఫటికమణిమాలాపరికరః
కుశాంకురశ్చండస్సతతముటజావాసవసతిః
మునీనామేతద్వస్సముచితముదగ్రం నవచసం
సవక్రభ్రూభంగో న శరధనుషీ నాపి పరశుః॥ ౩౦॥

అపి చ- విచారయతు భవానేవ-

ప॥ క్వ పరశురశుభస్తే క్షత్రగాత్రం పవిత్రం
క్వ ధనురిదముగ్రం నిర్మలం క్షత్రశీలమ్
ఘనసమరకథా క్షత్రసారా చ మాలా
క్వ శకినలయనీలా క్షత్రవావర్ణశాలాః॥ ౩౧॥

జా॥ కథమస్మానపి తపస్వినం మామవమన్యసే- నన్వహమసౌ జామదగ్న్యః-

ప॥ క్షుణ్ణోత్కృత్తకఠోరకంఠవిగళత్కీలాలధారాసరి
న్నిర్వృత్తాభిషవస్యకృత్తశిరసాం కేశానుకేశానురవ్రతః
గృణ్హాకారక్తజలాంజలీన్ పితృగణాయాస్యత్క్షణం స్వీకృత
స్సంతోషేణజుగుప్సయా కరుణయా త్రాసేన హాసేన చ॥ ౩౬॥

తదహం

ప॥ కృత్వాత్రిస్సప్తకృత్వస్సమితిశసనం పూర్య ముర్వీపతీనాం
కృత్వాన్యత్సప్తకృత్వః పునరపి కదనం దుర్మదానాం నృపాణామ్
ఏకైకస్మిన్విధాయ ప్రతినమరహితైరుత్తమైరుత్తమాంగైః
కాపాలీమత్తమాలాం ఝటితి భగవతో భైరవస్యార్పయామి॥ ౩౭॥

రామః॥ అంజలిం బధ్వా-

ప॥ ప్రసీదన్వాద్గోహాద్వీర మకురు మే చేతసి గిరం
చిరం యత్నాయాసైర్బహుభిరిహ వారైశ్చితమభూత్
యశోవిత్తంచిత్తం కితవఇవవిక్షోభ్యతగళ
స్త్వదేకస్మిన్వారే భృగుతిలక మాహారయ ముధా॥ ౩౮॥

జా॥ కథం హారయిష్యామి-

ప॥ కిన్నామ వాగ్డంబరపండితేషు
యుష్మాసు వాణీం ప్రచురాం ప్రయుజ్య। తేనహి
బాణాని ప్రప్రాణహరాన్మదీయా
న్సర్వేపి యూయం నహి త్రాన్సహధ్వమ్॥ ౩౯॥

రామః॥ కించిద్విహస్య- కిమన్యైర్నన్వహమేవ తవ శరపరంప
రాం హరకార్ముకారోపణద్విగుణితజానకీకరకిసలయోపనీతకమలమాలి
కామిళదళిపటలసంగీతయశఃపరిమళేన వక్షఃస్థలేన సహిష్యే॥ జా॥

ప॥ ఈశత్యక్తపురాణచాపదళనప్రోద్ధూతగర్వోన్నతి
ర్వ్యగ్రస్త్వం కతరస్సమే తవ గురుస్సోఢుం న శక్తశ్శరాన్
తుష్టాద్దిష్టవరప్రదాద్భగవతః పద్మాసనాత్ప్రాదరం

మన్నారాచభయాదయాచితకిలబ్రాహ్మీంతనుంకౌశికః ॥ ౩౬ ॥

రా॥ స్వగతం - కథంభగవంతంవిశ్వామిత్రమప్యధిక్షిపతి - తతఃపరంనన హాస్యే - ప్రకాశం -

ప॥ ఈశత్యక్తపురాణచాపదళనప్రోద్భూతగర్వోన్నతి
వ్యగ్రోహంకృతరస్తేమమగురుస్స్నేహంనశక్తస్మరాన్
తుష్టాదిష్టవరప్రదాద్భగవతఃపద్మాసనాత్సాదరం
త్వన్నారాచభయాదయాచతకిలబ్రాహ్మీంతనుంకౌశికః ॥ ౩౭ ॥

పునస్సకౌతుకసంరంభం -

ప॥ తతోఽదండంకులిశకఠినంభగ్నమైశంనభగ్నం
మగ్నంశల్యంతవహృదిమహాస్మగ్నమాస్తాంతతాకిమ్
త్రైయక్షంవాభవతుయదివానామనారాయణీయం
నైతత్తేఽందివ్వగణయతిమేదుర్మదోద్దోర్విలాసః ॥ ౩౮ ॥

జా॥ సాధుకేశప్రియపోతకద్యోతసాధుసాధుయతిఽలజామదగ్న్యనామ్నశ్చండధామ్నోపిపురతోవిద్యోతసే - పునస్సాటోపం - కిమాత్థరే - తతోఽదండమిత్యాదిపఠతి ॥ రా॥ నన్విదంభూయోప్యుచ్యతే - తదేవపఠతి ॥ జా॥ సాధుకిమనేనస్మారితోఽస్మి ॥ రా॥ కింతత్ -

ప॥ కరాఘాతాద్విష్ణోస్తరళవనమాలాపరిమళ
ద్భ్రమద్భృంగధ్వానద్విగుణితవికాసస్సుజని
సయస్త్యజ్యాఘోషస్సురరిపువధూవర్గరుదిత
ధ్వనిస్స్వాధ్యాయానాంప్రణవపదవతాఽమూకమిదమ్ ॥ ౩౯ ॥

రా॥ సకౌతుకం -

ప॥ కరపంకేరుహక్రోడ
క్రీడితంయేనశార్ఙ్గిణః

తదేతత్ ॥ జా॥ అథకిం -

యదిశక్నోషితేనాద్య
గృహాణవిగృహాణవా ॥ ౪౦ ॥

రా॥ కృష్ణోఽతి॥ జా॥ తదేహి బాష్పాయమాణ భవద్బంధుజనబంధురాం వసుం
ధరామతిక్రమ్య నమ రక్షమాం క్షమామవతరావ ఇతి నిష్క్రాంతౌ ॥ ౮ ॥
విలోక్య-సకౌతుకహర్షవిస్మయం-

ప॥ మాహేశం ధనురిదమపి ప్రయాతు
భంగప్రసంగమితి మందచలద్భుజేన
ఆర్యేణ కార్ముకమపీదమహో సహేలం
చక్రీకృతం భగవతో గరుడధ్వజస్య ॥ ౪౧ ॥

నేపథ్యే-అహో కౌతుకం ౨

ప॥ ఉద్భిన్నశ్వపచక్రోదమరపతిప్రతవ్యోమరంధ్రావగాహీ
బాణోయం రాఘవస్య త్రిదశపురగలిచ్ఛేదకృద్భార్గవస్య
హంసీభూతస్స్వరస్త్రీకరకమలగళత్పుష్పసౌరభ్యలుబ్ధ
ద్భృంగీసంగీతభంగీపరిమిళితయశాస్స్వర్గపర్యంతమేతి ॥ ౪౨ ॥

తతః ప్రవిశతో రామజామదగ్న్యౌ ॥ జా॥ రామం విలోక్య నివర్ణ్యకాచ॥

ప॥ త్రిలోకీశోకీయం ముదముదయతా యేన లభతే
వికాసం చాధత్తే మునిజనమనః పంకజవనమ్
అయే కోయం బాలః కువలయదళశ్యామలతనుః
జగజ్జ్యోతిర్జ్యోతిః కథమిదమహో తత్పరిణతమ్ ॥ ౪౩ ॥

పునరాత్మగతం విమృశ్య

ప॥ ఆ ప్రారణాయ పురవైరిశరాసనస్య
బాణాత్మనా పరిణతః కిల లీలయా యః
ఆరోపణాయ పునరస్య స ఏవ శంకే
బాలాత్మనా పరిణతః పురుషః పురాణః ॥ ౪౪ ॥

రామం ప్రతి అయే రఘుకులమాణిక్య ఇత ఇతః ॥ రా॥ సలజ్జమధోముఖ
స్తిష్ఠతి ॥ జా॥ ఉపసృత్య-రామస్య చుబుకమున్నమయ్య- అయి కిము హాలజ్జా
స్థానం-

ప॥ రమః బంధువిలోచనయత్త్వయా

స్వమహిమ్నాన్నమనై రథరీకృతః
నకిమసావథరీకరుతేనర
స్త్రిదశకోటికిరీటమణీనవి॥ ౮౫॥

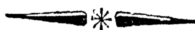
రా॥ అంజలింబధ్వా-అలమనేనదుర్వినయపంకమలినీకృతమాత్మానం తావద్భవచ్చరణారవిందనఖకిరణతరంగిణీజలేనక్షాళయామి-

ప॥ చండమేవశిశిరేతరత్విష
స్సౌమ్యమేవహిమసారరోచిషః
చండసౌమ్యమితికౌతుకావహం
నామితావకమహంమహస్మహః॥ ౮౬॥

ఇతిపాదయోః ప్రణమతి॥ జా॥ ఉత్థాప్య- అయినిసర్గకల్యాణనిధే శిరస్త్రిరపిత్వయిపునరుక్తిరేవ-తథాపినమామి శాస్త్రహే-

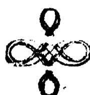
ప॥ యశశ్శిపూరందూరంతనుసుతనునేత్రోత్పలవనీ
తమస్తోమందాద్రిచంద్రాతపతవనమాసాద్రి శరదామ్
ఇయంచాస్తాంయుష్మచ్ఛరశమితలంకేశ్వరశిర
శ్శ్రితోత్సంగానందత్సురనరభుజంగాత్రిజగతీ॥ ౮౭॥

తదనుజానీహిమాంనిజాశ్రమగమనాయేతినిష్క్రాంతః॥ రా॥ కథంనయనపథమతిక్రాంతఎవభగవాన్ - వత్సలక్ష్మణఏహి జామదగ్న్యవిరహఖిన్నమాత్మానం బంధుజనవిలోకనేన వినోదయావ ఇతినిష్క్రాన్తాస్సర్వే॥

ఇతి ప్రసన్నరాఘవాఖ్యనాటకే - సవ్యాఖ్యానే-
చతుర్థోఽంకః-

శ్రీరస్తు-

ప్రసన్నరాఘవ వ్యాఖ్యా నాటకే - సచ్ఛాయే -

పంచమాంక ప్రారంభః -

తతః ప్రవిశతో గంగాయమునే ॥గంగా॥ సఖి కాళింది కథం దుమణా

ణాయసె ॥యమునా॥ భఅవది భాఈరహి అంత్థి కాలణం॥ఛా॥ భగవతి భాగీరథి

అస్తి కారణం॥గంగా॥కీదృశం తత్॥య॥ఏక్కం దావ- అంత్థి మెభాదుఓ సుంగీ

వో త్తి॥ఛా॥అస్తి మే భ్రాతా సుగ్రీవ ఇతి॥గం॥సకౌతుకమాత్మగతం-అయే కథమ

ముం కపికులోత్పన్నమపి సుగ్రీవం భ్రాతేత్యపదిశతి-విమృశ్య-ఉపపన్నమి

దం-అయమనయోః ఏక ఏవ హి పితా భగవాంత్సవితా- ప్రకా- కిం తస్య ॥య॥

సో అజ్జ మో వాలిణామ జెట్ఠో ఏణబలింఠేణ దుంఠవలీము హేణ పరిహూదో క

ఇవా హా పరివారో ఎంకదుంగ మెంతసరణో చింఠది॥ఛా॥సోయం వాలినామ

ధేయేన బలిష్ఠేన దుష్టవలీముఖేన పరిభూతః కతిపయపరివారః ఏకదుర్గమాత్ర

శరణస్తిష్ఠతి॥గ॥నన్వేతావపి భ్రాతరౌ- తత్కథమనయోరీదృశం వైరాయి

తం-అథ వాక్సముహాకౌతుకం - ఎకాముహాభిలాషో హి వైరితరో మూలమి

తి ఖ్యాతమిదం-తదలమనేన ద్వితీయమపి తావత్కథయ కారణం ॥ య॥ కం

సిఖి దిఅ జెట్ఠం గహిదత వాసావమ్మహూ జనేదాణి అదోంణితలు ణాజటాధరా

ఎం కాఅదం కాఇదం ధణీచదవఅణాఅ మపణయి అటంతిరి అదాహీణతీరేణవ

రిదుఉవంకదా॥ ఛా ॥ కస్మిన్నపిదివసే గృహీతతపస్యామన్మథవనం తావివ

ద్వౌకరుణౌ జటాధరౌ ఏకా చక్రవాకాయితస్తనీ చంద్రవదనా చమాం ప్రణ

మ్యోత్తీర్ణ్య దక్షిణతీరేణ చరితుముపక్రాంతౌ॥గం॥తతః-తతః॥య॥తదో తా ఎఖ

ణవి లఖిఅ మఉలీకిదకరకమలా పఅహుపరిసవిం ణవిణా-అజ్జ దివి విణఅరణదిణో

పుణ్ణోవి ణిఅఅడుబలంన దసణవసాఅ అకరెసుంతి॥ ఛా॥ తత స్తయా క్షణం వి లంబ్య ముకుళీకృతకరకమలయా మామిత్కృశం విజ్ఞాపితా - అయి దేవి దినకర నందిని పునరపి నిజకుటుంబకస్యాదర్శన ప్రసాదం కుర్వితి ॥ గం॥ తతః కథంనం భావయసీయమ నాగంగా యాః కర్ణే పవమివ ॥గం॥ అనంభావనీయమేత త్ -అవతరణ భ్రమితహృదయా భవతి॥ నూ॥ నూనమళీకమేవ కిమప్యనుభూతవతీ- విమృశ్య- అథవా కో జానాతి విధేస్సంవిధానవైదగ్ధ్యం॥ య॥ ధ అవదీఏ దావణం దింఠ కిపి॥ ఛా॥ భగవత్యా తావన్నదృష్టం కిమపి ॥గం॥ అనుపయుక్తమిదం - మయాపి బ్రహ్మలోకాదాగతాయాస్సరస్వత్యాః సమాలాప వ్యగ్రహృదయయా స్థితం- తదేహి తన్నగరవాసినః పౌరజనాద్వృత్తాంతమిమం నిరూపయావ ఇతి పరిక్రామతః॥

ఇతి మిశ్రవిష్కంభః

ప్రవిశ్య నరయూః- దేవ్యా నమో వాం॥ ఉభే॥ అవిరళమంగళాభవ॥గం॥ నరయూం హస్తేధృత్వా సఖి కథమిత్కృశేతా పెనిమాగ్నాసి॥ నరయూః॥ దేవి ప్రతీపమాభాషసే- అయం హి లజ్జాపంకెనిమజ్జంత్యాః- అధాణవలంబనః మే గాత్రి సంతాపః॥ గం॥ స్ఫుటం తావత్కథయ- కథము ధాణవలంబనస్తే॥ నరయూః॥ అధునాహి-

ప॥ బహుళగళితైస్సంతాపోష్ణైస్తటాంతవిసారిభిః
దశరథపురీపౌరస్త్రీణాం విలోచనవారిభిః
ఉపచయవతీంసంతాపోష్ణాం నిజాం దధతీ తనుం
ముహురహమయే మాతర్లజ్జావహామి జహామి చ॥౧॥

గం॥ సాతంకం- కింపునరాసామశ్రువృష్టేః కారణం॥ న॥ గంగాయాః కర్ణే పవమివ॥ గం॥ హా ఇందుమతీనందన హా కోదండపండిత హా అఖండల ప్రియసఖ హా అనేకమఖావభృధపవిత్రీకృతశరీర హా నిజతనయనిర్విశేషపరిపాలితసకలలోక హా రామచంద్రైకజీవిత॥ న॥ స్వ-అస్యైవ విలపితమేతత్॥ గం॥ హా మహారాజదశరథ ఇతి మూర్ఛతి ॥ య ॥ అంశుకాంచలేనవీజయతి-

భఆవదినమాసనిహి ౨ ణిఇమెహి ఎంవగుణెహినోఅణిం జోనోరాఅ॥ ఛా॥ భగవతిసమాశ్వసి౨నన్వభిరేవగుణైశ్శోచనీయస్సరాజా॥గం॥సమాశ్వస్య- సరయూకథినకేవలంతవైవసర్వజనసాధారణఃఖల్వయంతాపః॥గం॥తదే నంరామచ్ఛత్రచ్ఛాయయాపనోదయామః॥స॥నిశ్వస్యభగవతికథమహో పితసలిలసేకపవపరిశోషమెతికమలకెదారః॥గం॥ స్ఫుటంతావతృ-థయ॥ స॥ అధరస్ఫురణంనాటయతి॥గం॥ అలమలంకథందావానలపరిశోషితా యాంతరుశాఖాయాంకరారమారోపయితుమిచ్ఛసి- విమృశ్య-అథవా తావతృ-థయకింవృత్తాంతం॥స॥స్వ-

ప॥ నజ్ఞాతుంనాప్యవజ్ఞాతుం
నెషితుంనపరీక్షితుమ్
సుజనేన్వజనేజాతం
విపత్స్వాపంనమిహాహతె॥ ౨॥

ప్ర॥ రామభద్రమభిషేక్తుంకృతమనోరథందశరథమేత్య ప్రథమంతా వదేవముక్తవతీకైకేయీ-

శ॥ ఇదమేవనరేంద్రాణాం
స్వర్గద్వారమనర్గళమ్
యదాత్మనఃప్రతిజ్ఞాచ
ప్రజాదపరిపాల్యతె॥ ౩॥

గం॥స్వ-అనైవతావదకల్యాణస్యాచితోదురాశయయా-ప్ర- చర మంకిం॥స॥ఇదం॥

ప॥ త్వయాదెయంయన్మేద్వయమభిహితందేహితదిదం
వనంకౌసల్యేయోవిశతుయువరాజోస్తుభరతః
ఇతీదంకైకేయీవచనమధిగమ్యాకులమతిం
నృపంనత్వారాజ్ఞఃప్రముదితముఖశ్రీర్వనమగాత్॥ ౪॥

గం॥ హోరఘుకులకుటుంబకసిహాతమసి ॥య॥ ణహాఎం రఘుహాణుకుడుంబ

అం- అవిఉణమిఅమహేసివణదేవదాఓపరిహరిఅరామచందముహచందసీఅ
వాలోఅవిహీణలోఅణవిసోఅణింజిఅం అలంభువణంథలం ॥ఛా॥ నఖల్వేకం
రఘుకుటుంబకమపిపునఃపృగమహిషీవనదేవతాః పరిహృత్యరామచం
ద్రముఖచంద్రశీతళాలోక విహీనలోచన విశోచనీయంసకలమపిభువనస్థ
లం॥స॥ఏవమేతత్॥

ప॥ ప్రోషితవతిశీతకరే
బంధుతయానఖలుకైరవాణ్యేవ
మ్లాయంతికింతుసహసా
భువనాన్యపితమసిమజ్జంతి॥ ౫॥

గం॥ హాదశరథసకలగుణభాజనం భూత్వాకథమనేనభాగధేయేనవంచి
తోసి॥య॥ సాధ్యసూయం-కహంఉణసోరాఆతుమ్హేహింపసంసీఅది- జేణతాఁరి
సోవికణఓతణవిఅముంకో॥ ఛా॥కథంపునస్సరాజాయుష్మాభిఃప్రశస్యతే
యేనతాదృశోపితనయస్తృణమివముక్తః॥ స॥శాంతంపాపం-

ప॥ నరేంద్రఃకైకేయీవచనపరిపాటీనిగదితః
క్షణంమోహక్రోధప్రసరధరయోరంతరగతః
గతంచోరత్రస్తోమణిమివకరస్థంకృపణకః
తృణానీవప్రాణాన్పునరయమముంచద్దశరథః॥౬

గం॥కీదృశీపునఃరఘునారామచంద్రసీతాలక్ష్మణయోర్వృత్తిః॥స॥యా
దృశీసిద్ధచంద్రమసిచంద్రికాప్రసాదయోః॥గం॥న్వ- రామేణసహప్రస్థి
తావిత్యుక్తంభవతి॥ప్ర॥సఖికించిద్దుర్జీవితాస్మి- తావదనేనత్వద్వచనామృ
తేనక్షణమపిరామచంద్రవిరహదుఃఖంవిస్మృతమనయాసామేజానకీ॥ స॥
ఏవమేతత్ -అయిజానకి-అంబాఃపరిచరంతీమేవానరాన్ప్రతిచిన్నయ - ఇ
త్యేవంరామచంద్రేణక్త్వామూర్ఛితాజానకీ- యథాబంధుజనోపనీతశీత
ళసలిలశీకరైస్సిచ్యమానాపినప్రబుద్ధా॥య॥తాకీణఉణపబుద్ధా॥ ఛా॥త
స్మాత్కథంపునఃప్రబుద్ధా॥ స॥వనంవసజపత్రాతీసమాగచ్ఛన్హైవమాయితి

రామవచనామృతైర్నైవ॥ ౯ ॥ అపినామరామలక్ఖణాణం వియోవిన మాలా

వోనవుంతో॥ ఛా॥ అపినామరామలక్ష్మణయోరవియోపినమాలావసంవృత్తాః

న॥ అథకిం-ఉక్తంహి రామేణ-త్వమిహకాననవిమాలితలోచనో గమయబాం

ధవవత్సలవత్సరాన్- అపిచమామివశిలనమున్నతంశుభతరంభరతంపరిపా

లయ-ఉక్తంచలక్ష్మణేన.

ప॥ త్వయానమంమేచతాప్వరి
యామాపవయుగాన్యపి
చతుర్దశనమాస్త్వంతు
వినామన్వంతరాణిమే॥ ౭॥

అపిచ-

ప॥ త్వత్సంగమసుఖాద్రన్య
మమకల్పాస్సమానపాః
భవద్విరహఖిన్నస్య
కల్పకల్పాస్సమాఅపి॥ ౮॥

గం॥ అపికౌసల్యయాకిమపిశిక్షితోరామభద్రః॥ న॥ అథకిం॥ సాహివ

త్సరామభద్రజానకీమిత్యర్ధోక్తే - బాష్పరుద్ధకంఠీదముక్తవతీ - అథ

హలక్ష్మణేనమిమాశిక్షితరిరోధవాన్ జానకీనమిక్షణస్య - తదితదేవత్వామ-

భ్యర్థయే-

ప॥ ఇహాదుగ్గముకైవత్సే
లక్ష్మణేదక్షిణోభవ
అపిరాజోవ్యపభోగేభ్యః
యస్యత్వంహృదయప్రియః॥ ౯॥

ఉక్తంరామేణ॥ అయిమాతర్నిజజీవితేచదక్షిణోభవితవ్యమిత్యపిశిక్షణో

యమేవ॥ గం॥ నూనంతతఃప్రభృతినహజసౌందర్యమేవాభరణంరామభ

ద్రస్య॥ న॥ అన్యదప్యేకం- సకలమాభరణజాతంవిముంచన్నిదమభ్యర్థితా

తోఁహా కౌసల్యయా రామభద్రః-

ప॥ హస్తావలంబనార్థాయ
జానకీమంగళశ్రియః
ఇదంవిముంచమావత్స
రామరత్నాంగుళీయకమ్॥౧౦॥

పునస్సఖేదం- అన్యచ్చ తేకథయామి ధీరానమాకణ్ణాయ ॥సం॥ కథమేతావదాకణ్ణిదవతీమపిమామధీరామాశంకసె॥స॥

ప॥ నికామంరామస్య ప్రముదితముఖాంభోరుహరుచేః
జటావల్లీంమల్లీముకుళసదృశైర్బాష్పపృషతైః
నిషించన్సౌమిత్రిఃకథమపితేనైఖలుయథా
తథాజాతంమాతఃకరుణమయమేతజ్జగదపి॥౧౧॥

య॥ తదో౨॥ ఛా॥తతః౨ ॥స॥ తతస్సప్రణయమిదముక్త్వాబంధుజనేన రామభద్రః-

ప॥ బాలావిదేహతనయాతరళాంఘవంతా
దిగ్దక్షిణాచరజనీచరచక్రజుష్టా
తద్వత్సవత్సలతయేదముదాహరామో
మారామగచ్ఛనయదక్షిణదక్షిణాశామ్॥౧౨॥

తతస్తామేవదిశంప్రతి-

ప॥ పురజననయనార్పితందధానః
కువలయదామజగామరామభద్రః
సురమురజగభీరధీరనాద
ద్విగుణగుణధ్వనిచాపదత్తహస్తః॥౧౩॥

ర్లు॥ కోడుణసురమురఅణందాణిఓసరో॥ ఛా॥ కఃపునస్సురమురజశబ్దానామవసరః॥స॥సఖినజానాసి-గంభీరంధ్వనద్భిఃసురమురజైఃమసిగంభీరం ధ్వనితం॥య॥అవిణామజాణఈబధుజణోణికివిసింఖిదా॥ ఛా॥అపినామజానకీ

బంధుజనేనకిమపిశిక్షితా॥నర॥అయి ప్రతీపమేతత్-

ప॥ సురుచిరవనహాసోత్కంఠయానం ప్రయాంతం
ప్రియతమమనుయాంత్యాతత్క్షణంసీతయైవ
చరణకమలగుంజన్మంజుమంజీరశబ్దైః
స్ఫుటతరముపదిష్టాబంధవస్సాధువృత్తమ్॥౧౪॥

ఏతావత్తుజాతం

ప॥ పురఃకాంతంయాంతంవిపినమనుయాంత్యాస్సరభసం
తదాతేసీతాయాఃకిసలయనిభావీక్ష్యచరణౌ
ముహుశ్శ్లిష్టౌస్తప్తౌకిమపిచముహుర్బంధునయనై
స్సముస్సృష్టాముక్తామధురరుచయోబాష్పకణికాః॥౧౫॥

గం॥ హర్షవిషాదయోర్విలసితమేతత్ -పునస్సకౌతుకం- నూనంతదాసుఖభోగస్సమిత్రాచయ్యపినాపేక్షితంవత్సలక్ష్మణేన॥న॥ సమీహితమేవ-

ప॥ జ్యేష్ఠానువృత్తిప్రవణస్యతస్య
విముంచతస్తాంనగరీమయోధ్యామ్
భోగస్సమగ్రోపిహిరామఆసీ
దభూత్సుమిత్రాజనకాత్మజైవ॥౧౬॥

యం॥ బుంజఇఎదలంఖణంసులంఖణంన॥ఛా॥యుజ్యతఏతల్లక్ష్మణస్య సులక్షణస్య॥గం॥సఖిఅపితావదిదంభరతస్యానుమతంకైకేయీవచనం॥న॥ మాతులగృహేదాగతస్య భరతస్యకైకేయ్యాశ్చ నమూలాపపవస్ఫుటమిషాత్తరం॥యు॥కేరిసోణసో॥ఛా॥కీదృశఃపునస్సః॥న॥

ప॥ మాతస్తాతఃక్వయాతస్సురపతిభవనంహాకుతఃపుత్రిశోకా
తో(సౌపుత్రిశ్చతుర్ణాంత్వమవరజతయాయస్యజాతఃకిమస్య
పాత్రిప్రాసాకానసాంతంకిముతిన్నృపగిరాకింతథాసౌబభాషే
మద్వాగ్బంధఃఫలంతేకిమిహతవధరాధీశతాహాహతోస్మి॥౧౭॥

గం॥ కఃపునరఘునాతత్రరాజ్యధరః॥సరయూః॥

ప॥ కమలాలంకృతౌరత్న

మండితౌజనవందితౌ॥ ౧౭॥

ఉభౌరాజ్యధరౌ॥గం॥తత్కింభరతశత్రుఘ్నౌ॥సర॥శాంతంపాపం॥గం॥ తత్పునఃకౌ॥స॥రామచరణప్రతిరూపకౌ ॥ గం ॥ వత్సభరతమాతురస్యాల యశఃపంకంప్రక్షాళిత వానసినిజశీలసలిలేన॥య॥తదో॥భా॥తతః॥స॥తతః పరంతుతద్వృత్తాంత నిరూపణాయనిజక మలవన వాసీకలహంసోమయా ప్రహితః-ప్రవిశ్యహంసః-ఆర్యాఏవమే ప్రణిపాతః॥సర్వాః॥అయికోమ లకంఠమంగళమందిరంభవ ॥ గం ॥ కథయతావన్నైవత్సా నామాదితః ప్రభృతిపథికచరితాని॥హం॥

ప॥ విఘ్నానివానుసరతావినివార్యపౌరా

అగ్రేస్వయంనయతివైషజగామరామః

ఏనంవిభూతిరివసానుజగామసీతా

తాంలక్ష్మణస్తుసుఖలాభఇవాన్వగచ్ఛత్ ॥౧౮॥

తతఃపథికజనేనప్రణయమధురముక్తోవత్సవగః

ప॥ పంథాన్సమస్సికతిలోమృదుశాడ్వలాభా

వేతాతపస్విసినరిదియంశిశిరానదూరె

అగ్రేచకాస్తినగసీచకుముద్వతీయం

శాదంబరూజితకరంభితహంససాదా॥ ౧౯॥

అపిచ॥

ప॥తరురయమితశ్శీతచ్ఛాయప్రస్రవన్మధుశీకరః

సరిదియమితస్స్వచ్ఛస్వల్పప్రవాహమనోహరా

ఇదమిదమితస్నిగ్ధామోదంముహుర్మధురస్వన

స్మధుకరవధూముగ్ధాభోగంవనంసరసీరుహామ్॥ ౨౦॥

గం॥ అహోఅధ్వశ్రమశమనానిపథికజనవచనాని॥య॥తదో॥తత స్తతస్తతఃప్రియతమానుపదంగచ్ఛంతీజానకీ॥

ప॥ భీతం విలోక్య హరిణం కరుణార్ద్రచిత్తా
తత్పృష్ఠనిర్జైసపిదధదసురం శుకేన
కేదారసీమ్ని సదయం కలమప్రరోహ
మాదాయ సాధు విదధే శ్రవణావతంసమ్॥ ౨౧॥

గం॥ ఏవమనుకంపనీయా వత్సలా మే వత్సా॥ హం॥ అన్యదపి॥

ప॥ తటభువి సరసీనాం సైకతే నిమ్నగానాం
పరిసరముపసర్తుం ప్రేయసీ చక్రవాకీమ్
క్షణమపి విసనిమథ్నాంలోలమాలోకయంతీ
పథిజనకతనూజా ప్రాపహాసాంతనూజా॥ ౨౨॥

గం॥ అపి తావదధ్వనీతిశీతలాని మే వత్సానాం శీలాని॥ హం॥ కీదృశీ పునరధ్వనీతిః॥ స॥

ప॥ యావత్స్నాత్ప్మంతపతితపనస్తావదేవ ప్రియాణాం
విశ్రామస్తు ప్రసరతి రవేరంశుజాలే కరాళే
యాతో ద్ర్యోగః పునరపి రవే లబాంబమానే విమానే
యావన్నామ్రాలతికముళినీ తావదావాసబంధః॥ ౨౩॥

హం॥ అనవస్థితమేతన్నిత్యపథికానాం॥ గం॥ సాతంకం- కథం కఠోరాతపస్పర్శమపి న జానంతి జానకీలలితాంగాని॥ హం॥ అలం కాతరతయా॥

ప॥ అపితపతి పతంగే చండచండైర్మయూఖైః
పథిజనకతనూజా నైవ సంతాపమాప
అపరిచితనిమేషాలోకమాలోకయంతీ
కువలయదళదామశ్యామమంగం ప్రియస్య॥ ౨౪॥

గం॥ సహాసం -సఖిసరయూ- ప్రియతమస్నేహశీతలయా సీతయా న కేవలమాత్మా వయమపి జీవితాస్స్మః॥ సర॥ పాలితాశ్చ॥ హం॥ అన్యచ్చ॥

ప॥ అప్యుచ్చండైస్తపనకిరణైస్తాపితాయాం పృథివ్యా
మప్యన్యేషాం కఠినవపుషాం దుర్గమే మార్గసీమ్ని

స్నేహార్ద్రైః ప్రగుణితధృతి శ్చేతసా శీతళీతాః
మేనే సీతా ప్రియతమపదై రంకితా న్యాభిభాగాః ॥ ౨౫॥

య॥ అథ తాదదిణ అరకహాణి అక్కుటు బెలిణ ంకలుణోసినవుంతో॥ ఛా॥ అయి
తాత దినకరకథం నిజకుటుంబె పినివర్ణరుణోసినంవృత్తః॥ స॥ అయి దేవి వసుం
ధరె నిజతనూజాయా మపి నిదర్శయాసినంవృత్తా॥ గం॥ అలమనయోరుపాలం
భేనసహా స్నేహానుగుణప్రవృత్తయోః మహాభూతవృత్తయః॥ శా॥ హం॥
ప॥ కాతె రాఘవప్రిణయమధురం కించిదాచంచలేన
శ్రాంతశ్రాంతా జనకతనయా వల్గలస్యాంచలేన
చక్రే పీతశ్రమజలకణస్నిగ్ధముగ్ధాననశ్రీ
శ్రాంతశ్శ్రాంతస్స పునరనయా లోచనస్యాంచలేన ॥ ౨౬॥
గం॥ అహో బాలాకమనీయతా వినయస్య॥ స॥ తతః ౨॥ హం॥
ప॥ ప్రత్యాసన్నే భవతి నిలయే నం ప్రయాతా పురస్తా
త్తూర్ణం క్షీ ప్రైః కతిపయ పదైశ్శ్వపమాదాయ హస్తాత్
శ్రాంతం కాంతం నవకిసలయైస్స్వైః ముజం వీజయంతీ
జాతా సీతా సముచితవిధి ప్రక్రియా వైజయంతీ ॥ ౨౭॥
ఇదం చకిమపి నరనమావెదయామి తె-
ప॥ జనకతనయా హస్తన్యస్తైః ముహుర్నవపల్లవై
శ్శిశిరమధురస్తత్తాల్పంయన్న మెతిన మీరణః
ప్రశమమమునా ఖేదోద్భూతం జగామ కపోలయో
స్సలిలమనయోశ్శోకోద్భూతం శశామ స నేత్రయోః ॥ ౨౮॥
అపిచ-
ప॥ కృతస్థానస్థానె విహితవరివస్యాపరికర
స్సుమిత్రాపుత్రేణ శ్రమశమనశీతో రఘుపతిః
అసావె తేనాపిక్షణవిరహబాష్పాంచితదృశా
కృతాలోకశ్శ్వేక్రే గళితసకలాయాసశిశిరః ॥ ౨౯॥
గం॥ కిముచ్యతె సముచిత ప్రణయపేశలతా రఘుకులీనానాం - కియతావ

నరహోన్నంపరివర్తేనచరఘురాష్ట్రమతిక్రాంతం వత్సే॥ హం॥ కథమజానతీ
రఘూణామాధిపత్యే వర్తసే॥

ప॥ ఏతే హి స్వైరసావనమ్రనిఖిలక్ష్మాపాలమౌళిజ్వల
న్మాణిక్యస్ఫురదంశుదూనలపదప్రేంఖన్నఖజ్యోతిషః
దూరోన్ముక్తచతుస్సముద్రలహరీనిష్ఠ్యూతముక్తిస్థల
న్ముక్తాపఙ్క్తివినిర్మితైకవలయం భూమండలం భుంజతే॥౩౦౪॥

ఉత్తరకోసలాస్త్రిచతురైరహోభిరతిక్రాంతాః॥స॥తతః౨॥హం॥
అథ త్రిపురదమనమౌళిమాలతీం మందాకినీమచిరేణ కళిందగిరి కపోలమద
ధారాం కాళిందీమప్యతిక్రాంతాః॥గం॥ జనాంతికం సఖి కాళిందీతదిదం య
స్మమనివేదితవత్యసి॥సీ॥ తతః౨॥హం॥తతశ్చ బకశతదళితవింధ్యగిరికరికుంభ
స్థలగళితముక్తాఫలప్రకరకోరకితలతావనపరిచ్ఛదాం నర్మదామతీత్య చప
లకణాంచల పరిమిళితమదకరికపోలచలితగోవాచరనమాగమ ముదితమ
ధుకరవధూమధురస్వనసరసతీరం గోదావరీ పరిసరం ప్రయాతాః॥య॥
హంజి ఇతం ధహాలకేనరబహిణంతణేణమంతాసుంపణహో ణామరంఖసీ
పరింభమది॥భా॥హా ధిక్ ౨॥తత్ర హాలంకేశ్వరభగినీ త్వేనమత్తాశూర్పణ
ఖా నామ రాక్షసీ పరిభ్రమతి॥హం॥అతిమత్తేతివక్తవ్యం - అధునా హాసా-
సౌమిత్రినిస్త్రింశధారాదళితనిజనాసారుధిరశీధుమాస్వాదితవతీ॥ య॥స
హాషం-అణురూవం ఖు తావ సీలం స॥భా॥అనురూపమేతత్తస్యాశ్శీలస్య॥
గం॥నూనమయమనర్థాంకురః కోఽపి॥ప్ర॥ తదాకర్ణ్య చకితం ప్రతిపన్నం
జనస్థాననివాసినా నిశాచరచక్రేణ॥హం॥ కరకలితకరాళకరవాలకార్ముక
కేణ రామభద్రసమ్ముఖముచ్ఛలితం॥గం॥స్వ-తతః౨॥ హం ॥ తతశ్చ-విజ్ఞ
ప్తస్సౌమిత్రిణా రామభద్రః-ఆర్యాయం మే-

ప॥ సక్తం చ రేంద్రభగినీసుకుమారనాసా
నిర్ముక్తరక్తవిలిప్తనితైకభాగః
ఉత్తరాంతతేకతి రాక్షసకుంజరాణాం॥౩౧౪॥

హానాయకదశామస్పృశామస్పృశాంకృపాణః॥

ఉక్తంచరామభద్రేణ-వత్స ప్రకృతిభీరుఃఖల్వబలాజనః తేనహాజానకీనాథ గర్భాగారంపర్ణశాలామేవ సముత్పాతకరవాలః పాలయితుర్భవాన్-అయమహమచిరాదిత్యర్థోక్త ఏవనిశాచరచక్రసమ్ముఖం చలితః॥

ప॥ అథాహూతస్తాదృక్సమరజయసంరంభరభస
ప్రసర్పద్గంభీరధ్వనిగరిమగర్జద్దశదిశమ్
ముహూర్తాత్సౌమిత్రిః॥ ౩౨॥

స॥ సహర్షం - తత్కిం రామభద్రేణ॥ హం॥ సహి ॥ స॥ భగవతి భాగీరథి పరిత్రాయస్వ మాం - నూనంనిశాచరచక్రేణ తే విపత్స్యతి॥ హం॥ విపినచరస్తంచరచమూవధక్రీడాకిం బిస్మకులితరుపారామధనుషా॥ గం॥ సాయం ప్రథమక్షణసందర్శితకర్కరాతపాపియూయ్యామవృష్టిః॥ య॥ తదో॥ భా॥ తతస్తతః॥ హం॥ తతశ్చ-ముదితమునిశతోదితసాధువాదశ్రవణవినోదనకానిచిదమూనినయంతిస్మ-

ప॥ అథావిరాసీత్కురువిందలోచనః
వనాంతరేవిద్రుమశృంగశోభితః
విభక్తముక్తామయచిత్రమండనః
మనోపహారీహరిణోహిరణ్మయః॥ ౩౩॥

గం॥ తతస్తతః॥ హం॥ తతశ్చ.

ప॥ భ్రూవల్లివిజితమనోజచారుచాపః
చాపశ్రీవిజితయువతీమనోహరభ్రూః
సీతాయాస్తమనుససారలోచనాంతః
కాంతశ్చస్ఫురదసితోత్పలాభిరామః॥ ౩౪॥

గం॥ తతః॥ హం॥

ప॥ త్రాసాతురేణహరిణేనసహైవతేన
దూరంప్రియాతిహృదయేజనకాత్మజాయాః
సౌమిత్రిరాశ్రమపదాత్సహసాముకాకేణ
ద్రాఘిష్ఠగాఘచవివేశచరోఽభియుక్తః॥ ౩౫॥

గం॥ స్వగ- తదిదమనర్ఘ నాటకస్యపూర్వరంగసంవిధానమివపరిభావయామి॥ ప్ర॥ తత-॥ హం॥ తతశ్చ॥

ప॥ ఇతో బాణం రామః క్షితిపతిహరిణో యుక్తకరుణః
సచాపస్సౌమిత్రిస్స్వజనమనుయాతి ద్రుతమితః
ఇతస్సీతాభిక్షాముపనయతి భిక్షోః కరతలె
నభస్సీమ్ని ప్రేంఖద్యుగపదహమాలోకయమిదమ్॥ ౩౬॥

సూ॥ ఔత్సుక్యం నాటయతి॥ తత-॥ హం॥ సః-పునరహం.

ప॥ కనకహరిణగాత్రె బాణపాతావలోకాత్
సదయహృదయవృత్తిః ద్రాక్స్వరాదీనచక్షుః
కథయితుమితివృత్తం రామచంద్రస్యవృత్తం
సరయుతవతటాంతం తూర్ణమేవావతీర్ణః॥ ౩౭॥

తదనుజానీతమాం దివ్యనలిలావతరణాయశ్రాంతోస్మి॥ గం॥

ప॥ చిరమారమరమణీయె
శుచిసయసిస్మెరనీరజె సరసి
పురతరుణీచరణరణ
న్మణినూపురమధురకూజితోత్సుకతుకః॥ ౩౮॥

హం॥ ప్రణమ్యనిష్క్రాంతః॥ సీ॥ భాగీరథి అనెన నూపురోద్దేశేనకథితవృత్తాంతెన తెనకిమప్యేకంవిస్మృతమపిస్మృతంమయా॥ గం॥ కీదృశంతత్॥ సరయూః॥ యత్కిలవనప్రస్థాననమయె కరకలితనూపురద్వయాపాంసులాశిరోమణిస్స్వాదరమిదముక్తవతీ జానకీ మరుంధతీ॥

ప॥ అధిచరణమమూచనూరునేత్రె
మృదురణితె మణినూపురె విధేహి
అహరపివిరహాంసయం ముహిమ్నా
హరిణదృశస్సహవల్లభైర్లభంతె॥ ౩౯॥

తథాకృతవతీజానకీ- గంగా ఉజ్జీవితాస్మి - సత్యం వా కిన్నీమె ప్రియసఖ్య సీతాగృహమేధినీ తదాగచ్ఛతి వృత్తాంతజానమిదం రఘుకులవత్సలాయసాగ

రాయ నివేదయామ ఇతి పరిక్రామంతి॥ గ॥ సవిస్మయం - అహో ప్రవాహజవాతిశయాదచిరాదేవ దూరమాయాతాస్మః - యదయమేవ గోదావరీసహచరః శిమహ్యాలపస్నాలోక్యతే కల్లోలినీవల్లభః - తదాకర్ణయామస్తావదేవ్యాలాతమాలతిరోహితాః - తతః ప్రవిశతో గోదావరీసాగరౌ॥ సాగరః॥ తతః ౨॥ సర॥ కథమిహాపి తద్వృత్తాంతశేషస్తూయతే॥ య॥ అవిజ్ఞాతమతఅంతథవింనది - జకిలవాసేణఅణవగద॥ భా॥ అపి నామ తదేవ భవిష్యతి - యత్కిలహం సేనానవగతం॥ గో॥

వ॥ రామోస్మిత్రైకబాణప్రణిహతహృదయః శ్రాంచ సాంగః శరంగ
స్సద్యోమారీచనామా జనిరజనిచరస్సాంద్రరక్తాక్తవక్షాః
భిక్షుస్సోపి తూణాద్భాణస్మశిఖచితచలతుర్యాండలశ్రేణిరోచి
ర్వీచీఖేలత్కపోలస్ఫురితదశశిరాః కుంభకర్ణాగ్రజో భూత్॥

గం॥ హంత హతాస్మః - విమృశ్య - అథవా నూపురద్వయమస్తి - సాగర స్ససంభ్రమం - అపి తావదస్పృష్టామేవ ధూర్జటిశాచరేణ॥ గో॥ తథా హి॥

వ॥ రజనిచరకరాగ్రస్పర్శసంపాతవిఘ్నం
రచయితుమనసూయాకల్పితాదంగరాగాత్
బహుళమనలపుంజం పింజరజ్యోతిరుద్య
త్తుహవలయదళశీతం సంవృణోతిస్మ సీతామ్॥ ౮౧॥

సా॥ సహర్షం - తతః ౨॥ గో॥ తతశ్చ వరుణమంత్రచింతనావాహూతనూతనవలాహకశకలనిచోళితపాణిరస్పృశన్నేవ॥

వ॥ హా రామ హా రమణ హా జగదేకవీర
హా నాథ హా రఘుపతే కిము పేక్షసే మామ్
ఇత్థం విదేహతనయాం ముహురాలపంతీ
మాదాయ రాక్షసపతిర్నభసా జగామ॥ ౮౨॥

సా॥ సవిషాదం - అయి భాగీరథి అస్మద్భాగధేయాదరుంధతీవాచోపి మృషా భవిష్యంతి॥ గం॥ సహి ౨॥ సా॥ సవిషాదం॥ తతః ౨॥ గోదా॥ తతస్తుంగతరంగిరిశిఖరవాసినా పతగరాజేన జటాయుషా పంథానమవరుధ్య సాటోపముదము

క్రోదశాననః॥

ప॥ ఆః పాపిన్పశ్యతో మేరఘుతిలకవధూంచోరవృత్త్యాపహృతుకాం
సీతాంశీతాంశురేఖామివగిరిశశిరస్యాయినీముద్యతోఽసి
ఏవఛ్ఛిత్వాశిరాంసిప్రచురనఖముఖైర్దిక్షుప్తచూడామణీని
త్వామద్యాహంగరుత్మానురగమివసుధారక్షిణంసంహరామి ॥

గం॥ ఏవమాశీరప్రభావః॥ సా॥ సహర్షం॥ తతః-౧॥ గో॥

ప॥ నఖై స్తద్దీర్ఘైరథరావణస్య
విదారితాంనిసుశ్రితరక్తసిక్తైః
రథస్యహేమాభరణాబభంజే
సజానకీలాభమనోరథశ్చ॥౪౩॥

సా॥ తతః-౧ ॥ గో॥ తతశ్చ-నిశితనఖనిస్త్రింశనిపాతభైరవేణమరణసంరంభే జృంభమాణేరావణస్తైకహస్తస్థితాయాస్సీతాయాస్సంభ్రమాకులాయాః॥

ప॥ తస్యాః తుణంనఖలునూపురఏకఏవ
క్రందన్నపాతకరుణంచరణాత్పృథివ్యామ్॥౪౪॥

గం॥ హాధిక్-అధునాఅపనీతాశాన్తః॥ గో॥

ప॥ అస్మిన్నతిష్ఠనిహతోసిఖలేతిజల్పన్
దూరాజ్జటాయురపిఖడ్గహతఃపపాత॥౪౪౫॥

సా॥ హావత్సేజానకినూనమధునానీతాసినిశాచరేణేతిమూర్ఛతి॥ గం॥ సత్వరముపసృత్య- పీచీపటాంచలేనవీజయంతీ అయిదేవసమాశ్వసిహి-౧॥ సాగ॥ సమాశ్వస్యకథమిహాగంగాపి- కాళిందీసరయ్వావ॥ సా॥ తన్నాం నవాణ ఏవధారయత - ఏవమ్భూతోఽస్మిశోకసోత్రసా॥ గం॥ అలంకాంత రతయా॥

ప॥ నూసందురంతపర్యంతా
సంపదోపిదురాత్మనామ్
భవంతిచసుఖోదర్కా
విపదోపిమహాత్మనామ్॥౪౫౫॥

సాగ॥ గోదావరి రామభద్రస్య కీదృశో వృత్తాంతః ॥ గో॥ రామభద్రస్తు॥

ప॥ హాతన్వి హాశశిముఖీతి మృగాంగనానా

మప్యంతరం వికలయన్ కరుణైర్విలాపైః

సౌమిత్రిధారితతనుర్గమనైష లగ్న

రాశామగస్త్యచరితాం కథమప్యయాసీత్ ॥౮౬౪॥

స॥ సఖి గోదావరి అపి జానాసి తస్య నూపురస్య వృత్తాంతం॥ గో॥ శ్రుతం మయా వనదేవతాముఖాత్ - తమాదాయ కిల కపిః కోఽపి ఋశ్యమూకాభిముఖం గత ఇతి॥ నేపథ్యే॥ సఖి కాళిందివర్ధసె॥ యము॥ కాఉణసూఆణసలాఅసంలంఖదాణిమహాణవాణిఅలం తఅరసెణ సిచది॥ ఛా॥ తథా పునస్సూచీశలాకాశల్యకృతాని మమ నఖాని అలక్తకరసేన సించతి - ప్రవిశ్య తుంగభద్రా - విలోక్య - కథమిహ కాంతాజనపరివారస్సాగరః - ఉపసృత్య - జయతు దేవః॥ సా॥ తుంగభద్రే కథయ తావత్ కథయ కాళిందీవర్ధనం॥ తుంగ॥ భ్రాతుస్సుగ్రీవస్య కపిరాజ్యలాభేన॥ య॥ దాణిం చ ఉాదవచదణరసేణ తహా సహి అవంటంమి॥ ఛా॥ ఇదానీం చండాతపచందనరసేన ప్రహాశ్వేయుగావతేఇ ॥ సా॥ కథం వాలిపాలితా రాజ్యలక్ష్మీస్సుగ్రీవమనుసంగతా॥ తుంగ॥ కథమద్యాపి వాలికథా - జానకీచరణగళితరణన్మణినూపురప్రదానవిశ్వాసితేన రామభద్రేణ ప్రణతమాత్మానం సుగ్రీవం చ సముపనయతా తథాకిమపి వ్యవసితం హనూమతా - యథా॥

ప॥ సహేలం హత్వేమం హరిణమివ హైమం రఘుపతిః

కపీనాం సామ్రాజ్యే ప్రణతమభిషించన్ రవిసుతమ్

అపిధ్వంసాత్సఖ్యుర్నృపతిమభిచక్రే ప్లవభుజా

మపి ప్రీతం చక్రే నిజకులగరిష్ఠం దినకరమ్ ॥౮౭౪॥

సాగ॥ తతః కిం ప్రత్యుపకృతం సుగ్రీవేణ॥ తుంగ॥ తతః తేనాపి॥

ప॥ పరిమ్లానాం మాలామివ లలితసౌరభ్యరహితాం

మయిస్థానేస్థానేవి దినుతవధూటీంనరమణేః
ఇతిస్వైనైవోక్తాఃకుముదనలనీలాంగదముఖాః
హనూమత్సంయుక్తా దిశిదిశినియుక్తాఃకపిభటాః॥౪౮॥

సా॥ ఇదానీముజ్జీవితాస్మి॥ గోదా॥ కింభవానేవ-నన్వఖిలపవాయముజ్జీవితాలోకః॥ సా॥ ఏవమేతత్-సకలజనకుముదానందకరోహి రామచంద్రః-ఇహైవతావత్పశ్య॥

ప॥ నైద్రీయసీహానరయూస్తపనోద్భవేయం
భాగీరథీయముదయన్సగరాన్మమాపి
ఇత్యన్వయాద్రఘుకలెయదిపక్షపాతః
తద్వత్సలాశిమితివామపిచిత్తవృత్తిః॥౪౯॥

ఊర్ధ్వమవలోక్యసవిస్మయం

ప॥ విలాసైర్దణాంభోళైర్దళితగరుతస్సర్వగిరయ
స్సచైకోమైనాకఃపయసిమమమగ్నోనివసతి
అయంకోయం శైలస్స్ఫురదమితగవ్యూత్యతిమహిమా
హిమాద్రిర్విణాంభ్యోవాలఘుతరగతిలణాంఘయతిమామ్ ॥౫౦॥

తదాగచ్ఛతనిరూపయామస్తావత్సోయమితి నిష్క్రాంతాస్సర్వే॥

ఇతిపంచమోంకః.

శ్రీరస్తు.

ప్రసన్నరాఘవాఖ్య నాటకే - సవ్యాఖ్యాయే-

షష్ఠాంకప్రారంభః.

తతః ప్రవిశతో రామలక్ష్మణౌ ॥రామః॥

సౌమిత్రే ననుసేవ్యతాంతరుతలంచండాంశురుజ్జృంభతే॥ల॥

చండాంశోర్నిశి కాకథా రఘుపతే చంద్రోయమున్మీలతి॥రా॥ వత్సైతద్విది
తంకథం ను భవతా॥ల॥ సప్రత్యభిజ్ఞం-ధత్తే కురంగం యతః॥ రా॥సానుస్మర
ణం-సకరుణంచ॥క్వాసి ప్రియసి హా కురంగనయనే చంద్రాననే జానకి - పున
ర్విలోక్య-హాంత అలీక-సంతాపేన ప్రతారితోస్మి- నన్వయమసౌ గగనతలా
ధిరోహిరోహిణీహృదయచందనశ్చంద్రః - చంద్రమభిలక్ష్య-

ప॥ అమృతకరకరాస్తే బాంధవాః కైరవాణాం
సకలభువనచేష్టాజాగరూకా జయంతి
నకథయసి కథం తత్కుత్ర సా ప్రేయసీ మే॥విమృశ్య॥
త్వమపి మృగసహాయః కించ నక్తంచరోసి॥౧॥

ల॥స్వగతం- అయే కథమభిషంగతరంగితరశయత్యార్యస్య మానసం-తదన్య
తో నయామి ॥ప్ర॥ ఆర్య అయమితో విలోక్యతాం చపలచంచూపుటాచాంత
శీతకరకిరణనికరశ్చకోరః॥రా॥ విలోక్య-

ప॥ తన్వీ విదేహతనయావదనం నివేద్య
భ్రాంతశ్చకోర కురుమాం చరితార్థవృత్తిమ్
పీతా యదీయ కమనీయ కపోలకాంతిః
కాంతా న సైన భవతా శశినం విహాయ ॥౨॥

ల॥ ఇయమితో విలోక్యతాం-శరత్ప్రకాశనిశాకరకిరణకరంభితతరంగా
౹రంగిణీ ॥రా ॥ విలోక్య-

ప॥ కల్లోలిని త్వమివ సా చకురంగనేత్రా

నూనంకమప్యనుదినంకృశమానమేతి
ఏతావదస్తిభవతీవానినగశీలా
సీతాపునర్వహతికామపితాపముద్రామ్ ॥3॥

ల॥ ఇతో విలోక్యతాం - అభ్రోన్నిద్రనీలనీరజవనకుట్మలోదరనిలీనోయ
మళినాథః ॥రా॥ విలోక్య.

ప॥ ఉన్మీలన్నయనాంతకాంతిలహరీనిష్పీతరూపః కేవలా
దామోదాదపధారణీయవపుషః కాంతానఖైనక్షణమ్
యత్రాలోకోత్పలయోః స్థితేనభవతాకించిత్సముద్గుంజితం
భ్రాంతిస్తత్ప్రదనత్రతత్ర్యథయమేకాంతంప్రియాయాముఖమ్ ॥౪॥

ల॥ స్వగతం - అపి తావదిమంనవిలోకయేదార్యః ॥ రా ॥ అయమేక
షవిహంగః -

ప॥ రాయంబహిఃకలితకుంకుమరేణురాగం
అంతస్తుసంభృతదయంహృదయందధానః
పారేతరంగిణిముహుఃకరుణంరుదంతీమాలోక
తేనహచక్రింనతుసన్నిధత్తే ॥౫॥

నిరూప్యమాన మయంనిహచరీవిరహవిదారితహృదయఃఇవరాకశ్చక్ర
వాకః - నిశ్వస్య - అయమేకఏవసమదుఃఖతయాసమానశీలోమే - అథవాన
తో మమాన్యసమానశీలతా -

ప॥ అయముదయతిచంద్రే విప్రయోగంప్రియాయా
శ్రయతితపతిభానా సంగమంగీకరోతి
మమతుజనకపుత్రీవిప్రయుక్తస్యజాతం
శతమధికమపీదంచంద్రసూర్యోదయానామ్ ॥౬॥

ల॥ ఆర్యైతోయమాలోక్యతాం - ముకుళితకమలినీపరిసరానుసారికల
హంసకః ॥రా॥ విలోక్య - సకరుణం -

ప॥ నిజసఖశిఖాశేఖోల్లిఖస్ఫురత్కమలస్తనీం
విరతమధుపశ్రేణీగీతాంచలత్కలహంసకః

అకరుణశశిప్రేంఖత్పాదప్రహారవిమూర్ఛితాం
అహహ నళినీం క్లాంతక్లాంతో ముహుర్ముహురీక్షతే ॥ ౬ ॥

విమృశ్య - పునస్సవిషాదం - పరమేవంవిధానామపి సహచరీజనానుకంపాకోమలం చేతః - నతు నిసర్గకఠినస్య రామస్య ॥ ల ॥ స్వ - కథమద్యాపి ఆర్యచేతసి జానకీమయమింద్రజాలమున్మీలతి ॥ నేపథ్యే ॥ సఖే రత్నశేఖర చిరాద్దృశ్యసే ॥ ల ॥ ఆకర్ణ్య - కిమేతత్ ॥ పునర్నేపథ్యే ॥ వయస్య చంపకాపీడ ఏవమేతత్ - మయా హియంతమనేహస మఖిలమాయానిధానాయావిదామగ్రేసరస్య మయనామదానవస్య పుత్రీం నిజసహోదరీమనువర్తితుం లంకాయాం కృతాలయాచ్చిత్రరూపనామ్నో దానవాత్సకలామింద్రజాలకలామధీయానేన స్థితం ॥ ల ॥ నూనమయం కయోరపి విద్యాధరయోస్సంవాదః ॥ నేప ॥ సఖే రత్నశేఖర కిమాత్థ తర్హి కారయ మే నిజకలాదర్శనమితి ॥ నేప ॥ వయస్య చంపకాపీడ-

ప ॥ అసురసురభుజంగవానరాణా
మపి నరకిన్నరసిద్ధచారణానామ్
కథయ జనవిలోకనైకచిత్రం
స్ఫుటమిహ కస్య విజృంభతాం చరిత్రమ్ ॥ ౭ ॥

అథ వా కిమన్యేన లంకామనుగతమేవ కిమపి నూతనం నరగరమణీయం చరిత్రముపదర్శయామి తే ॥ ల ॥ ఆర్య ఇతోపి దీయతాం సనిర్వేదమయాతాం వసీతం ప్రేక్షణీయం ప్రేక్షణకం ॥ రామః ॥ అనాకర్ణితకేన-

ప ॥ దేవి త్వదీయమణినూపురజృంభమాణ
కోలాహలోత్తరళహంసకులాకులాసు
వైదేహి లక్ష్మణపదాంబుజలాంఛితాసు
గోదావరీపుళినభూమిషు దేహి దృష్టిమ్ ॥ ౮ ॥

లక్ష్మ ॥ ఆర్య కుత్ర పునరిహ గోదావరీ వైదేహీ చ ॥ రా ॥ కథం ప్రతారితోస్మి మతిభ్రమేణ - అథవా కృతార్థీకృతోస్మి - అనేన హి మే-

ప ॥ గోదావరీతీరతపోవనేషు

సౌమిత్రిసీతాపరిపూర్ణపార్శ్వః
ముదానిమేషానివయాన్యనైషం
దినానితాన్యేవపురఃకృతాని ||౧౦||

పునస్సప్రత్యాశం- అపిచ-

ప|| తాన్యేవనీరజదృశోవచనామృతాని
భూయోపికర్ణచుళకైరహమాపిబామి
యైమానమద్యయదసావికసత్ప్రమోదా
గోదావరీసలిలవీచివిచేష్టితాని ||౧౧|| నేప||

ప|| తుహసుహఅఉంఖివంతీ
తరంగసిదచామరం రహుముఅంక
ధవళకమలాదపంత
ధరేదిగోఆవరీసహంఙ్ఘేణ ||

ఛా|| తవసుభగోత్క్షిపంతీ
తరంగసితచామరం రఘుమృగాంక
ధవళకమలాతపత్రం
ధరతిగోదావరీస్వహస్తేన ||౧౨||

రా|| నేహావలం- అయోనపవాయం ప్రియస్సీతమాలాపః|| తథాహి-

ప|| పరిమితకమనీయకోమలోవాగ్విలాసః
సరసమధురకాకుస్వీకృతాకాపిరేఖా
ధ్వనిరపిచవింపంచమస్యానువాదీ
శ్రుతిరపకలకంఠీకంఠసంవాదభూమిః ||౧౩||

విలోక్య- ప్రియసీపునః కుత్ర తత్ కథమయమదృష్టచంద్రరేఖిశ్వం చాత్రితపః- తతః ప్రవిశతినిరూపయిష్యమాణాజానకీ|| రా|| సావేగం-ప్రియే కథమితఇతఃపాప్తాసి-ఇతిపరిరబ్ధుమిచ్ఛతి|| ల|| ఆర్యకిమిదమింద్రజాలమపి భవంతంవ్యాకులయతి|| రా|| నివర్త్య- అయేకఏషసన్నివేశవిశేషః -

తథాహి॥

శ॥ ఏకేనాలంబ్య తేనాశిథిలభుజలతాశోభినాశోకశాఖా
హస్తేనాన్యేన చాయం దినతుహినకరక్లాన్తకాంతిః కపోలః
పవనస్త్రస్తానితంబె లుఠతికచభరస్త్యక్తకాంచీనితంబె
నెత్రోత్సంగచబాష్పస్తబకనవకణైః పక్ష్మలా పక్ష్మలెఖా ॥ ౧౪॥

పునర్విభావ్యనూనమియమశోకశాఖాం సఖీమివాలంఖ్య నిద్రాముప
గతా॥ నన్వస్యాః॥

ప॥ ఆమీలన్నవనీలనీరజతులామాలంబతె లోచనం
శైథిల్యం నవమాలికానహచరైరంగైరః స్వీకృతమ్

పునర్విమృశ్యనూనమనయా హృదయప్రమోదాయసన్వెన్నిషికో౽పిదృ
ష్టః- యదస్యాః॥

ప॥ ఆలాపాదధరస్ఫురత్కలయతి ప్రేంఖత్ప్రవాళోపమా
మానందప్రభవాశ్చబాష్పకణికాముక్తాశ్రియం బిభ్రతి॥౧౫॥

సీ॥ ఉన్మీల్యలోచనె - హాద్ధిక్కహాఅంణారిసౌజీఅల్లోఽ- గోఆణక ఈహిసా
సీలుంపళగామలోకహిరామోలకాణఅరీఅకహికహిఅరా మెంక జీవిదా
సీదా ॥ భా॥ గోదావరీనదీకుత్ర కుత్ర చ నీలోత్పలశ్యామలోరామః । లం
కానగరీచ కుత్ర కుత్ర ఖలు రామైకజీవితా సీతా॥ ఇతి మూర్ఛితా పతతి॥ రా॥
వసుధాం ప్రతి॥

ప॥ యాం గర్భే త్రిజగద్బలారత్నభూతాం దధానా
లబ్ధానస్వధాజగతి భవతీ రత్నగర్భాభిధానా
తామృత్సంగే తవ విలుఠితాం వీక్షమాణాపి సీతాం
దాత్రీ జీర్ణాసీర్ణకథమథవా దెవి సర్వంసహాసి॥౧౬॥

తదత్యర్థమేతావదెనామస్యా విబోధనాయ - విమృశ్య- అథవా కిమ
త్యర్థనయా-

ప॥ నిజామపి సుతాం సీతాం

నెయముద్బోధయిష్యతి
నిజేష్యపత్యేకరుణా
కఠినప్రకృతేః కుతః ॥౧౭॥

తదిమం తావదభ్యర్థయే - అశోకశాఖినం ప్రతి॥
ప॥ స్నిగ్ధాశోకద్రుమనిజసఖీంతూర్ణముద్బోధయైనాం
సిక్త్వాసిక్త్వాశీతలయకరస్రంసినాశీకరేణ
ఏతస్యాః కింనయనకమలస్యందిభిస్సాంద్రసాద్రైః
ర్బాష్పోత్సేకైరనుదినమపిత్వంనసిక్తాలవాలః॥౧౮॥

సవిషాదం-కథమనాకర్ణితకేన ప్రత్యాఖ్యాతమనేన-అహో అకృతజ్ఞతాపలాశినః-విచింత్య కథం ప్రకృతిప్రియంవదాయాః ప్రియాయా మే సఖీజనోపి నకశ్చిదిహ॥ ప్రవిశ్య త్రిజటా॥ సఖిజానకి సమాశ్వసిహి ॥ సీతా సమాశ్వస్య కథం ప్రియసఖీ మహాంతిజటా ॥ భా ॥ కథం ప్రియసఖీ మమ త్రిజటా॥ త్రిజటా॥ సఖి అనయా తె అకాండమధురయా ముఖరేఖయా తర్కయామి - యత్తే అలహృదయజ్ఞమంకిమపిదృష్టవతీ భవతీతి॥ సీ॥ హా ఖా ఎంవ ఎదం ఎహి దాణిసివిణ అమిగో ఆవరీఎ సహం ధసహి దేణతరం గసీఅరచామరేణధవళకమలాదపంతేణ పరిచరింసమాణో అం యఉంతో దింభో ॥ భా ॥ సఖి ఏవమేతత్ - మయాహి దానీం స్వప్నే గోదావర్యాః స్వహస్తగృహీతేనతరంగశీకరచామరేణధవళకమలాతపత్రేణ పరిచర్యమాణః ఆర్యపుత్రః దృష్టః॥ త్రి॥ సహర్షం-సఖివర్ధసే-సుస్వప్నః ఖల్వయం॥ సీతా॥ నిశ్వస్య-హా ఖా తసిఎం వణిహాద చిత్తా ఎమహ సివిణయం మికెరిసో పిసా సో ॥ భా॥ సఖితస్మిన్నేవ నిహితచింతాయా మమ స్వప్నేకీదృశో విశ్వాసః॥ త్రి॥ కథయ కథంచింతాస్వప్న ఇతి సంభావయసి ॥ సీ॥ అహా ఇ॥ భా ॥ అథకిం॥ త్రి॥ సహా ॥ అచుంబితం ఖల్విదం ॥ సీ॥ కిఉణఅచుంబిదం॥ భా॥ కింపునరచుంబితం ॥ త్రి ॥ యన్నసం

భావ్యతే ॥సీ॥ జణవాఉ సధాపిఅది తలిహంశ్శాఅద్ధిఎంధళ్లో అంఘుజేవేదిఅజ ణఅసుదాఅంపెంఖతీఐరామముహ చ దత్తాకిఅఘుణేజేఐదేణఉవేంఖిదమ్హి అంయఉంతేణ॥ ఛా॥ యత్తలునసంభావ్యతే- తమపిసఖిఅన్త్రత్రిలోకే- జీవతీచజనకసుతా-అపశ్యంత్యపిరామముఖచంద్రం - తస్మాత్కిమము- నాజీవితేనోపేక్షితాస్మి ఆర్యపుత్రేణ॥ రా॥ ప్రియేకథంచిత్తస్థాపి మెచిత్తవృ త్తిమజానతీవతథాసి॥ సీతా॥ అహవా కిలిహారమఉడమ అశోకల కఅరోవ ఇంస - జాణామిఅంజలిఅణువలంభఉం తతోమహాఅంయఉంతో॥ ఛా॥ అథవాకిమితిహారమకుటమృగాంకే-కళంక మారోపయిష్యే - జానామ్య ద్యాప్యనుపలబ్ధవృత్తాంతో మమఆర్యపుత్రః॥ రా॥ ప్రియేఅధునానమంజ నఘాలోచయసి ॥సీ॥

ప॥ వాఆళేనవికహిదాణా
హణాహంసణూఉరవరేణ
అహవాఐహింఘువిముహో
తేణవిమూఅంతణపత్తే॥

ఛా॥ ప॥ వాచాళేనాపికధితానాహంనాథాయనూపురవరేణ। అథవావి ముఖేనవిమూకత్వంప్రాప్తమ్॥ నేప॥ అయేలంకావాసినస్సావధా నముపస్థీయంతాం॥

ప॥ ప్రాకారమున్నతమసీమబలోవిలంఘ్య
లంకామయంవిశతికోపికపిప్రవీరః॥

ఉభౌత్రాసంనాటయతః॥ పునర్నేప॥ అయేలంకావాసినఃఅలంత్రాసే న - నన్వేషయాతిపవితస్య యమస్యనామాత్స్యమ్ముఖంముఖరచాపధనఃకు మారః॥ సీ॥ నత్రాసం- హాలాకహాఎణఎ దేవదిఅసోఅవణ॥ ఛా॥ నఖికథం

పునరేతత్ వేపతేఅశోకవనం॥ త్రి॥ సవితర్కం॥

ప॥ తుహినకరమయూఖైర్దీప్తకందర్పదర్పః
తపనకులవధూటీంత్వామయంముక్తలజ్జః
సవినయమనునేతుంరామభద్రైకచిత్తాం
అపిసవిపినవీథీమేతిలంకాధినాథః॥

తతఃప్రవిశతిరావణః ॥సీ॥ సత్రాసం- పరాఙ్ముఖీతిష్ఠతి ॥ రావణః॥ అయిజానకి॥

ప॥ కందర్పజ్వరవేదనాపరిపతద్బాష్పప్రసృతిక్షాళిత
స్వర్గస్త్రీకుచకుంభకుంకుమరజస్త్యక్తాపరాధోజ్జ్వలమ్
ఏతత్త్వాంసురదంతిదంతశిఖరోల్లేఖాంకవిఖ్యాపిత
ప్రస్ఫూర్జచ్చతురంతవిశ్వవిజయంవక్షస్థలంయాచతే॥

సీ॥ అనాకర్ణితకేన - అవిణ్ణామపుణోవిరామచందముహాచందెణణోఅల్లో అణఙ్గుఅ శంసీఅళఇం సం॥ఛా॥ అపినామపునరపిరామచంద్రముఖచంద్రేణ నిజలోచనయుగళంశీతలయిష్యామి॥ త్రి॥సీతాం ప్రతిజనాంతికం- అయిజానకి-ఏవం ప్రలాపినంలంకేశ్వరంనాదాతావత్సంభావయ॥ రామః॥ అయి త్రిజటెసాధు ప్రలాపినమిత్యుక్తవత్యసి॥రావణః॥

ప॥ యత్సంతుష్టవతఃపురాపురభిదశ్ఛేదోత్సవచ్ఛేదినో
నక్రోధాదనమన్నవోద్గతశిరశ్శ్రేణౌనమంత్వామపి
ఏతత్తద్దశమంశిరోమమనమత్వత్పాదపాథోజయోః
అవ్యాజంమిథిలేంద్రపుత్రిభవతీంప్రేమాతురంయాచతే॥

సీ॥ సంస్కృతమాశ్రిత్య॥

ప॥ నిజేపాణౌకృత్వావకుళలతికాబాలముకుళం
యదాశ్వాంక్రే గుంజన్మధుపముపతంసంరఘుపతిః
అపీమామేకాంగావచనమిదమాకర్ణ్యానకథం
విశీర్ణాయుక్తంవాంచరితమిదమంతఃకుటిలయోః॥ ౨౦॥

రావణః॥ అయి జానకి - విలోకనమాత్రేణాపి సంభావయ మాం తావత్॥

ప॥ తదాత్వాకుపిలంకేశం

విలోకయతి జానకీ॥

రావణః॥ సహర్షం॥ కథంకథమపి నమయమిహా సీతత్ప్రార్థయే॥

సస్వయం-

ప॥ మందోదరీమపి విముంచతి రాజ్యమేతత్

అత్యన్నతంతవపదాబ్జతలే కరోతి

కిం జల్పితేన బహునా సుముఖి త్వదర్థే

సర్వాణి భిన్నత్యపి శిరాంసి పునర్దశాస్యః॥

సీ॥ యది ఖద్యోతభాసాపి సముల్లసతి పద్మినీ॥ రావణః॥ సక్రోధం- ఆః పాపే యావదేవ కిల తపనఖద్యోతయోః తావదేవాంతరం రామరావణయోః-కృపాణముత్పాట్య- తర్హి ఇయం హస్యసే॥ రామః-సకరుణం

ప॥ హా జానకి త్వమధునాసి కథం భవిత్రీ॥ సహాసం॥

ధిగ్వైతత్ తవసుదారుణ ఏష పాకః॥ సక్రోధం॥

ఆః పాప రాక్షసకులాధమ సంస్పృశోసి॥ ససంభ్రమం॥

హా వత్స లక్ష్మణ ధనుర్ధనురేవ కాలః॥

లి॥ అయమింద్రజాలతరళతయా॥ రావణః॥ అయముదీర్ణకరవాలకరాలభుజంగస్త్విదానీమేవ రావణభుజాశ్లేషభేషజమనుజానీహి॥ సీ॥

ప॥ విరమ విరమ రక్షః కిం ముధా జల్పితైస్తైః

స్పృశతి నహి మదీయం కంఠసీమానమన్యః

రఘుపతిభుజదండాదుత్పలశ్యామకాంతే

ర్దశముఖ భవదీయాన్నిష్కృపాచ్చంద్రహాసాత్॥

చంద్రహాసం ప్రతి॥

ప॥ చంద్రహాస హర మేతనుతాపం

రామచంద్ర విరహానలజాతమ్.

త్వం హి కాంతిజితమౌక్తికచూర్ణం

ధారయా వహసిశీతలమంభః॥

రావణః॥ కిమితః పరం కాలక్షేపేణ-తదహమస్యాః కంఠరుధిరేణ కాళికామర్చయామి॥ రామః॥ అహహ॥

ప॥ చాంద్రీం రేఖాం దశతి దశనైస్సైంహికేయః కఠోరై
స్సద్యాం వల్లీం దవహుతవహశ్ఛిందనం దందహీతి
కించోన్మత్తః కువలయమయీం మాలికాం మాలునీతే
మూలాదెవోద్ధరతి నళినీం మత్తహస్తీకరేణ॥

రావణః॥ ఖడ్గముత్కంపయన్-కః కోత్ర భోః-అర్ప్యతాం మేకరేకపాత్రం- యేనాస్యాః కంఠరుధిరం ప్రతీచ్ఛామీత్యశోకవిటపాంతరే కరం ప్రసారయతి॥ రామః॥

ప॥ రుధిరకరుణస్ఫీతం స్ఫీతం తమః పరిజృంభతే
జలధినలితే మగ్నం సర్వం యుగం పరివర్తతే
కువలయదళస్నిగ్ధం శ్లేషోత్సవైకపదే పదం
యదయమదయస్సీతాకంఠే గోతి కృపాణకః॥

రావ॥ విలోక్య సచమత్కారం- అయే కథమిదం కస్యచిచ్ఛిన్నం శిర పవనసమర్పితం మేకరతలే- సవితర్కం- కస్య పునరిదం స్యాత్-నిరూప్య-హంత హతోస్మి-నూనమిదమక్షకుమారస్య శిరః-హృది నిధాయ హా వత్సేతి మూర్ఛితః పతతి॥ త్రి॥ దేవ సమాశ్వసిహి॥ రావణః॥ సమాశ్వస్య కస్య పునరిదం వ్యవసితం॥ విచింత్య॥ నూనం తస్యైవ దుష్టకపేః తేన తావదగ్రేతమేవ నిపాతయామీతి నిష్క్రాంతః॥ రామః॥ సహర్షం॥ ఆయే విష మేవ ప్రియావత్తాముపగతం॥ ల॥ అహో సచమత్కారతా సంవిధానస్య శేషస్య॥ త్రి॥ సీతామాలింగ్య-సఖి పుణ్యైస్సజీవసి॥ సీ॥ అపుణ్ణేణంతి భణాహి ॥ ఛా॥ అపుణ్యేనేతి భణనీయం॥ త్రి॥ కిమితి॥ సీ॥ కహం ఉణ తఅం పుణ్ణం జేణ మే-జ రామచందవిరహ ని దాకణం వావణా చ దహణధారా అణుహోదమ్హి॥ ఛా॥ కథం పునస్తదపుణ్యం న భవతి మే - యేన రామచంద్రవిరహః సంతాపని

ర్వాపణాయైచంద్రహాసధారయావధీరితాస్మి॥ త్రి॥ సఖి మైవం॥ ప్రవదంతి హిజీవన్నాధద్రాణిపశ్యతీతిహి॥ సీ॥ కి ఇమిణా తాఉపణోహి మెదహాణపుజలి జహాసీదలేమిఇమాఇ అగా ఇ॥ ఛ్ఛా॥ కిమనేనతావదుపనయదహనపుంజం యథాశీతలయామిఇమాన్యంగాని॥ త్రి॥ శాంతంపాపం॥ కిమిదమపుణ్యము దాహరసి-నన్వదిరాదేవనిజాంగకానాం॥

ప॥ హిమకరకిరణకరంబిత
మరకతమయపీనపట్టకప్రతిమె
అవిరళమలయజనరసె
రామోరసితాపమపహరసి॥

సీ॥ కిఇమిణాఅనసా విదబణేణ-తాఉవణేహి మెఅగారఖడఅ- జేణఇ మతరుణివహాణివడిదదారు నిచఅపంజాలిఅమణోరహసాహేమి॥ ఛ్ఛా॥ కిమనేనాశంసావిడంబనేన- తస్మాదుపనయమెంగారఖండకం-యేనెమంత రునివహానిపతితదారునించయంప్రజ్వాల్యమనోరథంసాధయామి॥ త్రి॥ నిగమ్య-ప్రవిశ్యచ సఖిఅసులభానలోయంప్రదేశః॥ రామః॥ సాధుచతు రాత్రిజటా॥ సీ॥ అశోకమభిలక్ష్య- నంస్కృతేన॥

ప॥ తరుణకరుణంచేతశ్రీమన్నశోకవనస్పతే
దహనకణికామేకాంవామెపురఃప్రకటీకురు
ననువిరహిణాంసంతాపాయస్ఫుటీకురుతె
భవాన్నవకినలయశ్రేణీవ్యాజాత్కృశానుశిఖావళిమ్॥

సహర్షం-అహణాపఅడిదఏంవఇమిణాణఅసోహేణంధణఇగాల ఖడఅ॥ ఛ్ఛా॥ అధునాప్రకటితమెవానేననిజశాఖాహస్తేనఅంగారఖండకం॥ రామః-సవిషాదం॥

ప॥ అయెశోకోద్దైవెన

మమాయం శోకతాంగతః॥

ల॥ అలం కాతరతయా-నన్వసంభావనీయమేతత్-యతిర్యాలతరురం గారముద్గిరతీతి॥ రామః॥ కింనసంభావయేన్నామరామస్యవిధివైధురీ॥సీ॥ఉ పసృత్యహస్తేనాదాతుమిచ్ఛతి॥ రామః॥

ప॥ అనలనళినకోశే మాలకరస్యాః
స్ఫురదరుణోపలకుట్మలోపమస్య॥దృశ్య॥
చరితముచితమస్తి హాకుతస్తే
ననుభువనే విదితోసికృష్ణవర్త్మన్॥

సీ॥ హస్తేనపరామృశ్యసవిషాదం-అహహ మహాఅప్పుణ్ణపరిణామో_జే ణఅణలో విసీదలో జాదో-నిపుణంనిరూప్య-అయేణఖుఇదం అంగారఖండఅం-అవిఉణమాణింక॥ ఛా॥ అహహ మహాపుణ్యపరిణామః- యేనఅనలోపి శీతలోజాతః-అయేనఖల్వేతదంగారఖండకం - అపిపునర్మాణిక్యం॥ త్రి॥ కథంభాగ్యవతామగ్నిరపిరత్నం భవతీతి ప్రవాదస్సత్యఏవజాతః॥ సీ॥ అదా య-అఏఏసా సామిణో ముందిఆ॥ ఛా॥ అయే ఏషా స్వామినోముద్రికా-తాం ప్రతిసబాష్పంసంస్కృతేన॥

ప॥ యా శైశవాదధిమనోరమరామచంద్ర
హస్తాంగుళిప్రణయినీసుభగాసువృత్తా
అన్యైవసాజనకరాజసుతాకథన్ను
లంకాముపాగతవతీమణిముద్రికేత్వమ్॥

పునఃకరాం గుళికిసలయేనలాలయంతీ-అవిరదణంగుళీఅఅఅవిదావసన ల్లనలంఖణాణంరామచలణాణం॥ ఛా॥ అపిరత్నాంగుళీయక అపితావ త్కుశలం సలక్ష్మణయోఃరామచరణయోః- ప్రవిశ్యపటాక్షేపేణ హనూ మాన్-కుశలం దేవికుశలం॥సీ॥ అమిదముహకోసితుమం॥ఛా॥ అమృతముఖకో సిత్వం॥ హనూ॥

ప॥ తారాపతేరనుచరో రఘునందనస్య
దూతస్సతోస్మి మరుతః ప్రథితో హనూమాన్
త్వాం హంతుముద్యతవతో దశకంధరస్య
నస్త్రం కరే నిధృతమక్షశిరో మయైవ॥

రామః॥ అహో కథమిదం మద్భాగధేయస్య హనూమన్నామధేయస్య విలసితం॥ ల॥ అహో నచ మతాం రతానం విధానస్య॥ సీ॥ అయిభం దము హంకో ఉణ అం తారాపదీ॥ ఛా॥ అయిభద్రముఖ కః పునరయం తారాపతిః॥ హ॥

ప॥ యో వాలినశ్శౌర్యనిధేరమిత్ర
స్త్రైలోక్యబంధోస్తనయస్యపుత్రః
రామస్య పాదాబ్జతలానువర్తీ
సుగ్రీవనామా కపిచక్రవర్తీ॥

సీ॥ కేణ ఉణ అరవాణరాణం పరిసనహిం తణ్ణోంమిద॥ ఛా॥ కేన పునర్వానరాణామీదృశం సఖిత్వం ప్రాప్తం॥ హ॥ రామబాణేనైవ॥

ప॥ వాలినె విసృజతాథదురంతాం
నాకలోకలలనాకుచకేళిమ్
తారయానమమదీయతబాస్త్రైః
తారకేంద్రవదనే మణిమాళిః॥

సీ॥ కహే హే దావ అవిణామ మహా మందభాఇణీ ఏకిదేణ దుంఖలో కిపిదా ణిరహాణాహే॥ ఛా॥ కథయ తావదపినామ మమ మందభాగిన్యాః కృతే సదుర్బలః కిమపీదానీం రఘునాథః॥ హ॥ అయి దేవి కిమపీతి కిముచ్యతే- ఇదానీం హ॥

ప॥ బహుళపక్షశశీవ దినేదినే
రఘుపతిః కృశతాముపగచ్ఛతి॥

సీ॥ హంధీ॥ ఛా॥ హంత॥ హను॥ కువలయప్రతిమాద్యుతిరస్యతు

ప్రవిశ సత్యసుధావవశంవదా॥ సీ॥ దాణిం కిం ఉజ్జీవిదమ్హి ॥ఛా॥ ఇదానీం
కిముప్యుజ్జీవితాస్మి ॥హ॥ అయి దేవి ఆకర్ణయ తావత్ - యత్సందిష్టం దేవేన
దేవ్యాః॥

ప॥ హిమాంశుశ్చండాంశుః నవజలధరో దావదహనః
సరిద్వీచీవాతః కుపితఫణినిశ్వాసపవనః
నవావల్లీ భల్లీ కువలయవనం కుంతగహనం
మమ త్వద్విశ్లేషే సుముఖి విపరీతం జగదపి॥

అపిచ॥ ప॥ కస్యాఖ్యాయ వ్యతికరమిమం త్యక్తదుఃఖౌఘవేగం
కోజానీతే నిభృతముభయోరావయోస్స్నేహసారమ్
జానాత్యేకం శశధరముఖి ప్రేమతత్త్వం మనో మే
త్వామేవైతచ్చిరమనుగతం హా ప్రియే కింకరోమి॥

సీ॥ లజ్జాం నాటయతి॥ త్రి॥ సఖి త్వమపి రఘుపతేః కిమపి సందేశం ప్రత్య
భిజ్ఞానం చ సమర్పయ॥ సీ॥ ఇమో మే పడిసందేసో - బహుళగళితణాయణజళ
ణిజ్ఝళపయ్యాఉలా వి మహ దిఠ్ఠీ తుహ సుహఅవఅణసహాఅరలాఅణ్ణరసం
పిఆసేది॥ ఛా॥ ఏవమే ప్రతిసందేశః - బహుళగళన్నయనజలనిర్ఝరప
ర్యాకులాపి మమ దృష్టిః - తవ సుభగవదనసహచరలావణ్యరసం పిపాసతి -
చూడారత్నమాకృష్య హనూమతః కరే సమర్పయతి - అఇచూడారదణ॥

ప॥ పంఖాళేహిం ణిఅగరఅణాయరదింతిఫసిపసుళిదం - రహుపదిపద
ణఉమళణహూరఅణీం అరజోణ్హాణిం రఘుఉళకేళణ॥ఛా॥ ప్రమౌళియ నిజాంగం
రజనీచరదృష్టిస్పర్శపాంసులితం - రఘుపతిపదనిర్మలనఖరజనీకరజ్యో
త్స్నానిర్ఝరజలేన ॥హనూ॥ దేవి అనుజానీహి త్వరయతి మాం రామభ
ద్రచరణదర్శనోత్కంఠా ॥సీ॥ సబాష్పగద్గదం - అయి అతిరిణసిణింధపడిగ
దేసుమం మిప్పుణావికోమవా కహింసదిరహుణాహంసదుత్త ॥ఛా॥ అ

యిఅ కారణస్మి గ్గప్రతిగతే త్వయి పునరపి సోమముకథయిష్యతి రఘునాథస్య వృత్తాంతం॥ హనుమాన్॥ అయి దేవి దిష్ట్యా స్మారితోఽస్మి సన్విదం సందిష్టం దేవేన దేవ్యాః॥

ప॥ మాతా మృతా మృగనవపత్రవిశాలనేత్రే
విఖ్యాప్యతే పునరపి త్వయి మత్ప్రవృత్తిః
సౌమిత్రిణా ముఖరకగుణధ్వనిభిః శరై-
స్తైః కించ రాక్షసవధూరుదితైరధీరైః॥ నె॥

ప॥ హా తాత కథం చిదపి రాజకుమారమక్షం
రేవా సరాపశదకక్షత్ర పలాయితోఽసి
త్వాం హంతుమిచ్ఛతి దశాననశాసనేన
దర్పోద్ధతోద్ధృతధనుర్న సుమేఘనాదః

హనూ॥ దేవి కృతకార్యోఽస్మి తదలమతః పరమాత్మశ్లాఘనేన - తదిదం ప్రి
ణవ్యసె అస్పృశ్యసే చ। సీ॥ అఇ పవణ ణందణ అణ్ణాఅ సేణఇ మహుం తణే సాఅర
సాఅ రఅఅదింక మోహ॥ ఛా॥ అయి పవననందన అనాయాసేనైవ మందుష్టని
శాచరం సాగరం చాతిక్రమస్వ॥ హ॥ అయం మూర్ధ్నా గృహీతో దేవ్యాః ప్ర
సాద ఇతి నిష్క్రాంతః॥ సీ॥ సహి తిఅడె జఅరీభ విఅపెంభగావఇ మంతవుం
తం తం॥ ఛా॥ సఖి త్రిజటే ఖేచరీభూయ పశ్య తావదస్య వృత్తాంతం॥ త్రి॥ ఏ
వమస్త్వితి నిష్క్రాంతా॥ నేప॥

ప॥ బాణౌఘానేవ వీరః కిల బంధయతి రుషా మేఘనాదేన ముక్తాన్
సవేగహర్షం నాటయంతి॥ పునర్నే॥
బద్ధోఽయం రాక్షసేన జ్వలదనలశిఖాదీప్తపుచ్ఛః కృతశ్చ॥
సవేగవిషాదం నాటయంతి॥ పునర్నే॥ ప్రాయస్సర్వాలంకా నాముకశిఖర
భువో నిర్దహత్యేష లంకాం॥ సవేగహర్షవిషాదౌ నాటయంతి॥ పున
ర్నే॥ అశ్రాంతో యం ప్రమోదే పయసి శమయతి స్వాంగలగ్నం కృశానుం॥
సవేగహర్షం నాటయంతి॥ పునర్నే॥ అహో అద్భుతమద్భుతం॥

ప॥ వేలాద్రేరస్య హేలాక్రమణపరిణతత్తుంగమాక్రమ్య శృంగం
మౌళింపూర్వాచలస్య ద్యుమణిరివనభో లంఘయత్యంబురాశిమ్
వేగప్రోద్ధూతవాతప్రతిహతసలిలోన్ముక్తగంభీరగర్భ
వ్యక్తీభూతోరగేంద్రస్తుతిశతవిలసత్కీర్తికావారోహనూమాన్ ॥

సీ॥ నేపథ్యాభిముఖమవలోక్య॥ హళ్లాతిఅడెఅవఇణ్ణాసిమహీదలం-
తాపిఅవదాం ఏతుహాఅం గాఇం దావఆలింగామి॥ ఛా॥ సఖిత్రిజటే అవతీర్ణాని
మహీతలం తస్మాత్ప్రియం వదాయాస్తవ అంగాని తావదాలింగామి॥ ఇ
తినిష్క్రాంతా॥ రామః ప్రియేమమాపి ప్రతీక్షస్వ॥ ల॥ ఆర్యకిమిదం లంకావృ
త్తాంతానుకారిణి విద్యాధరప్రణీతే మహేంద్రజాలే పునఃపునః భ్రామ్య
సి॥ రామః॥ దిష్ట్యా త్వాభిర్నిజవిక్రమకథనపరాఙ్ముఖస్యాపి హనూమతశ్చరి
తరహస్యమాకలితం॥ నె॥ అయిరఘునాథ॥ అయమసౌ॥

ప॥ దర్పోద్ధతం దశముఖం తరసా నిపీడ్య
పీత్వా చిరం మధువనే స్వరసం మధూని
ద్రష్టుం స మేతి భవతః పదపద్మలీలాం
నీలాంగదప్రభృతిభిస్సహితో హనూమాన్ ॥

రామః॥ అప్యాకర్ణితం వత్స లక్ష్మణ తదాగచ్ఛ కృతకార్యం హనూమం
తం ప్రత్యుద్గచ్ఛామ ఇతినిష్క్రాంతాస్సర్వే॥... ... ...

షష్ఠోంకస్సమాప్తః

శ్రీ రస్తు -

—※—

ప్రసన్న రాఘవాఖ్య నాటకే - సచ్ఛాయే -

సప్తమాంక ప్రారంభః

తతః ప్రవిశతి పులస్త్యశిష్యః ॥ పరితో విలోక్య - అపరిచితత్వాన్నివేదితోఽస్మి - కతమం పునః పృచ్ఛామి తస్య భవనం - పునర్విలోక్య - కథమయం లంకేశ్వర మహామాత్య మహామంత్రిణః మాల్యవతః పరిచారకః కరాళకః ఇత ఏవాభివర్తతే - ఉచ్చైస్సఖే కరాళక - తతః ప్రవిశ్య కరాళకః - మునిం ప్రణమ్య సె ॥ మునిః॥ సమీహితం లభస్వ - కథయ తావద్విభీషణభవనం ॥ కరాళః॥ కిం తత్ర ॥ మునిః॥ ఆదిష్టోఽస్మి భగవతా పులస్త్యేన కమపి సందేశం విభీషణాయ నివేదయితుం - కరాళః - న తావదిదానీమిహ విభీషణః ॥ మునిః॥ కథమివ - క ఏకదా హి ప్రణామతో విభీషణస్య కరాత్ సకౌతుకం లిఖితాక్షరపత్రమేకం గృహీతం లంకేశ్వరేణ - సకౌతుకం వాచితం చ ॥

ప॥ ఉదర్కస్సిద్ధిమిచ్ఛ
సదా సద్భిః ఖలు దృశ్యతే
చతుర్థీచంద్రరేఖేవ
పరస్త్రీఫాలపట్టికా ॥

మునిః ॥ అహో విజ్ఞాపనాంతకీ ప్రభో విభీషణస్య ॥ తతః ॥క॥ తతః పరం సహాసముక్తం లంకేశ్వరేణ ॥ నూనం కేనాపి భీరుణా కల్పితమేతత్ - ఖ్యాతమేతద్ధి ॥

ప॥ పరస్త్రీకుచకుంభేషు
శుంభేమరిపుదంతినాం
నిపతంతి నధీరాణాం
దృష్టయశ్శస్త్రవృష్టయః ॥

ము॥ అహో నిజదిత్తవృత్తిభూమికానుసారిణీ వాక్ప్రవృత్తిర్లోకస్య॥

తతః॥ క॥ తతస్స ప్రణయకోపవిషాదముక్తో విభీషణేన నలంకేశ్వరః॥

ప॥ యస్యత్ర్యంబకహాళివెల్లదమలస్వర్లోకకల్లోలినీ
లీలాలంఘనలంపటేన యశసా దిగ్భిత్తయః క్షాళితాః
సోపి త్వం జనకాధిరాజతనయాబద్ధాభిలాషః కథం
జాతోసి విపులస్త్యనందన యశశ్శీతద్యుతేర్లాంఛనమ్॥

మునిః॥ తతః ॥ కరా॥ తతః॥

ప॥ కోపపాటలితలోలదృష్టినా
కించిదున్నమితఖడ్గముష్టినా
రావణేన నిజవంశభూషణ
స్తాడితో హృదిపదా విభీషణః॥

ము॥ విహస్య॥

ప॥ క్రోధాంధేన దశాస్యేన
నయవర్త్మవిభూషణః
విభీషణస్సన పరం
విభీషోపి పదాహతః॥

తతోఽథ యత్ర పునః అధునా విభీషణః॥ కరా॥ నూనం రామమేవాశ్రితః॥ మునిః॥ స్వగతం - అనుష్ఠితం తర్హి పూర్వమేవ పులస్త్యనందేశరహస్యం విభీషణేన॥ ప్ర॥ భవాన్ప్రసరధురా కింకర్తుం వ్యవసితః॥ కరా॥ ఆదిష్టోస్మి మాల్యవతా జానకీవిరహవిహ్వలస్య లంకేశ్వరస్య మనోవినోదనాయ కేనాపి చిత్రకారేణ విరచితం చిత్రమిదం తద్గోచరకరణాయమితి కస్యాపి హస్తే దర్శనీయమిదం చిత్రమితి॥ ము॥ సకౌతుకం - అయం మహామంత్రిణో మాల్యవతః ప్రత్యాసన్నశత్రౌ లంకేశ్వరే కీదృశో యముపచారః - నూనం ప్రస్తుతోచితమేవ కిమప్యేతద్భవిష్యతి॥ నేపథ్యే॥

ప॥ రేరే చందనమిందుమండలశిలాపట్టే సముద్ఘుష్యతాం
రేరే చామరముజ్జ్వలాశ్మశిఖరైస్సైవతం వినిర్మీయతామ్

రేరే బాలమృణాళతంతులతికాసూత్రేణ పాథోజినీ
పత్రైస్త్వైరుదబిందుభిర్మణిమయో హారస్త్వయా సూత్ర్యతామ్॥

మునిః-సోపహాసం-స్వగ॥ కష్టోయం శీతోపచారో లంకేశ్వరస్య ధర్మవ్యతీతి శంకే - కథం లంకేశ్వరస్య విరహానంతప్తస్య శీతోపచారార్థమాదిశ్యంతే నిశాచరాః॥ కరా॥ ఖేచరాశ్చ-అథ రాహ॥

ప॥ అంగం లింపతి చందనేన మృదుభిశ్శీతద్యుతిస్స్వైః కరైః
కించిచ్చంచలతాళవృంతకలనవ్యగ్రో వసంతానిలః
కించాయం నళినీదళైర్వితనుతే తల్పం పతిః పాథసాం
దైవైరిత్థమనంగతప్తహృదయో లంకేశ్వరస్సేవ్యతే॥

మునిః॥ స్వ॥ అహో వాగ్డంబరైకసారతా వాచాటానాం॥ కరా॥ నేపథ్యాభిముఖమవలోక్య - కథమయం ప్రహస్తో నామ రాజద్వారముపసర్పతి-తదస్య చిత్రపటముపనయామి-భవానపి సాధయత్వితి నిష్క్రాంతౌ॥

శుద్ధవిష్కంభః-

తతః ప్రవిశతి రావణః-చిత్రపటహస్తః ప్రహస్తశ్చ॥ రావ॥ స్వగ-

ప॥ రాజల్లలాటఫలకాకలనీయరూప
తాటంకీగుణప్రణయినీధృతకేశపక్షా
హా కిం కరోమి మమ సా హృదయం ప్రవిష్టా
నారాచయష్టిరివ పుష్పశిలీముఖస్య॥

విమృశ్య॥ అయే కథమిదానీం మలినవేషగతామపి జనస్థానగతామివ జానకీముఖచంద్రరూపం జానామి-విమృశ్య-అథవా॥

ప॥ ఆచాంతకాంతిరునిద్ర
మృణాయమానైరహిమత్విషః
ధూనరాజికలాభాం క్రీ
కింసబధ్నాతి లోచనమ్॥

ప్రహస్తశ్చిత్రపటం ప్రసార్య-విలోక్యతామితః వినోదనం చిత్రమిదం॥
రావ॥ కిమిహాలిఖితం॥ ప్రహస్తః॥ అయం తావత్తరళతిమితిమింగిలపుచ్ఛ

హూతిసపితజలకరికలభకోలాహలోజ్జాగరస్సాగరః॥ రావ॥ అయేకిమేతదత్ర
రేణ-తరంగమాలినమస్తుతమాలఖండసురధనుస్సహస్రైనుశారీకపిశయతి
గగనతలం॥ ప్రహ॥ ఇదంతత్సుగ్రీవపాలితంకపిబలం॥ రావ॥ విహస్య॥ అయే
వాలిపాలితమితివక్తవ్యం-భవతుకిమనేన- కాపునరిమానిసగాముఖరా- జ
టాఘరా॥ ప్రహ॥ ఇమౌతౌ రామలక్ష్మణౌ-యయోరగ్రజేననారాచలీలా
యితేనసుగ్రీవాధీనమధునాకపిబలం॥ రావ॥ అనాకర్ణితకేన-అయేకఏవని
మగాధనోత్థితతరంగమాలయాదూరమవక్షిప్తశ్శంకరశ్శిరశ్శిఖరాధిరోహ
కౌతుకీ-శీతకరఇవనితాంతకృశతనుస్తీరమధిశేతే॥ ప్రహస్తః॥ ఏవమశతల్ప
శాయీలంకాగమనకౌతుకీనిజకులగురుంసాగరంఉపచరతిరామః॥ రావణః॥
కథమయమిత్థమేవజానకీలాభకౌతుకీమామప్యుపచరిష్యతి॥ ప్రహస్తః॥ ఆ
యమితో విలోక్యతాం- కుపితరాఘవబాణముఖోన్ముక్తనారాచనికరపాతకా
తరతరళతిమిమకరపరివారఃహారావారః॥ రావ॥ అయికాపునరిమాకృతాం
జలీవానరభటైస్సాదరంజ్యేష్ఠతాపనపరిసరమానీయతే॥ ప్రహ॥ అయం
తావత్సాగరః-అయమపిదేవస్యతవానుజత్వ్యఘోక్తై - అథవాకిమస్య
బాంధవవిరోధినోనామగ్రహణేన॥ రావ॥ కథమయం విభీషణః-అస్మద్విరో
ధేనరామమాశ్రయతి-భవతు॥

ప॥ నిశాచరశిరోరత్న
పూజితాంఘ్రిసరోరుహః
భూరయాపిదశకంఠస్య
నైవదర్శనమేష్యతి॥

ప్ర॥ సర్వ-సత్యమేవైతత్॥ రావ॥ సకౌతుకం-కింపునరిదమక్షరపఙ్క్తిద్వ
యం॥ ప్రహస్తః॥ నూనంసముద్రవిభీషణౌప్రతిలక్ష్మణస్యవచనద్వయం॥
రావ॥ ఏకంతావద్వాచయ॥ ప్ర॥ వాచయతి -

ప॥ త్రాసంముంచసముద్రకోపదహనోరామస్యహాస్యత్యయం
బందీభూతసురేంద్రసుందరదృశాముక్తోర్గమందంపయః
కామంతేమకరీగణావిహరతామేతస్థ్వలంవేశ్వర

స్త్రీగండస్థలపత్త్రభంగమకరీవిధ్వంసినస్సాయకాః॥

రావ॥అన్యదపివాచయ॥ ప్రహస్తః॥ వాచయతి-అద్యైవాన్యవిభీషణన్యశరణాగతన్నస్యమూర్ధ్నానతేరాన్యణ్యాయదదాత్యయంరఘుపతిర్లఙ్కాధిరాజ్యశ్రియం॥

ప॥ఎతస్యైవభుజావిహప్రతిభువౌసుగ్రీవరాజ్యార్పణ

త్రైలోక్యప్రథమానసత్యచరితౌనివేదవయంసాక్షిణః॥

రా॥ అనాకర్ణితకేన-భవతుకింపునరిదంమధ్యేసముద్రమాలోక్యతే॥ ప్రహ॥సఏషరామయశఃప్రశస్తిరచనాప్రబంధస్సేతుబంధః॥ రావ॥ అహోచాతురీచిత్రకారస్య- యదయమలీకమపిసత్యమివదర్శితవాన్॥ప్రహ- స్వ॥ కథమద్యాప్యలీకసంభావనాదేవస్య- నేపథ్యేకలకలః॥రావ॥అయేకఏషకోలాహలః॥ప్రహ॥

ప॥ అసావయంరామచమూచరాణాం

దర్పోద్ధతానాంకపికుంజరాణామ్

నవోద్గతానామివనీరదానాం

కోలాహలఃకోపినముజ్జిహీతే॥

తదిహాశంకితవ్యంప్రతివిధాతవ్యంచ॥రావ॥అఃకిమిహాశంకితవ్యం-ప్రతివిధాతవ్యంవా॥అనేనహి॥

ప॥కోలాహలేనోల్లసతాంకపీనాం

మనోమదీయంముదమేవధత్తే

మందోదరీనూపురభూషణానాం

మహామణీనామివనిస్వనేన॥

ప్రవిశ్యమండోదరీ-జెడజెడ అంజడుంతో॥ఛాయా॥జయతుజయత్వార్యపుత్రః॥రావ॥అయిప్రియేఇతఇతః॥మం॥ఉపసృత్య-యథోచితముపవిశ్య-అహాఋష్యభీతిష్ఠతి॥ రావ॥ప॥భుగ్నాలకంస్మితపరాజితచంద్రిలోకందృగ్లీలయాకువలయంవశమాదధానం। ఏతన్ముఖందివిషదామపిదుర్నిరీక్ష్యంతన్వంగిమామివముధాకిముధఃకరోషి॥ ప్రహ॥దేవకపిసేనాకోలాహలంచింతయంతీవనాసముధరీకృతమఖిదేఖితకర్ణయామి॥రావ॥అఃకఏషచింతా

విషయః - అయే ప్రియే॥

ప॥ ఇయం లీలాలోలాంగదభుజలతా నీలచికురా
నముస్నీలత్తారాకముదహసితా చారునయనా।
ప్లవంగానాం సేనా యువతిరివ తారాపతిముఖీ
మమాగ్రే కందర్పం ప్రకటయతు మద్య ప్రభవతి॥

మందోదరీ॥ అం ణవికాల ణఅంధి- అంజహా - మఏదేవం సనఉణాణి రూవణం ధగిరిసిహరపడింఅఅనమరథం లిణిఅపరిఆరిఅపంథవిఅ-స్సావితం ధకాకాఎవిణిఅఘరవె రతవాసి ణకేసరిణి సో రఉవలాలఅత్తీప నమ రవ హూపత్తిమవఅ ణఆఅంణిలవఈ ॥భా॥ అన్యదపి కారణమస్తి అద్య హి మయా దేవస్య శయనసిరూపణార్థం గిరిశిఖర ప్రతిష్ఠితశబరభల్లీం నిజపరిచారికా ప్రస్థాపితా - సాపి తత్ర కస్యాఅపి నిజగృహపర్యంత వాసినం కేసరిణికిశోరం ఉపలాలయంత్యాః శబరవధ్వా ఇదం వచనమాకర్ణితవతీ॥ రావ॥ కింతత్ -

మందోదరీ॥

ప॥ మహేహి ణా అవఅణో
పరిహవమెం తేణ గంధణికేంపూధో
వసుహం ఇమం గిరిణీఅఉమ
ఇదనేరహంసణదణోపంతో॥

భా ॥ప॥ మా భవ నాగపతేః పరిభవ
మాత్రేణ గర్వనిర్వ్యూఢః।
వసుధామిమాం గిరి నికటమ్స
గేంద్రశరభస్య సందనః ప్రాప్తః ॥

శ్లేషమాశ్రిత్య పునశ్చాయా-

ప॥ మాభవ నాకపతేః పరిభవ

౧౦౮ ప్రసన్నరాఘవ వ్యాఖ్యానాటకే - సద్భావ్యా-

మాత్రేణగర్వనిర్వ్యూఢః

వసుధామిమాంగిరినికటమయీం

దశరథస్యనందనఃపాః ॥రాత్రి ప్తవ॥

కిమిహావిషాదస్థానం - అస్మాన్ప్రత్యుదాసీనమేతత్ ॥ ప్రహ॥ దేవఅన్యథా

ప్రతిపన్నమేవైతత్ ॥రావ॥ ఆఃకిమిదండశకం శపిశకునవిహారగోచరతా॥

నెప॥ప॥హేలాస్ఫాలితరామలక్ష్మణధనుర్జ్యావల్లరీఝల్లరీ

ఝంకారప్రసరప్రగూఢపులకప్రాగ్భారనీరంధ్రితాః

వ్యాకల్లత్కపికంఠకాండకదళీక్రీడత్కృపాణాంచల

స్ఫూర్జద్భుజలాయదోర్గబలైకచపలాశ్చంచంతిరాత్రించరాః॥

రా॥ అథనానిశాచరవిజయోత్తరగన్నమరః॥ పునర్నేప॥ఇయం॥

ప॥అగ్రేసరీరఘుపతేః పరిబద్ధహాళ

కింపాకపాటలముఖీరవిధీరసేనా

నిశ్శేషమాశిబతిరాక్షసవీరచక్రం

ప్రాతఃప్రభేదతపనస్యతమిస్రజాలం॥

రావ॥ ఆఃకథమంతర్గంథితంమరర్గలైః - కక్షోత్రభాః॥

ప॥ కృత్వావినిద్రమపనిద్రభుజార్పితశ్రీ

రుద్దామరామసమరాయనకుంభకర్ణః

ఆదిశ్యతాంనిజభుజార్జితవజ్రపాణి

ర్దైవ్యేపలక్ష్మణరణాయచమేఘనాదః॥

నె॥ దేవహ్రీగేవథపదాశయవిదామంత్రిణానమాల్యవతానంవిహిత

మేతత్ - అథనాహ -

ప॥ రామేణసాధరణమితిదుర్భరబాహుదర్పః

శంగ్రామభూమిమధితిష్ఠతికుంభకర్ణః

రక్షశ్శిఖండిహృదయోత్సవమేఘనాద

సౌమిత్రిణాసమమసావపిమేఘనాదః॥

పునర్నేపథ్యే

ప ॥యద్దంష్ట్రావజ్రసూత్రైస్సమితిపివరితాశైలకల్పాన్తకాంద్రాయ

సాన్ద్రాంబువర్షైర్దవదహనసమాశ్వాసితావానరేంద్రాః
వీరోత్సాహంభకణాన్నచనమరకలాకౌతుకీ మేఘనాదః
సంజాతౌ హాపతంగౌ దశరథసుతయోర్దారుణైర్బాణవర్షైః॥

మందోదరీరావణౌ మూర్ఛితౌ॥ ప్ర॥ దేవ సమాశ్వసిహి॥ రావణః॥ సమా-
శ్వస్య॥ దేవి సమాశ్వసిహి॥ మందోదరీ సమాశ్వస్య॥ పరిత్తాయదు అజ్జ
ఉత్తో-ఏసాహంణిమంగ్గా సోఅంధారె-తామంఇదో-ఉంధరదుఅంజఉత్తో॥
ఛా॥ పరిత్రాయతామార్యపుత్రః-ఏషాహంనిమగ్నాస్మిశోకాంధకారే॥
తస్మాదితఃఉద్ధరత్వార్యపుత్రః॥ రావణః॥ ప్రియే అలంకాతరతయా- నస్వ
యంచంద్రహాసచంద్రప్రభశోకాంధకారాదుద్ధరతిభవతీం-ఖడ్గముత్పాట్య
నన్వయంమే॥

ప॥ భిన్నప్రభిన్నసురకుంజరకుంభముక్త
ముక్తాఫలైర్విచలితైఃకలితాభిధానః
సంగ్రామకౌతుకితఖేచరలోచనానా-
మున్మీలయన్మదముదంచతిచంద్రహాసః॥

ఇతిపరిక్రామన్నిష్క్రాంతః॥ మం॥ అపికహంపిఅసమరసంరంభవిమ్హా
అంధిదఅణాఅలోఅణావిజ్జాహరమిహుణం కిం ఘంతఅంతలోపఙ్ఘ-తె
ణతంకొమికోవిసమరసంరంభోవంటఇంతితేణహఅంజఉత్తంసవ్విఅఅరంధీ-
ణఅవలదేవఆఓఅంబిడుంగచ్ఛంమిత్తి-నిష్క్రాంతా॥ ఛా॥ అతఏవతత్రాథం
సమరసంరంభవిస్మయస్తిమితనిజలోచనం విద్యాధరమిథునం కిమపి కిమపి
మంత్రయమాణంలోక్యతే- తేనతర్కయామికోపిసమరసంరంభఃవర్తతే
ఇతి తేనహ ఆర్యపుత్రస్య విజయార్థం నిజకులదేవతాఃఅర్చితుంగచ్ఛామీ-
తి నిష్క్రాంతా॥ తతఃప్రవిశతివిద్యాధరయుగళం-విద్యాధరః-ప్రియే పశ్య॥

ప॥ రణోన్ముక్తహ్రీణారజనిచరవీరాదినమణిం
విశంతశ్శోభంతేకవలమివసాయం [illegible]

అథామీభిర్భిన్నం గగనవనకుంజోదరదళ
న్మధుచ్ఛత్రచ్ఛాయామనుభవతి బింబం దినమణేః ||

విద్యాధరీ || అయ్యో ఇమోసమరకేళికోఊహలం బహులవిలసి తప్పుళఅ జాలంఫలిదభుఅవణో కవిసేణాణం ముహం పరావడది || ఛాయా || అయ్యో అయం సమరకేళికౌతూహలబహుళవిలసత్పులకజాలకఃఫలితభుజవనః కపిసేనానాం ముఖం పరాపతతి || వి-రః || ఏష బంధువధామర్షాదుర్ధరో దశకంధరః || వి-రీ || ఇమో ఉణో అఙ్జణగిరివ్వఅగురూ గరులమణి సరిసంభవీ ఇమం స సంముహో హోది || ఛాయా || అయం పునః కః అఞ్జనగిరిరివ గురుః గరుడమణి సదృక్ఛవిః అస్యాం సంముఖో భవతి || వి-రః || ప్రియే విచిత్రసమరశీలస్సఏష నీలః - పునస్సపిస్మయం - పశ్య ||

ప|| వక్షస్థ్సలేరుద్ధితి నీలకరోజ్ఝితేన
నీలాచలస్య శిఖరేణ కృతప్రహారః
లంకేశ్వరస్స్మరతి నూనమసౌ వసంత
నీలోత్పలప్రహరణం హరిణేక్షణానామ్ ||

పునస్సకౌతుకం పశ్యపశ్య ||

శ|| నీలోఽయం దశముఖపాణిపంకజానా
మంకే మథ్రీమరతులాం ధ్రియమిస్త్రిభర్తి
అప్యేకో దశసుకిరీటపీఠికాసు ద్రా
క్ప్రేంఖన్ననుభవతీంద్రనీలలీలామ్ ||

వి-రీ || పెంఛపెంఛ కో ఇమో ణిసాఅరిందసంముహం పరివడది || ఛా || పశ్యపశ్య కోఽయం నిశాచరేంద్రసంముఖం పరిపతతీతి || విద్యాధరః || ఏష స్వామిపక్షపాతీ విభీషణః - పునస్సవిషాదం - అహహ - యోఽయం విభీషణో ముక్తాశక్తిః హరిశేణరక్షసా || వి-రీ || అహో ఇతో ఏ || ఛా || అథకిం తస్యాః విరః -

వ|| లక్ష్మణో స్పృహితేఽయం

ప్రియేష్వనిజవత్సా॥

వి-రీ॥ హాహాదగ్ధోస్మిదైవేన॥ భ్రా॥ హాహాతోస్మిదైవేన॥ వి-రః॥ సవిషాదహా
హాకారం-హాంత॥

ప॥ ఏకాన్యేవసమంతతోదశముఖంచాపచ్యుతైస్సాయకై
స్సామిత్రించవిసంజ్ఞమంకనిహితంనేత్రచ్యుతైరంబుభిః
ఏతత్తత్కరుణాయహాషాశోకతరళాఃకుర్వాహరీణాంద్భృశః
రామశ్శ్యామలకోమలకరుణావ్యాకుళ్రీణంగాహతే॥

వి-రీ॥ సహావాం పెంఛఅ॥ రామణారాఅణోఅరణొందళిదో రామసంమం
హాపరాపడదిదసము హూ॥ భ్రా॥ పశ్యఅ॥ రామనారాచనికరనిదళితః రా
మసంముఖాత్పరాపతతిదశముఖః॥ నెపథ్యే-

ప॥ హావత్సలక్ష్మణవిశాసయనేత్రపద్మ
మాగాదిదంయుగపదేవసమస్తమస్తమ్
భాగ్యందివాకరకులస్యచజీవితంచ
రామస్యకించనయనాంజనమూర్తిళాయాః॥

వి-రః॥ సోయంసోదరశోకకాతరస్యరామచంద్రస్యవిలాపః-పునర్నెపథ్యే-
అయిదేవసమాశ్వసిహి॥ విద్యాధరీ॥ కహంసుగ్గీవేణసమాసాసీఅదిరామ
చందోత్తాకిదాణిఆలవిందది॥ భ్రా॥ కథంసుగ్రీవేణసమాశ్వాస్యతేరా
మచంద్రః-తస్మాత్కిమిదానీంఆలపిష్యతి॥ నెపథ్యే॥ నఖేసుగ్రీవకథమా
శ్వస్యతే॥

ప॥ అయిరాఘవావితిసుధామధురం
వినిపీయతాతమునిలోకవచః
అయిరాఘవేతిగరళప్రతిమం
కథమద్యరామహతకఃపిబతు॥

అపిచ॥ ప॥ కనీయస్యాతుకృతచరణపాతఃకథమహంసహిష్యేషుత్వా
శ్వేషఫలపరివర్తనంస...నయోః॥ అగౌశాంతంపాపంకతినఖలిదౌజీవితుము

నాఃపి నావత్సం రామోనచపునరయోధ్యాం ప్రవిశతి ॥ వి.రః ॥ అహాహాకరు ణైకాణవఃపతణతే - విచింత్య - అపినామకశ్చిదిహప్రతీకారస్స్యాత్ - అథ వాకః ప్రతీకారః తథావకో విధిః ॥ వి.రి - అహాహాఅంచాహిద వెంఛవెంఛ ఆమోవాణరోవిదీనముహేంణనముకిద సిధాణోకరకలిదగిరిసిహరామరోనం ముహంపరావడ ॥ ఛా ॥ అహాహో త్యాహితం పశ్య పశ్య - అయం వానరోపిదశ ముఖేనకృతసంధానః కరకలితగిరిశిఖరః రామసంముఖం పరావర్తతి ॥ వి - రః ॥ కర్ణౌ పిధాయ శాంతం పాపం ॥ అయం -

ప॥ గంధమాదనమాదాయ
మహౌషధమహీధరమ్
సౌమిత్రిముజ్జీవయితుం
తూర్ణమాయాతిమారుతిః ॥

వి-రి ॥ జీవిదమ్హి ॥ ఛా ॥ జీవితాస్మి ॥ వి రః ॥ సహర్షం - పశ్యతః ॥

ప॥ ఆమోదమాత్రేణ మహౌషధీనాం
సౌమిత్రిరున్మీలితనేత్రపద్మః
భూయోపిచక్రీకృతచారుచాపః
కరోతిరామం పరిపూర్ణకామమ్ ॥

పునస్సకౌతుకం - పశ్యతః ॥ రాఘవానందకందలితకపికుల కోలాహలాంకురితకోపకళంకితముఖః పునరపి రామసంముఖం పరాప తతి దశముఖః - తేనహి సావధానమాలోక్యతాం - తులాధిరోహః ఖల్వయం వీరలక్ష్మ్యాః - యన్నామ రామరావణయోస్సమరః ॥ వి.రి ॥ ణేం అవీరపరిహూదెణదసముహేణ సమసలలోఅకవీరంసరహూణ దణం సమరకేళికోదుహుంల హూవుణతులాహిరోహో ఘ్యావీరలంఛీఏ ॥ ఛా ॥ అనేకవీరపరిభూతేనదశముఖేన సమం సకలలోకైకవీరస్య రఘునందనస్య సమరకేళికౌతూహలం అథ పునస్తులాధిరోహో వీరలక్ష్మ్యాః ॥ వి.రః ॥ స

త్వం సకలలోకైకవీర ఏవ రామః — పరమయం రావణోపి నయాతా యావ
త్కథయసి తావద్విచారావణం-

ప॥ విన్యాసం నాకనారీకుచకలశలసత్కుంకుమస్థాసకానాం
అన్వేష్టృవ్యూహహృష్టామాస్నికసికవాకలాకోవిదః కోవిదగ్ధః
భిన్నస్వర్గేభకుంభస్థలబహుళకళన్మౌక్తికవ్యక్తహాసః
కస్యాక్రీడత్కరాగ్రత్రిదశపతియశశ్చంద్రికాచంద్రహాసః॥

అపిచ॥ ప॥ కిం బ్రూమో దశకంధరం నిజచమూనాసీకవాటీభవద్వక్షఃపీఠపత
త్కఠోరకులిశాఘాతేషు జాతస్మితమ్। వ్యోమాభోగనదీవిలాసినివనే య
త్పాణిపంకేరుహైః కైలాసేనసశంకస్థితేందుకలికోత్తంసేన హాసాయితమ్॥

విరి॥ కథం కారాగారగతాంతి దేవదనమహాణోమ భూయుంతిదం సరామం నమమరో
దిసి॥ ఛా॥ కథం పునరాగత్యస్థితేన దశముఖేన సమాలభ్యావిస్థితస్య రామస్య
సమరోద్భూతేః॥ విరి॥ ప్రియే లంకాతరతయా - సస్వయమపస్థితపవ
స్తాంజలినా మాతలినా పురుహూతరథోపస్థితశ్చ సయూరామేణరా
మేణ।నిపత్య॥

ప॥ హేలోత్సృష్టత్రినేత్రచంద్రచూడాగిరయస్త్రైలోక్యదత్తాభయో
లంకాతంకకరోస్త్రపురందరపురస్త్రీబృందబందీకృతః
వైదేహీకుచకుంభకుంకుమరసన్యాసంగబద్ధస్పృహః
పశ్యామోదశకంధరస్య జయినః ఖేలంతి దోః కేళయః॥

పునర్నిపాత్య॥

ప॥ హేలోత్సృష్టత్రినేత్రచంద్రచూడాగిరయస్త్రైలోక్యదత్తాభయా
లంకాతంకకరాః పురందరపురస్త్రీబృందబందీముచః
వైదేహీకుచకుంభకుంకుమరసన్యాసంగబద్ధోత్సవాః
పశ్యామోదఘునందనస్య జయినః ఖేలంతి దోః కేళయః॥

విరి॥ నూనమయం రాక్షసో మాసరయోనిజజనిజసాన్వయ ప... నాసు
సారీవిదగ్ధహృదయహారి వ్యాహారః॥ నిపత్య॥

అరేదశకంఠ॥ ప॥ పూర్వమేవ ప్రయాతానాం

ఖరమారీచవాలినామ్

సౌజన్యముక్తః పంథాన

మనువర్తితుమిహాసి॥

విర॥ ఆకర్ణయామస్తావత్సాహసమనేన॥ రామ॥ వాక్యాంకుశేనహ్యాదితాడితశ్శిరసి ధునావక్ష్యతి దశకంధరః॥ నేప॥

ప॥ ఖరః కిద్యగ్వాలీకపిరపి చమారీచహతకః

కురంగస్తాన్ హత్వా కథమపి కథం ద్రుష్యసి మనాక్

అయం పశ్య ప్రోద్దశవదననామాసురపురీ

కరీంద్రాణాం హేలారచితకదనః పంచవదనః॥

అథవా॥ ప॥ కేళీకేసరికేసరాంచితనటాసాటోపసంపాదితక్రీడాచామరకోమలానిలలవాచాంతశ్రమాంభఃకణః। శ్రీమానేవ దశాననో విజయతే తస్యాగ్ర్యేచ్చాననవ్యాహారేణాంగణే వ్యవహృన్నతయశః కిద్రుక్స ... లతి॥ విర॥ కథమనయా రావణగిరా కుపిత ఇవ లక్ష్యతే లక్ష్మణః- తత్కిం నామ వక్ష్యతి॥ నేప॥ కిం తేదశాననతయా వింశాననతయా వా-నన్విదానీం॥

ప॥ దూరేస్తు క్తమదో విభీషణ ఇవ న్యంచచ్ఛిరశ్శేఖర

స్స్వచ్ఛందం చరణారవిందయుగళే రామస్య భృంగో భవ

కేనక్తం చరపుంభకర్ణ ఇవ వాకర్ణాంతచక్రీభవ

చ్చాపోత్సంగవిముక్తబాణదహనే సద్యః పతంగో భవ॥

విర॥ కథమిదో అవిరళనిరంధారవింధారితే తోణశేసామంపోదదనమహోణ॥ వ్యా॥ కథమితోపి అవిరళశరాంధకారం విస్తారయతా నిశాముఖాయితం దశముఖేన॥ విర॥ భవతు నన్విదమితో నారాచకిరణధారాభిః తదేవ దూరముత్సారయతా చంద్రాయితం రామచంద్రేణ- పునస్సకౌతుకం- అయే అస్త్రాస్త్రివిచ్ఛ్యానిరస్తదివ్యాస్త్రం సహేలదళితకోదండకుండలితం దశకంఠం కిమపి వస్తుకామ ఇవ రామః॥ నేప॥

ప॥ నిష్కృత్తబాహశిఖిమా

సంతాపతరళో భవ
శస్త్రమన్యదపి స్వైరం
మమరే సమరే కురు॥

విరీ॥ సుణుమో దావ కిం దాణిం భణది రావణో॥ ఛాయా॥ శృణుమస్తావత్ కిమిదా
నీం భణతి రావణః॥ నెప॥

ప॥ అకర్ణాత్తస్తవదశాననబాహుదండ
శ్రీఖండకాననఫణీననుచంద్రహాసః
యేనస్వనామపదసామ్యగుణేనపీతః
స్వర్లోకలోలనయనాముఖచంద్రహాసః॥

విరః॥ సకౌతుకం-సావహేలదళితచంద్రహాసస్సాత్త్వాన్నవాసః కిమ
ధునావదతి రామచంద్రః॥ నెప॥ అపి తావదధునాలంకేశ్వరః ఖిద్యసే॥ విరీ॥
కిం దాణిం భణిస్సది రావణో॥ ఛాయా॥ కిమిదానీం భణిష్యతి రావణః॥ నెప॥ ఆః కథ
మధునైవలంకేశ్వరః ఖిద్యతే-నను రే॥

ప॥ పిష్ట్వా మద్దశభిర్భుజైర్దశ దిశః ప్రత్యేకమేతే పునః
భారాయైవ దశాపరే హిమగిరిప్రాగ్భారభాజో భుజాః
ఆరాధ్యశ్శివమౌళిరంబుధిజలే నిద్రాతి నారాయణః
కింకర్తవ్యతయా నయానుదివసం లంకేశ్వరః ఖిద్యతే॥

విరః॥ పశ్యపశ్య॥

ప॥ ఘనునిస్త్రింశాదిప్రహరణగుణశ్లేషవశతో
దశాస్యస్యాస్యస్తోద్ఘరఘుపతిశరశ్రేణిదళితాః
కరైరక్తైరక్తైస్సగాధనిభృశమాబాంధయుగపత్
శిపన్నైర్నైర్యస్సఫలయతిదోర్వింశతిమపి॥

పునస్సవిస్మయం॥

ప॥ అస్త్రైస్తాని యథాయథాశు విశిఖైః కృత్తాని రక్షఃపతే
రుద్గచ్ఛంతి శిరాంసి భూరిపులకైస్స్కంధాదివౌకస్సతాః

ఉన్మీలంతి తథా తథా రఘుపతేరంతః ప్రమోదోర్మయః
కంఠచ్ఛేదవినోదకౌతుకభరవ్యగ్రీభవద్భ్రాతరః

వి౦॥ హంధి౦॥ అంజలిమహాకహాణినా అరిందబందీకిదసురసుందరీఅణసం
దసణదుల్లహా - బహుమంసచ్ఛిణ్ణాఇవుణోవిఉమ్మిల్లంతి ॥ఛా॥ హంత అద్యాపి
ముహుః ఖండనిశాచరేంద్రబందీకృతసురసుందరీజనసందర్శనదుర్లభం - యద్
దశాస్యాభిధానిశాచరస్య ఉన్మీలంతి శిరాంసి॥ విర౦॥ అలంకృపాదేనక్రీడతి కేవల
మనేన రామచంద్రః - నాద్యాపి పశ్యతి - విలోక్య సత్యం -

ప॥ అంతస్సాంద్రరసస్య హంస్వరశిరశ్ఛేదాంకురోల్లస
త్పీయూషైర్ద్రవశీకరవ్యతికరప్రాగల్భ్యశోభామివ
... ...నాపి... ద్రనిశ్శైర్యామయస్య ...చ్ఛతా
... ...నిశాచరేంద్రశిరసాం ... ...॥
... అద్యాపి ... ...॥
ప॥ ... ...
... ...
... ...
శైలతస్మిన్ దేవీ జనకసుతి ... ...॥

నేపథ్యే - అయిరామ -
ప॥ కిం క్రీడసి శిరస్సామె
సర్వే శైవపవిత్రితా
పరిష్ఫురదయనశ్శాఖం
యశసా చ జగత్త్రయమ్

వి౦॥ నూనమహాదేవాకనస్స్వరయంతి రామభద్రం - మధుమావత్యతి - నే
పథ్యే - కరకరభుజదండాః -

ప॥ మత్తైకాంతపాదశేఖరప్రణయినీం పీయూషభానోః కలాం
దిక్పాలావళిమౌళిభూషణమణిశ్రేణీగృహీతాశనర్మ్యాసపి

తైక్షీకాంచీంరచితాంచిరాయవహంతుశ్రోణీతటేజానకీ
గాయంతీంనిజమంజుశింజితగిరామద్విక్రమాడంబరమ్

విరః॥ అయిలంకేశ్వర నేమయజ్ఞో౽సి- యద్భుజానేవ నియుక్తవానసి- అథ నా భుజమండలమేవ పరిచారవర్గస్తే- విలోక్య సాకూతం - అయి రథవాహనేన దశవదనవచనేన కిం బిభ్యత్పిత ఇవ జానకీకాంతః - పునస్సహర్షవిషాదం- పశ్య పశ్య-

ప॥ వికచకుసుమస్తోమాకీర్ణే పరాగవిభూషితే
శశిమణిశిలాతల్పే౽నల్పే సలీలమశేత యః
అయమయమసౌ శోషారూఢక్షణం రఘునందనే
భువి దశముఖశ్శేతే ధూళిచ్ఛటాపరిధూసరః

విరీ। తాదాణిం ఎవ్వ జణఅణందిణీ రామచందేణ సంగమిస్సది॥ ఛా॥ తస్మాదిదానీమేవ జనకనందినీ రామచంద్రేణ సంగమిష్యతి॥ విరః॥ అథకిం నన్వియమసౌ॥ ప॥ ఉద్దామహేతివలయైః పరిదీపితాశం పశ్య ప్రవిశ్య జనకేంద్రసుతా హుతాశమ్। అభ్యుత్థితానమధికాం ద్యుతిముద్వహంతీ ప్రాతర్మయూఖకలికేవ దివాకరస్య॥ విరీ॥ పెంఛ ఇ॥ ఇమేణ పరివారేణ సమరకవంటిదపదేణ ఓదరిది రామచందో॥ ఛా॥ అయం స పరివారః సమరకవథితం ప్రదేశమవతరతి రామచంద్రః॥ రామః॥ అయే కథమిదానీన్తమంతమేవ నిశాచరచమూసోదరేణ తిమిరనికరేణ॥ విభీషణః॥ నన్వేతో౽పి సమున్మీలితమేవ రామనారాచకుటుంబకేన సుధాకరకిరణవికాసడంబరేణ॥ సుగ్రీ॥ ఏవమేతత్ -అపిహి-

ప॥ క్షీరాబ్ధేర్లహరీషు ఫేనధవళాః స్పందం గోత్రిపతత్సు ప్లవ
తాహ్వాః కరిణో౽వికాసకుముదశ్రోణీడజకిపింజరాః
ఉన్మీలంతి చకోరచంచుపుటసంభిన్నప్రరూఢాశ్చమ
త్కుర్వన్తః ప్రియవిప్రయోగితరుణీగాత్రే సుధాంశోః కరాః॥

ల॥ ఆర్య పశ్య-

శ॥ ధ్వాంతౌఘే శితికంఠకంఠసుహృసి ప్రాప్తే ప్రతీచీముఖం

ప్రాచీమంచతికించదుద్గలహారిమూర్ధ్నవిధో ధామని
ఎతత్కోరకచకోరశోకవిభవమ్లానప్రసూనోల్లస
ద్దృక్ఛాత్తోర్మి కదంబచుంబితమివ త్రైలోక్యముద్భాసతే॥

రామః॥ ఏవమేతత్ - ఇదానీం హి

ప॥ శీతాంశుస్ఫటికాలవాలవలయాద్రాగుల్లసంత్యాముదీ
వల్లీనూతనపల్లవాంచితమివ ప్రాప్యక్షణం తామ్రతామ్
చంచన్మత్తచకోరచంచుపుటసంభిన్నాగ్రకాండస్రవ
త్క్షీరస్యందినిరంతరప్లుతమివస్ఫీతం జగద్భాసతే॥

పునస్సవితర్కం - నూనమిదానీం.

ప॥ శంకరార్ధతనుబద్ధపార్వతీ
కుంకుమాక్తమచకోరకాకృతిః
సూచ్యతే కమలినీభిరున్మ
త్పద్మకోశదళలీలయా శశీ॥ పునస్సహర్షం - వత్సలక్ష్మణ

ప॥ సర్వోద్యేతివియోగినాం దినమణిశ్శృంగారరత్నామణిః
ప్రాగ్భాసంగభుజంగమస్తకమణిశ్చండీశచూడామణిః
తారాహారకిరీటనాయకమణిః కందర్పసీమంతినీ
కాంచీమధ్యమణిశ్చకోరపరిషచ్చింతామణిశ్చంద్రమాః॥

లః॥ ఏవమేతత్॥

ప॥ స్వైరం కైరవకోరకాన్విదళయన్ యూనాం మనః ఖేలయన్
అంభోజానినిమీలయన్ మృగదృశాం మానం నమున్మీలయన్
జ్యోత్స్నాంకందళయన్ దిశో ధవళయన్నంభోధిముద్వేలయన్
లోకానాకులయంస్తమఃకబళయన్నిందుస్సముజ్జృంభతే॥

సుగ్రీవః॥ సఖే విభీషణ పశ్య॥

ప॥ మయూఖనఖరత్రుటత్తిమిరకుంభికుంభస్థలో
చ్ఛలత్తరళతారకాకపటకీర్ణముక్తాగణః
పురందరహరిద్దరీకుహరగర్భసుప్తోత్థిత

స్తమారకరకేసరికగనకాసనంగాహతే॥

విదూ॥ విలోక్య-నిర్వర్ణ్య చ-

ప॥ యశ్శ్రీఖండతమాలపత్రతిలకః ప్రాచ్యాస్స్మరస్మాపతేః
పాండుచ్ఛత్రతిదంతపత్రతివియల్లక్ష్మీకురంగీదృశః।
కేళీశ్వేతసహస్రపత్రతిరతేః కించ క్షపాయామితః
క్రీడారాజతశీధుపాత్రతిశశీసోఽయం జగన్నేత్రతి॥

రాజా॥ చంద్రచరణాన్నఖిసుగ్రీవపశ్య-

ప॥ సితకిరణకపోలాంభిన్నపద్మాననశ్రీ
మిహిరవిరహతాపవ్యాకులాం వ్యోమలక్ష్మీం
విలసదమలతారాశీకరాసారసిక్తాం
పరిమిళయతి రాత్రిశ్చంద్రికాచందనేన॥

పునశ్చంద్రం విలోక్య-సవ్యగ-

ప॥ అయం నేతా రాత్రేః రజనిరజనీవల్లభ ఇతి
భ్రమః కోఽయం ప్రజ్ఞాపరిచయపరాధీనమనసామ్।
సుధాసూతిస్సోఽయం రతిమధురబింబాధరసుధా
రసోద్రేకస్నిగ్ధాదజనినయినాత్స్వవ్యథనుమః॥

విమృశ్య స్వగతం-

ప॥ ఇందురిందురితి కిందురాశయా
బిందురేషపయసాం విలోక్యతే
నన్వయం నిలయతే మృగీదృశః
ప్రేమకోమలకపోలమాననమ్॥

పునస్సితామవార్య-

ప॥ తన్వీత్వద్వదనస్య విభ్రమబలం లావణ్యవారాం నిధే
రిందుస్స్పందదుగ్ధసింధులహరీబంధుః కథం విందతి
ఉత్కల్లోల[illegible]చనేక్షణ[illegible]యం శీతాంశురాలంబతా
మున్మీలన్నవనీ[illegible]నీరజదళీకోలన్మరాళీశ్రియమ్॥

ప్రాజ్ఞమధోముఖీతిష్ఠతి-పునస్సకౌతుకమాలోక్య-అయేఇమోసాఢం
లదోఏంవ||

ప|| మఉలీకిదారవిందో
మాణవదీమాణవారణమఇందో
తిహువణణఅణాణందో
రఅణీముహచందణోచందో||

ఛా|| అయేఅయంచంద్రఉన్మీలితఏవ-

ప|| ముకులీకృతారవిందః
మానవతీమానవారణమృగేంద్రః
త్రిభువననయనానందః
రజనీముఖచందనశ్చంద్రః||

రా|| సఖేసుగ్రీవపశ్య|| -

ప|| ఇందోరస్యత్రియామాయువతికుచతటీచందనస్థానకస్య
వ్యోమశ్రీచామరస్యత్రిపురహరజటావల్లికోరకస్య
కందర్పక్షోణిపాలస్ఫటికమణిగృహస్యైతదాఖండలాశా
శాసామృక్తాఫలస్యస్థగయతిజగతీంకోపిభాసాంవికాసః

సుగ్రీవః||అయిరఘునాథపునరుక్తీకృతఏవాస్యచాంద్రమసకిరణవికాసః||
రా|| కథమివ||సు|| పూర్వమేవ-

ప|| కర్పూరాదపికైరవాదపిలసత్కుందాదపిస్వర్ణదీ
కల్లోలాదపికైతకాదపిలసత్తాటంకతాదృగంకాదపి
దూరోన్ముక్తకళంకశంకరశిరశ్శీతాంశుఖండాదపి
శ్వేతాభిస్తవకీర్తిభిర్ధవళితాసస్తాణనామేదినీ||

రా|| సలజ్జం-అలమళీకవాక్పరికరేణ||లక్ష్మీ||సత్యముళీకమేవేదం-యదు
క్తం మేదినీధవళితేతి-సమస్త్రిలోకీవలయమేవధవళ్యశసా-అథరాహి||

ల|| సముచ్ఛ్రితఘనస్తనస్తబకచుంబితుంబీఫల
క్వణన్మధురవీణయావిబుధలోకలోలభ్రువా

త్వదీయమనుపగీయతే హరికిరీటకోటిస్ఫుర

త్తుషారకరకందళీకిరణపూరగౌరం యశః॥

రా॥ అయి లంకేశ్వర భవానపి కిమిత్యంధాగాధమేవానుగతః - పునర్వి
లోక్య - వత్స లక్ష్మణ - అయమసౌ -

ప॥ సంరంభోద్రిక్తవక్త్రం సమయదశముఖోచ్చండదోర్దండలీలా

కైలాసన్యస్తలోకజయముదితమనోజన్మవాదిత్రశంఖః

లోలాక్షీగండపాళీలవణజలనిధేరుద్గతః ఫేనఖండః

పశ్య వ్యోమావకాశం విశతి విరహిణాం దత్తశంకశ్శశాంకః॥

ల॥ సకౌతుకం - ఆర్యే జానకి - పశ్య

ప॥ ఆనందం కుముదాదీనాం

ఇందుః కందళయన్నయమ్

లంఘయత్యంబరాభోగం

హనూమానివ సాగరమ్॥

సీ॥ స వాత్సల్యం - అఇ సులంఖణ లంఖణ పుణదాణిం రవుఊలకుడుంబసం
దావసమణచందణో పవనణందణో॥ ఛా॥ అయి సులక్షణ లక్ష్మణ పునరిదానీం
రఘుకులకుటుంబసంతాపశమనచందనః పవననందనః॥ ల॥ ఆర్యే స ఏష రామ
చంద్రేణ బంధుజనమానందయితుమయోధ్యాం ప్రేషితః॥ సీ॥ తా అహ్మే
హిం కిం విలంబీఅది॥ ఛా॥ తస్మాదస్మాభిః కిం విలంబ్యతే॥ రా॥ విభీషణమవలోకయ
తి - విభీషణో నిర్గత్య పునః ప్రవిశ్య - పుష్పకాభిధానం విమానరత్నమారు
హ్యతాం - సర్వే అధిరోహణం నాటయంతి॥ రా॥ అయే తదిదం విమానరత్నం -
యత్కిల కుబేరానుజః కుబేరాదాహృతవాన్॥ ల॥ ఆర్య పునరయం కథం క్షిప్రం
ధామా హిమ్మతీవతిభ్యాం వీరఇతి కథ్యతే॥ రా॥ విహస్య - వత్స ఏవమేతత్

ప॥ తాదృక్కఠోరభుజయంత్రనిపీడనేన

నిశ్శబ్దతాముపగతైర్దశకంఠకంఠైః

ఆలింగితో జవమకారి చతుస్సముద్ర

వేలాసు యోనవవసాం విషయః కపీంద్రః॥ పునస్సకౌతుకం॥

ప॥ రోషారుణీకృతవిలోచనదీపపఙ్క్తి-
కాంతిచ్ఛటాకవచితో విజయాదశాస్యః
కారాకుటీరకుహరే వసతిస్మ యస్య
సోఽప్యేవ హైహయపతిర్విషయో న వాచామ్॥ పరంత్వయమపి॥

ప॥ యస్యాద్రికర్కరవాలకృత్తశిరసాం విజ్ఞ్యైర్పితాంఘ్రిస్థలీ
చూడాచంద్రమసం నిపీడ్య నిబిడం సించత్సుధానిర్ఝరైః
స్వాం మే నేదశకంఠఖండనయతి ఖ్యాతిం కృతార్థాం హరః
సంధానం కలయన్నపూనస్స చ కథంకారం గిరం గాహతే॥

నిర్వర్ణ్య - అయి కిముచ్యతే - దశాస్యస్య ఖల్వస్య త్రికూటగిరిశిఖరకంఠీ
రవస్య లోకోత్తరాణి చరితాని -

ప॥ యద్దోశ్శ్మాయినిచంద్రశేఖరగిరాభారావతారోన్నమ
న్నాగాధీశఫణావళీమణిరుచాం పూరేణ మున్మీలతి
జాతాస్తుల్యమకాలబాలతపనాతామ్రాశ్చతస్రోదిశః
దేవస్యాపి రుషా తుషారకిరణోత్తంసస్య తిస్రో దృశః॥ ల॥ అర్య

ప॥ ఏష సంప్రతి మయా విభావ్యతే
మూర్తిమానివ మనోరథో రథః
నాస్తి నో యదధరోహ లీలయా
దూరమాగతవతామపి శ్రమః॥

రా॥ కథం దూరమాయాతాస్మః - విలోక్య - ఏవమేతత్ -

ప॥ ఉల్లంఘ్య నీరధిమతీత్య చ దండకాని
నద్యాశ్చ మేఖలకలిందసుతే వ్యతీత్య
హా ప్రాప్తాస్మి ఖండిశతమండితశాఖిషండ
మేతే వయం శిఖరిణం నను చిత్రకూటమ్ -

సీ॥ తిర్యగ్విలోక్య - అఞ్జభఅవదికళిందనందినిసంచంపసా అసిజప్పణావిణఅ

కుటుంబకం నదీనాం జననీ సీతా॥ భగవతి కళిందనందిని సత్యప్రసౌకృతం॥
త్పునరపి నిజకుటుంబస్య దత్తదర్శనాసి ॥ రా॥ అయే తదిదముక్తవిరో॥ ఆర్య
పదం భరద్వాజాశ్రమం॥ లక్ష్మణః॥ ఏవమేతత్॥

ప॥ వ్యాజృంభమాణవదనస్య హరేః కరేణ
కషంతి కేసరసటాం కలభాః కిలైతే
అన్యత్ర కేసరికిశోరమపాస్య ముగ్ధం
దుగ్ధం మృగేంద్రవనితాస్తనజం పిబంతి॥ కించ॥

ప॥ క్రీడన్మాణవకాంఘ్రితాడనశతైరుజ్ఝాగరస్యధ్రువం
శార్దూలస్య నఖాంకురేషు కురుతే కండూవినోదం మృగః
నిశ్శంకం చ శిఖండితుండఘటనానిర్మోకనిర్మోచితః
కించాయం పిబతి ప్రసుప్తనకులశ్వాసానిలం పన్నగః ॥

రా॥ అయే కథమాయాత ఏవ చక్రవాకవిలాసినీరథసమయః ప్రభాత
సమయః॥ తథాహి ॥

ప॥ ఏతే కైతకధూళిధూసరరుచశ్శీతద్యుతేరంశవః
ప్రాప్తాః పశ్యత పశ్చిమస్య జలధేస్తీరం జరాజర్ఝరాః
అప్యేతే వికసత్సరోరుహవనీదృక్పాతసంభావితాః
ప్రాచీరాగముదావహంతి మహసాం పత్యుర్నవీనాః కరాః॥

లక్ష్మణః॥ ఏవమేతత్ -

ప॥ ఏతే సంప్రతి చక్రవాకసుదృశామాశ్వాసమాధాయినః
ప్రోద్యద్ధ్వాంతపయోధిమగ్నజగతీదత్తావలంబోత్సవాః
దీప్తాంశోర్వికసంతి దిఙ్మృగదృశాం కాశ్మీరపంకోదక
వ్యాపుష్యత్కీచతురాస్సరోరుహవనశ్రీకేళికారాః కరాః॥

సుగ్రీవః - విభీషణం ప్రతి -

ప॥ ఉన్మీలంతి నిశానిశాచరవధూనిర్ఘాటనామంత్రికాః
సాయంకాలవిసుప్తపంకజవనప్రోద్బోధవైతాళికాః

వేలాపంకజకోశగంధహరణప్రోద్ధూత భృంగావలీ
ప॥ ఝంకారప్రణవోపదేశగురవ స్తీవ్రద్యుతేరంశవః॥
క్య-సకౌతుకం -అన్యా-
ప॥ అయాంత్యాదివనశ్రియఃపదతలన్యాసానుభావాదివ
వ్యోమాశోకతరోర్నవీనకలికాపుంజస్సముజ్జృంభితః
ఆతన్వన్నవతంసవిభ్రమమసావాశావరాంగీదృశాం
ఉన్మీలత్తరుణప్రభాకరకరస్తోమస్సముద్భాసతే॥
రా॥సీతామపవార్య
ప॥ శిథిలయతిసరాగో యావదకో నలిన్యాః
కమలముకుళనీవీగ్రంథిముద్రాం కరేణ
ప్రవిలసదళిమాలాకైతవాత్తావదస్యాః
స్ఫుటముదయతికాంచీమధ్యనీలాశ్మరశ్మిః॥
సీ॥ విహస్యవిలోక్యచ-కహం ఇ మోఉం మీళిదోపంవ॥ భా॥ కథమయ మున్మీలితఏవ॥
ప॥ పుంవగిరికందరాదో
పయడీకిదణళిణసీఅళసహావో
కుసుమకిదంగరాఓ
ణళిణీవణవంళహో దేవో॥
భా॥ప॥పూర్వగిరికందరాత్
ప్రకటీకృతనళినశీతలస్వభావః
కుసుమకృతాంగరాగః
నళినీవనవల్లభో దేవః॥ రా॥అయిజానకిపశ్య॥
ప॥తరళతరతరతరంగరంగమాలా
బహుళవిలాసవిలోలహంసమాలా
అమరపురతరంగిణీయ

మంఖాసురనరమంగళకారిణీసదూరే॥ సమసంస్కృతప్రాకృతం॥

సీ॥ సహామహం-తదేవపఠతి - అంయఙంతపంవపదిభా॥ ఆర్యపుత్రపవమేతత్ ॥ రా॥ అయిజానకిపశ్యత॥ సహామహం - ఇయంరఘుకులకల్యాణప్రరోహధరణీసరయూరియంచ సరయూంతరంగ శీకరశీతలీకృతపరిసరానగరీసీమంతమణిరయోధ్యా॥ లక్ష్మణః॥ ఆర్యపశ్యత॥ భరతానుయాతః పుణ్యజలపూర్ణ కలశపాణిస్త్వదభిషేకాయసముత్సుక మతిర్భగవానరుంధతీపతిః॥

ప॥ దిలీపకులమాణిక్యం
సకలాశావికాసనమ్
అవిభావంతంభాస్వంతం
భవంతంచప్రతీక్షతే॥

తేనపుష్పకాదవతరామః॥ రా॥ వత్సప్రతీక్షస్వతావత్సులభసకలమంగళాలోకం ఆఖండలాశామండనం భగవంతం అంబుజినీప్రాణేశ్వరంనమస్యామః- అంజలింబధ్వా

ప॥ ప్రాచీకుంకుమతిలకం
పూర్వాచలశేఖరైకమాణిక్యమ్
త్రైలోక్యభవనదీపం
వందేమహాకమలినీనాథమ్॥

నే॥ అయివత్సరామభద్ర॥ రామః॥ అహాహా అద్భుతం-
ప॥ ప్రకాశయంతీనితరాం
పద్మానీవమనాంసినః
ప్రభేవభారతీకాపి
భానుబింబాద్వికాసితా॥ పునర్నేపథ్యే॥

శా॥ యశఃపూరంపూరంతనుసుతనుసేతోత్పలవనీ
తమస్తంద్రాచంద్రాతపతపనసాహ్రీశరదామ్
ఇయంబ్రాహ్మాంయుష్మద్గుణకథనపీయూషలహరీ

వేలావత్సంగానందత్సురనరభుజంగా త్రిజగతీ ॥

వ॥ నితాంతమనుగృహీతోస్మి॥పునర్నేపథ్యే॥ అయిసకలకల్యాణవస

రామరామాన్యదపికిమాశాస్మహే॥సుగ్రీవః॥ అయితాత-దినకరపరిపూ

ణ్ణామనోరథోరామః- అనేనహి-

వ॥ ప్రాప్తానిర్భరమున్నతిర్నిజగుణైరాజ్ఞాపితుఃపాలితా
సుగ్రీవశ్చవిభీషణశ్చపరమాంరాజ్యశ్రియంప్రాపితౌ
సంగ్రామేదశకంధరస్సరరిపుర్నీతఃకథాశేషతాం
దృష్టాబంధుజనశ్చశోకవిగళద్బాష్పోల్లసల్లోచనః॥

తథాపీదమస్తు॥ భరతవాక్యం

శా॥ఆబాల్యాద్వదనాంబుజేతనుభృతాంసాంగస్వతంజృంభతాం
దేవేకాస్తుభధామ్నిచంద్రమహసేద్వైధామతిఃఖేలతు
వాగ్దేవ్యానహాముక్తవైశసరసాదేవీచవింద్యాదియం
శేషస్యైవఫణాతలేషుజగతీలక్ష్మీస్సతాంనద్మసు॥

రామః॥తదాగచ్ఛతపుష్పకాదవతీర్యగురుజనబంధుజనపౌరజనమానం

దయామ ఇతిపుష్పకాదవతరణమభినయంతోనిష్క్రాంతాస్సర్వే॥

ఇతిసప్తమోంకః.

సమాప్తమిదంప్రసన్నరాఘవాఖ్యంనామనాటకమ్.

